PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul II. nr.7(49)-Joi 17 februarie 1955 | ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

In pragul primăverii

Am privit întotdeauna, în această lună a lui Făurar, mugurii tufișurilor și copacilor și cînd i-am văzut umflați, am înțeles că iarna s-a petrecut. Am văzut acest semn al naturii chiar ieri și l-am pus în legătură cu vestea sosită din apusul țării cum că plugurile au ieșit pe ogoare.

Așadar, vine primăvara. Vor înflori toporașii, vor înverzi pomii, colțul ierbii se va ridica spre lumină, se va auzi noaptea strigătul ascuțit al cocorilor, se va desena ziua pe cer unghiul cîrdurilor de berze, dinspre sud va bate vîntul cald și în aer va fi miros de pămînt reavăn.

Va înflori și orașul. În parcuri, pe aleele aurite de soare vor alerga copii. Pe strunguri și pe războaiele de țesut vor apare zambile și liliac. Duminica vor porni pe lacuri bărcile cu pînze legănîndu-se ca lebedele plecate în călătorie lungă. Se vor opri însă, la maluri înverzite și din ele vor cobori fete și băieți ținîndu-se de mînă, vor privi azurul cerului cu ochi încețoșați iar cînd vor schimba vorbe, spuse de mii de ani în fiecare primăvară, glasul le va tremura.

Vine primăvara, deși iarna nu și-a lepădat ultimul cojoc. Sub albul zăpezilor tîrzii, viața a pornit să clocotească năvalnic.

Bucuria aceasta dată de sosirea apropiată a anotimpului înnoirii a fost pălită de zăngănitul armelor din tabăra adversă.

Știam de mult că vuetul marelui nostru șantier nu dă pace căpeteniilor de peste drum. Știam cum își adună oști, cum le învață să se arunce asupra noastră, cum își pregătesc arme nimicitoare ca și cînd ar fi sfîrșitul pămîntului. Dar niciodată nu i-am aflat atît de activi ca în aceste ultime luni, niciodată pericolul războiului nu a fost mai mare decît acum.

Ce pot oare să însemne altceva decît pregătirile războiului acordurile agresive încheiate sub egida Statelor Unite de felul celor de la Paris și Londra, sau de felul celor cu privire la Asia de sud-est (S.E.A.T.O.)?

Ce pot să însemne altceva decît pregătiri de război bazele militare situate în jurul Uniunii Sovietice și al țărilor de democrație populară? Măsuri de precauție, declară ziariștii americani W.R. Hearst, Kingsbury Smith și F. Connif, călători recenți în Țara Sovietelor. Stranii măsuri de precauție! Ce ar spune presa americană dacă Uniunea Sovietică ar înconjura Statele Unite cu baze aeriene, unde să se afle pregătite pentru a-și lua zborul avioanele, înzestrate cu arme distrugătoare? Tot „măsuri de precauție" ar fi catalogate?

Ce poate să însemne altceva decît pregătiri de război larma asurzitoare a presei capitaliste — și în special a presei de peste ocean — cu privire la așa-zisul „pericol de atac" din partea Uniunii Sovietice? Numai că o asemenea larmă nu poate să ascundă adevăratele intenții. Unui hoț încărcat cu ceea ce a furat îi este greu să se deghizeze în înger și să intre pe poarta raiului— spune un proverb chinez.

Care sînt scopurile războinicilor regi ai oțelului, petrolului, cărbunelui, cauciucului? O, ce nu ar dori acești domni încărcați de bogății și crime! Mai întîi ar voi să ne „elibereze" pe noi, acești vreo șapte sute de milioane de oameni care nu de multă vreme am scăpat din „raiul" capitalist, adică ar voi să ne vadă întorcîndu-ne pocăiți, depunînd la picioarele lor bogățiile țărilor noastre și așternîndu-ne la pămînt ca niște preșuri moi peste care să calce greu, arogant, ei, visați stăpîni ai lumii.

Ar mai dori acești domni cu mîini delicate, dar pătate de sînge, să sugrume „în leagănul său" comunismul, adică ar voi să călărească în voie de la un capăt la altul al imensului pămînt sovietic.

Oh, dar cît n-ar dori acești domni! Prețul dorințelor lor? Nu-i interesează! Să piară omenirea întreagă, să curgă sîngele în valuri, pămîntul să fie cuprins de suferință, țările să fie pustiite, comorile civilizației să fie distruse. Ei, și numai ei să existe.

Vor acești zănatici să înspăimînte, să frîngă nervii, amenințînd cu tot felul de arme nimicitoare. Ați calculat prost, domnilor! Nu știți că oamenii care au gustat odată din cupa libertății, a demnității umane, nu-și pierd cumpătul așa de ușor. Voi n-aveți de unde să-i cunoașteți, pentru că voi, „cavaleri ai libertății", n-ați fost niciodată liberi!

V-ați întemeiat forța voastră agresivă pe arme secrete, înfricoșătoare și v-ați și văzut stăpîni ai lumii. Ce capete strîmte! Cum ați putut crede că mintea omenească funcționează numai pe anumite meridiane, în vreme ce pe altele a înghețat? Știți, așa ceva a mai crezut un paranoic, pe nume Goebbels. Și pentru că socoteala a ieșit pe dos și n-a putut să dea foc lumii, și-a dat foc sie-și și a lor săi și a pierit sub zidurile Berlinului în flăcări.

Prin glasul celor mai autorizați conducători ai Uniunii Sovietice, ați aflat nu numai că nu sînteți singurii deținători ai armelor atomice și termonucleare, dar că în ceea ce privește bomba cu hidrogen ați devenit codași. Așadar, sînteți ca și spînul din poveste: cad pernele de sub voi una după alta.

În convorbirea cu G. K. Jukov, mareșal al Uniunii Sovietice, ziaristul american F. Connif a afirmat că în prezent în Statele Unite se studiază pe scară foarte largă experiența războiului sovieto-german. Este de mirare că din-tr-un asemenea studiu, făcut „pe scară foarte largă", nu iese nici o învățătură practică, nu înțeleg războinicii de dincolo și de dincoace de Atlantic că victoria într-o ciocnire armată nu depinde numai de numărul soldaților sau al armelor, și cu atît mai puțin de... dolari, ci de o serie destul de lungă de condiții care trebuiesc împlinite. Or, din temeinica analiză făcută de V. M. Molotov în raportul prezentat recent în fața Sovietului Suprem reiese că din comparația dintre lagărul păcii și lagărul dușman păcii apare clară superioritatea primului.

Atunci, pe ce contează partizanii războiului? Pe vreo slăbiciune a frontului păcii? Deșarte iluzii! Raportul ministrului de externe al Uniunii Sovietice, declarațiile făcute de către conducătorii sovietici în cadrul convorbirilor cu ziariștii americani, discursurile din Sovietul Suprem, toate au arătat că situația economică, politică, socială, militară este de asemenea natură, încît se poate afirma că niciodată pacea nu a fost susținută de o forță atît de puternică și organizată. Idealul care îi animă pe luptătorii pentru pace, coeziunea lor, numărul lor, mijloacele materiale și armele de care dispun, toate sînt realități de care aventurierii apuseni ar trebui să țină seamă.

Și pentru ca să nu se creadă că în fața pregătirilor de război partizanii păcii ar sta cu brațele încrucișate, V. M. Molotov a anunțat că în momentul de față se iau măsuri pentru orice eventualitate, printre care trebuie semnalată încheierea unui tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală între cele opt țări participante la conferința de la Moscova, din decembrie 1954, precum și crearea unui comandament militar unic al celor opt țări.

Așadar, fiind conștienți de pericolul unui nou război, dar și de forța noastră, ne pregătim să întîmpinăm orice provocare așa cum se cuvine. Și replica noastră va fi de asemenea natură, încît „nu „civilizația mondială" va pieri, oricît ar suferi ea de pe urma unei noi agresiuni, ci va pieri acel sistem social, deja putred, cu baza sa imperialistă îmbibată de sînge, acel sistem al cărui sfîrșit se apropie și care este condamnat datorită caracterului său agresiv și este repudiat pentru că exploatează oamenii muncii și asupresțe popoarele". (V.M. Molotov).

Partizanii unei păci trainice sînt însă convinși că nici o minte sănătoasă nu are interesul să se ajungă la o situație deznădăjduită. Toate problemele internaționale pot fi rezolvate pe calea tratativelor, fără să se recurgă la amenințări și la forță.

Între cele două sisteme sociale aflate astăzi în lume pot să se statornicească asemenea legături, încît coexistența lor să dureze o anumită perioadă, fără amestec reciproc și fără conflicte armate. Cît de lungă va fi o asemenea perioadă? Aceasta este o sarcină a istoriei și ea și numai ea o va rezolva la momentul potrivit. Deocamdată, ceea ce interesează este asigurarea unei păci trainice, bazată pe înțelegere reciprocă. De aceea, Uniunea Sovietică n-a încetat să propună pe deoparte renunțarea la politica amenințărilor și a șantajului, iar pe de altă parte, stabilirea legăturilor comerciale bazate pe avantaje reciproce și existența unor legături politice bazate pe egalitate și respectarea suveranității. De asemenea, Uniunea Sovietică invită lagărul de peste drum la o întrecere pașnică și nu la o întrecere în înarmare.

Această politică clară, străbătută de un puternic umanism, reprezentînd grija pentru viitorul omenirii, este înțeleasă și susținută de sute de milioane de oameni. Spiritul ei străbate — cu greu, dar străbate — chiar și pînă la americanul de rînd, om cinstit, dar a cărui conștiință a fost îmbrobodită în pînza de minciuni răspîndite de cavalerii războiului.

Ne aflăm la începutul anului, în

George Macovescu

(Continuare în pag. 2-a)

Amenințarea cu războiul atomic

PERAHIM 1955

INGHEȚE BRAȚUL!

Vă recomand comprese reci la cap,
O, supra-nfierbîntate excelențe!
Prea vă grăbiți cu bombele-n protap
Să faceți globul zob și cerul zdrențe...

Deliriul atomic, vă previn,
Nu-i al puterii fulger, nici scînteie!
Acesta-i semnul unui grav declin
Al celor care veacul și-l încheie...

Eu, — domnii mei atomo-nevropați —
Trag din țigară-n liniște deplină:
Planeta de-ați voi s-o-ncălecați,
Bretelele, oricum, n-or să vă țină.

Ce-s mîi de bombe fără oameni vii?
E mult? Mă rog! Dar calculu-i bezmetic!
Ar fi, — de n-ar fi și mai multe mii
La îndemîna omului sovietic!

De n-ar fi miliardul de ostași
Cu viitorul aliat, cu nemurirea;
De n-ar fi cei ce-n inimi, pătimași,
Duc pentru toți ai lumii fericirea!...

O, nu mă tem eu c-o să piară-n veci
Această lume-a veșnicei creații;
Pe voi, de-ar fi, v-așteptă vînturi seci
Să vă destrame-n cosmicele spații!

Dar este-o jale-a sufletului meu,
Și e o lacrimă ce mă pătrunde,
E un cuvînt ce-l simt așa de greu
Bătînd la tîmpla omului, oriunde,

E o privire-n care iar și iar
Răsar imagini scumpe tuturora...
Bătrînii lumii umblă-n pasul rar,
Și mame-și culcă-n leagăne-aurora,

Și molcome amurguri vin pe zări,
Pe lungi cărări de dor ale iubirii...
Și trec îndrăgostiții pe cărări...
Și-adorm în dulci miresme trandafirii...

Și candelabrele pe cer s-aprind...
Și înțelepții cată-n lumi astrale...
Și stă țăranu-n tindă năzuind
La rodnicul cules al trudei sale...

O țărmuri, țărmuri fără capăt, voi,
Pe care omul naște frumusețe,
Nu-i lacrima-mi ca veștedele foi
Ce-nchid a toamnei palidă tristețe,

Ci e dogoarea soarelui în ea,
E-al primăverii strigăt ce se cere
Să umple universul care bea
Din strălucirea omului, putere...

Durerea mea-i a rănilor de foc
Ce ar putea în inimi să se caște
Și subt marămi cu iz de busuioc
Și-n trupul fraged care-abia se naște...

Durerea mea-i a ochilor adînci,
Fîntîni în care visele coboară,
Luceferi, peste care negre stînci
S-ar prăvăli, strivindu-i subt povară...

Durerea mea-i a cugetelor mari
Ce ar pieri subt arșiță de moarte;
A fetei ce-ar muri fără măcar
Inelul de logodnică să-l poarte...

Durerea mea-i a versului nescris,
A cîntului ce-ar amuți pe lire,
A mistuitelor comori de vis
Din moși-strămoși lăsate moștenire...

Nu, nu mă tem eu c-o să piară-n veci
Această lume-a veșnicei creații!
Doar ei, călăii, -n veacul douăzeci,
S-ar prăbuși în cosmicele spații!

Doar ei! Nu scapă domnul Capital!
Am și noi bine cum să-l dăm de-a dura...
C-un marș funebru, ultim și total,
I-am încheia în lume aventura!

Dar pentru toți acei ce ar muri
Și pentru cei ce n-ar veni pe lume
Și pentru toate rănile ce-ar fi
Să spintece, să ardă, să sugrume,

Și pentru truda miilor de ani
Ce ne-a sfințit planeta rotitoare
Și pentru tot ce-n noii ani-titani
Vom cuceri — și-n veacuri viitoare,

Vă chem! Cu glasul tunător vă chem,
Prieteni voi, a lumii conștiință,
Zvîrliți asupra gîzilor blestem!
Inghețe brațul care ne-amenință!

Ca pe un sloi de gheață-ncremenit
Să-l poarte-n văzul lumii asasinii...
Vă chem! Blestemul poate fi-mplinit!
Sus aripile, vulturi ai luminii!

Eugen Frunză

O nouă instituție de cultură

Muzeul „V. I. Lenin-I. V. Stalin" din șoseaua Kiseleff a început să-și primească vizitatorii. Spre standurile și vitrinele din prima sală unde sînt expuse imagini din primii ani ai vieții lui Vladimir Ilici pătrunzi mai greu din pricina grupurilor de copii care rămîn mult timp cu privirile ațintite asupra casei din Simbirsk în care s-a născut și a copilărit Lenin și asupra vitrinei cu carnetele de note ale școlarului Ulianov Ilici Vladimir, printre care se află — scris cu grijă de mîna școlarului Ilici — un tabel cu conjugarea verbelor în limba franceză și medalia de aur primită la absolvirea liceului.

Primii ani de învățătură cu roadele lor exemplare pe care ni le arată fotocopiile expuse în vitrine, fotografiile cu imagini din copilăria aceluia care va porni din Simbirsk să-și închine întreaga viață descătușării lumii, ne deschid calea către alte documente expuse care urmăresc cele mai grele și mai frumoase clipe trăite de Lenin. Îți desprinzi privirile de la vitrinele cu carnete și diplome, pentru ca alte imagini să vină să-ți amplifice figura luminoasă a tînărului Lenin, îndrăgostit de poeziile lui Pușkin, Lermontov, Griboedov și Nekrasov, de zguduitoarele pagini polemice ale lui Gherțen, Belinski, Cernișevski și Dobroliubov; ți se reconstituie imaginea unei vieți de muncă studioasă neîntreruptă. Alături de epopeia socială cuprinsă de Tolstoi în romanul „Război și pace", întîlnești printre cărțile nedespărțite tinereții lui Lenin volumele „Critica programului de la Gotha", „Manifestul Comunist", „Capitalul"... Marii artiști ai lumii, gînditorii clarvăzători ai omenirii — democrații revoluționari ruși — Marx și Engels — înalță în tînărul Lenin spiritul umanismului, al luptei pentru eliberarea și fericirea omului.

Cînd ți se deschid în față multiplele imagini expuse în muzeu, meditezi spre care vitrini, spre care tablouri sau fotocopii de manuscrise, de articole și de broșuri, să te îndrepți mai întîi ca să poți cuprinde cît mai potrivit toate bogatele perspective din activitatea revoluționară a lui Lenin, pe care ți le desfășoară obiectele expuse. În fiecare imagine, în fiecare document, simți caracterul ferm, gîndirea luptătoare consecventă, dragostea de oameni pretutindeni și în orice clipă prezentă în munca și lupta lui Vladimir Ilici; n-a trecut mult de cînd a ieșit dintre zidurile întunecate ale închisorii din Kazan, unde continuase să studieze pe ascuns învățătura marxistă și situația din Rusia și iată-l pe tînărul absolvent al facultății de drept, avocatul Vladimir Ilici Ulianov, de la judecătoria de ocol din Samara, apărînd procesul intentat țăranului V. F. Mulenkov...

Imagine de amănunt, manuscris, pagină de ziar sau de broșură, fotografie care reprezintă primele închegări ale grupurilor revoluționare marxiste din Rusia, fiecare și toate aceste documente la un loc îți deschid prin exemplul vieții lui Lenin o cale luminoasă, îți dăruiesc învățături pentru propriile tale preocupări sociale, îți arată care e adevărata prietenie și cum să trăiești demn închinîndu-ți activitatea idealurilor socialismului. Lenin nu apare singur în imaginile pe care le privești, activitatea lui a strîns în juru-i un nucleu de luptători ca muncitorii Ivan Vasilievici Babușkin sau V. A. Selgunov...

Urmărești activitatea lui Lenin, cum se înfiripă organizațiile revoluționare pe întinsul întregii Rusii, cum cresc valurile de luptă împotriva burgheziei, feudalismului și țarismului, cum din îndepărtata Georgie se ridică un alt luptător prin învățăturile lui Lenin: Iosif Vissarionovici Stalin. Fotocopiile articolelor publicate de Lenin în „Iskra", harta rețelelor de organe ale „Iskrei" leniniste răspîndite pe drumurile cele mai îndepărtate ale Rusiei țariste, scrisorile, manuscrisele și manifestele semnate de Lenin și Stalin, documentele leniniste de demascare a narodnicilor și economiștilor, îți vestesc o furtună care se apropie, încleștarea uriașă din jurul revoluției din 1905...

Organizarea atentă a muzeului, felul cum sînt orînduite obiectele expuse îl îndreaptă pe vizitator cu grijă și siguranță de-a lungul șirului de imagini care desfășoară istoria luptei popoarelor din Rusia, conduse de Lenin și Stalin. O impresie puternică îți produce claritatea cu care șirurile de documente expuse gravitează în jurul unor obiecte care evocă momentele centrale ale istoriei mișcării revoluționare din Rusia. Astfel, vitrinele cu galeriile de fotografii și tablouri, de fotocopii de manuscrise și articole din perioada desfășurării activității „Iskrei" și din perioada ascuțirii luptei ideologice, se string în jurul niște de marmură în care este expus unul din rarele exemplare ale cărții lui Lenin „Ce-i de făcut?", tipărită la Stuttgart în 1902, carte care a zdrobit poziția trădătoare a economiștilor; în același fel, strîng în jurul lor multiple obiecte nișele de marmură în care sînt așezate cărțile lui Lenin „Un pas înainte, doi pași înapoi" sau „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică"; vizitatorul poate urmări în acest fel cu atenție etapele centrale ale revoluției și poate să aibă posibilitatea să le înțeleagă adînc, să capete o imagine complexă asupra lor.

Muzeul Lenin-Stalin, această nouă instituție de cultură, aduce în același timp mărturiile legăturii mișcării muncitorești din țara noastră cu revoluția din Rusia, cu avîntul de luptă al proletariatului din lumea întreagă. Întîlnim în marele zbucium al erei luptelor revoluționare pe care ni-l evocă muzeul și pagini din istoria poporului nostru: începuturile pătrunderii ideologiei marxiste sînt marcate prin expunerea fragmentelor din „Capitalul" publicate în 1883 în revista „Emanciparea" și prin expunerea volumului „Manifestul Partidului Comunist" apărut la Iași în 1892. Pe măsură ce muzeul ne prezintă creșterea mișcării revoluționare în Rusia, închegarea puternicului partid condus de Lenin și Stalin, și marile momente ale revoluției proletare, muzeul prezintă vizitatorului ecourile ample ale acestora în țara noastră.

În sălile spațioase ale muzeului, închinate evenimentelor revoluției din 1905 și Marii Revoluții din Octombrie, se multiplică mijloacele de transmitere a imaginilor grandioase din viața lui Lenin și Stalin, din luptele ideologice, din mișcările țărănești, din grevele, demonstrațiile și luptele deschise ale proletariatului din Rusia. Își fac acum apariția cadrele mari de fotografii și picturi ca acelea care prezintă „Demonstrația din Krasnoiarsk", „Greva generală a feroviarilor din octombrie 1905" sau asaltul palatului de iarnă.

Istoria formării partidului bolșevic, a luptei lui, este desfășurată prin documente, hărți sau machete din ce în ce mai variate și mai emoționante, făcîndu-te să simți dezlănțuirea marilor evenimente, creșterea lor spre bătălia decisivă care va aduce victoria luptelor proletariatului. Ansamblul obiectelor expuse reconstituie unitar, atît imaginea în parte a fiecărei revoluții, cît și puternica legătură de continuitate dintre ele, drumul spre culmile izbînzii, spre construcția societății socialiste. Forța uriașă de organizare și de luptă revoluționară consecventă a partidului bolșevic, condus de Lenin și Stalin, valul revoluționar care a cuprins mase imense și le-a ridicat în zilele lui octombrie să înscrie în istorie evenimentele mărețe care au deschis era construcțiilor socialiste în lume, sînt evocate puternic de mulțimi de picturi, de manifeste, de reproducerile ample ale rezoluțiilor, ale manuscriselor și articolelor din publicațiile bolșevice, de sculpturi cu chipurile conducătorilor, de galerii de fotografii, de cărți pe care le poți urmări de la paginile manuscrisului pînă la prima ediție, cum este cazul fotocopiilor expuse în jurul cărții lui Lenin „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului".

Străbătînd sălile noului nostru muzeu, te convingi că te afli într-o instituție culturală unică prin felul cum îți prezintă documentele din istorie: nu simți un singur moment atmosfera uscată a vechilor săli cu documente îngălbenite de vreme, a căror ordine și semnificație nu le-ar fi putut descurca decît o mînă de specialiști. Muzeul nu are numai caracter de accesibilitate, ci îți oferă la fiecare pas mijloace instructive, bogate învățături pentru seriozitatea muncii și răspunderii tale cetățenești, imagini vii și impresionante care-ți rămîn întipărite în minte într-o legătură de nedespărțit.

Noul nostru muzeu este o școală pe care vrei și poți să o revezi oricînd, unde ești primit cu caldă prietenie să retrăiești marile semnificații ale istoriei revoluției, și cu prilejul fiecărei reveniri să descoperi înțelesuri tot mai adînci, tot mai fclositoare propriei tale vieți.

Șt. Bănuiescu

Problemele limbii literare

PENTRU CULTIVAREA LIMBII

Este foarte îmbucurător faptul că maestrul Mihail Sadoveanu, cel mai mare scriitor român în viață, a venit în fața sesiunii științifice a secției a VI-a a Academiei R.P.R. cu o comunicare privitoare la unele probleme de limbă. Nu e întîia oară cînd maestrul Sadoveanu împărtășește contemporanilor săi anumite constatări, observații și impresii asupra celui mai important mijloc de comunicare între oameni, care, pentru scriitori, este totodată și unealta esențială a meșteșugului lor literar. Și totuși este prima dată cînd el s-a hotărît să prezinte, sub forma unei comunicări academice, o parte din rodul experienței sale de minuitor desăvîrșit al limbii românești. Exemplul dat acum de maestrul literaturii noastre naționale ar trebui urmat de alți scriitori, care — indiferent de vîrstă și de bogăția activității lor literare — au, nu se poate crede să nu aibă, ceva de spus, ori măcar de lămurit, fie și sub forma unor întrebări sau nedumeriri, în legătură cu munca lor scriitoricească. Din păcate, foarte rar se întîmplă ca literații noștri să simtă, mai exact spus, să manifeste nevoia de a se ajuta reciproc, și în același timp de a ne ajuta și pe noi, cei care nu sîntem scriitori, prin punerea în discuție publică a unor probleme de limbă. De obicei, numai solicitați în mod special, și chiar atunci, se pare, cu destulă greutate, se hotărăsc ei să-și spună părerea despre aspectul aparent pur exterior al muncii lor creatoare. Așa s-a întîmplat, de pildă, în cursul anului trecut, cînd două periodice săptămînale și-au deschis paginile, una („Contemporanul"), pentru o dezbatere asupra limbii literare, iar cealaltă („Veac nou"), pentru discutarea problemei traducerilor.

Din comunicarea maestrului Sadoveanu s-a putut vedea că pe autorul ei îl preocupă și l-au preocupat mereu și laturile teoretice, adică științifice în sens strict, ale chestiunilor de limbă. Acest fapt trebuie subliniat în chip deosebit, întrucît, după cîte cunosc, nici un alt scriitor al nostru n-a dovedit public că ar avea preocupări de această natură. Dimpotrivă, unii manifestă chiar un ușor dispreț, dacă nu față de preocupările înseși, cel puțin față de cei care, datorită pregătirii și activității lor profesionale, le cultivă în mod permanent. Se înșeală tovarășii care cred că stăpînirea deplină a mijloacelor de exprimare artistică se dobîndește prin simplu exercițiu sau, poate, numai ca urmare a talentului. (În materie de talent se impune o mare prudență, din cauză că, atunci cînd e vorba de al nostru propriu, sîntem adesea ispitiți să-l supra-apreciem). Cine are ideea că poate ajunge să scrie bine fără studii (în sens larg și nepretențios) asupra limbii, seamănă cu cîntăreții care cîntă „după ureche" și care, se știe, oricît de talentați ar fi, nu izbutesc niciodată să devină muzicieni adevărați. În ciuda marelui său talent și a adîncului și subtilului simț pentru limbă, maestrul Sadoveanu s-a dovedit și se dovedește că scrie „după note", nu „după ureche". Studiul aprofundat al limbii vechi și al graiurilor regionale de pe întregul cuprins al țării, la care se adaugă o bogată informație științifică de specialitate, însoțită totdeauna de o meditație îndelungată și de atitudine critică față de conținutul lucrărilor respective, explică, după mine, într-o măsură tot așa de mare ca și darurile înnăscute măiestria-i artistică unică, al cărei punct culminant, neîntrecut încă în literatura noastră, l-a atins în „Nicoară Potcoavă".

Din problemele puse în comunicare, vreau să mă opresc, dar fugă, numai la două. Una este aceea a raporturilor dintre graiurile regionale și limba literară. Sînt de acord cu maestrul Sadoveanu în ce privește egala îndreptățire a celor două graiuri principale: muntenesc și moldovenesc. (Un grai ardelenesc propriu-zis, cum se știe, nu există, întrucît, în linii mari, vorbirea din centrul și nordul Ardealului merge cu cea din Moldova, iar vorbirea din sudul Ardealului cu cea din Muntenia.) Îmi dau, se înțelege, seama că, datorită condițiilor istorice, graiul muntenesc conduce, cu începere din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, destinele limbii literare românești și că acest rol al lui se dezvoltă pe zi ce trece. Dar, după cum în atitea sectoare ale vieții sociale omul poate și chiar trebuie să intervină spre a folosi, în vederea unui scop bine determinat, legile obiective de dezvoltare a societății, tot așa cred că avem dreptul și datoria să intervenim în domeniul limbii. De altfel, intervenția în acest domeniu este recomandată și, într-o oarecare măsură (nesistematic și neplanificat, deocamdată), chiar aplicată, cînd este vorba de neologisme. Fa poate fi lărgită în sensul că, la fel cu numeroase fapte de limbă specific moldovenești și ardelenești, trebuie combătute anumite particularități regionale muntenești, care se introduc în limba literară, datorită numai faptului că în această parte a țării se găsește centrul ei politic, economic și cultural, deși ele nu sînt recomandabile nici din punct de vedere estetic, nici din acela al normelor gramaticale, așa cum sînt reprezentate acestea în operele celor mai mulți și mai buni minuitori ai limbii noastre naționale. Este, între altele, cazul lui mîine, pîine, etc., contra cărora maestrul Sadoveanu ia atitudine, propunînd folosirea paralelelor, a formelor mîne, pîne, etc., răspîndite nu numai în Moldova, cum se afirmă de obicei, al lui dînsul, dînsa, etc., întrebuințate la toate cazurile (dînsul mi-a spus, tatăl dînsei, să le trimitem dînșilor o scrisoare), *al lui* oi fi tu mare, cînd oți veni la noi *(în loc de* ăi *sau* îi fi tu mare, cînd ăți *sau* îți veni la noi), *al construcției* din aceștia (din ăștia) *pentru* de aceștia (nu vreau să am tovarăși de ăștia) *etc. Deși de prisos, fin să arăt că aprecierile mele nu izvorăsc, cum cred, poate, unii cititori, dintr-un fel de patriotism local, foarte condamnabil cu deosebire în momentul de față, ci se întemeiază pe contribuția extrem de importantă, cantitativ și calitativ vorbind, a scriitorilor moldoveni la formarea și perfecționarea limbii literare românești.*

A doua problemă se leagă oarecum de precedenta, căci se referă la corectitudinea și desăvîrșirea limbii literare. Se știe că, după definiția dată de către savanții sovietici, această varietate a limbii naționale se deosebește de celelalte varietăți prin faptul că se conformează, trebuie să se conformeze, în cel mai înalt grad, regulilor fonetice, lexicale și gramaticale ale limbii întregului popor. Acest lucru se pierde adesea din vedere de către foarte mulți oameni, printre ei și scriitori. Nu sînt necesare exemple prea numeroase pentru a dovedi afirmația mea. Se scrie astăzi mai bine decît înainte, cum e și firesc, dată fiind revoluția culturală care se săvîrșește, cu succes, sub ochii noștri. Dar nu se scrie și mai ales nu se vorbește totdeauna la înălțimea așteptărilor și cerințelor momentului pe care-l trăim. Mai sînt poeți, unii buni și cu experiență îndelungată, care, neputînd birui dificultățile tehnice ale versului, scriu, de pildă: pieile crăp *(ca pe vremea lui Bolintineanu);* doi pătrari *(în loc de* două pătrare*);* rimează pe mărunt *cu* prumd, *pe* fac *cu* drag *s.a. (ca și cum consoanele sonore românești ar deveni surde în poziție finală, la fel cu cele rusești); s-ar putea apoi adăuga exemple ca:* se încadrează Facultății de filologie; *străină aspirațiilor noastre;* răspunde întrebărilor *etc. Ce să mai spunem de* aniversarea a o sută de ani de la nașterea lui Eminescu *sau* aniversăm un an de la votarea noii Constituții a R.P.R., *de* comemorarea a 450 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare *s.a., care ne întîmpină în tot felul de publicații și, mai cu seamă, în vorbirea curentă, chiar cînd aceasta aparține unor oameni culți sau presupuși astfel?*

Din păcate, nici scriitorii, nici lingviștii și nici alte categorii de minuitori calificați ai condeiului și ai cuvîntului nu se opresc cu toată seriozitatea (ca să nu zic aproape de loc) asupra unor asemenea fapte, care nesocotesc regulile limbii, statornicite prin participarea, la îmbunătățirea lor, atît a poporului, creatorul ei, cît și a scriitorilor, a oamenilor de știință etc., meșteșugarii ei. „Cultivarea limbii", noțiune adînc înrădăcinată în conștiința tuturor factorilor de răspundere din U.R.S.S., la noi este ca și necunoscută, cel puțin sub raportul aplicării și popularizării ei. Revistele noastre de mare tiraj, cum sînt „Viața românească", „Contemporanul" și „Gazeta literară" au început de-abia în ultimul timp și foarte timid, ca să zic așa, să acorde oarecare atenție problemelor lingvistice, pe care le consideră, de obicei, sub aspectul lor stilistic, ceea ce, firește, nu-i rău, dar e insuficient. Nici „Limba română", revista Institutului de lingvistică din București al Academiei R.P.R., care, cred eu, ar trebui să consacre pagini întregi muncii de îmbunătățire a limbii noastre naționale, prin relevarea și critica severă a greșelilor de felul celor amintite, nu se preocupă de problema „cultivării limbii", deși are această obligație în mult mai mare măsură decît publicațiile periodice literare, dat fiind că ea se adresează, în primul rînd, profesorilor, învățătorilor, studenților și elevilor din ultimele clase ale învățămîntului mediu, adică tocmai oamenilor care se izbesc mai des decît alții de greutăți ca cele aici în discuție.

Repet și de astădată, cu toată stăruința și cu deplina convingere despre justețea ei, propunerea, făcută în alte ocazii, ca revistele noastre (și nu numai cele menționate mai sus), în frunte cu „Limba română", să deschidă o rubrică permanentă consacrată cultivării limbii, și în sensul arătat aici, prin relevarea critică a greșelilor propriu-zise, a stîngăciilor sintactice, a fantaziilor stilistice (căci sînt și de acestea, deși mai puține decît în perioada de dezmăț, așa-zis literar, dintre cele două războaie mondiale), dar și în sens pozitiv, prin recomandarea, cu scurte citate ilustrative, a cărților, studiilor și articolelor care se disting printr-o folosire exemplară a limbii literare, așa cum ne-au transmis-o făuritorii ei și cum o îmbunătățesc și o perfecționează sub ochii noștri scriitorii talentați, oamenii de știință și ceilalți militanți de seamă pe frontul ideologiei.

Iorgu Iordan

O problemă de etică a scriitorului

În ultimul număr al revistei „Iașul literar" au apărut, sub semnătura scriitorului Ion Istrati, „Însemnările" sale, pe marginea romanului „Floarea vieții" de Aurel Mihale. Esența acestor însemnări o constituie acuzația adresată scriitorului Aurel Mihale de a fi împrumutat „tacit" în creația romanului său „tiparele" esențiale ale romanului „Bărăgan". Însemnările lui Ion Istrati reprezintă și o încercare de a explica schematismul romanului „Floarea vieții" prin ideea că „atunci când e vorba de grupajul de fapte caracteristice, din care se degajă sensul operei", când e vorba de „inventivitatea autorului în sublinierea evenimentelor esențiale..." cartea lui Aurel Mihale „se dovedește a fi tributară romanului „Bărăgan", iar realizarea momentului (!) rămîne cu mult sub nivelul modelului ales". Acuzația este de o gravitate reală și seriozitatea ei merită a fi cercetată mai îndeaproape. Era de presupus că recenzentul revistei ieșene va fi avut probe sigure pentru a dovedi o acuzație care, la prima vedere, apare oricui urmărește atent viața literară profund ciudată: căci înaintea oricărei discuții estetice comparative, nu poți să nu te întrebi, cu uimire, cum ar fi putut elabora Aurel Mihale tiparele esențiale ale romanului său imitînd modelul „Bărăganului", când romanul lui Galan a apărut în nr.-ele 3, 4 și 5 ale „Vieții românești" (1954) iar publicarea romanului „Floarea vieții" a urmat imediat la un interval de numai 1—2 luni (nr. 7 și 8/1954) și cel puțin un fragment esențial din el a fost dat publicității de autor încă *în cursul anului 1953*, atunci când romanul „Bărăgan" ne era tuturora complet necunoscut! Pînă la dezlegarea acestui paradox, situat desigur în afara discuției strict estetice, dar care, luat ca o observație de bun simț, atentează grav soliditatea ideii lansate de Ion Istrati, să cercetăm și fondul demonstrației scriitorului ieșan. Poate că vom fi și în asentimentul tov. Ion Istrati, dacă vom porni de la ideea că imitarea unui scriitor de către altul se bazează, de obicei, nu pe împrumutarea unor detalii secundare sau incidente oarecare de la suprafața acțiunii romanului: avem sentimentul pastișării și imitării unei opere, atunci când regăsim imitarea unor situații și relații esențiale, structurale, a căror invenție constituie „proba de foc" a talentului și inventivității scriitorului. Mai mult, avem acest sentiment al pastișării, cu toate că scriitorul imitator poate schimba, într-o măsură, tocmai canavaua faptelor exterioare și a „incidentelor", asimilîndu-și însă în secret conținutul, substanța situațiilor. Din păcate însă, în majoritatea covîrșitoare a exemplelor oferite de „demonstrația" lui Ion Istrati, se face abstracție cu totul de *conținutul profund deosebit* al situațiilor puse în cauză în cele două romane, iar recenzentul se dedică îndeletnicirii mărunte și cam lipsite de seriozitate de a „descoperi" analogii și asemănări după un criteriu pur exterior (faptul că și Anton Filip și Vlad Oprișa, sînt întîmpinați la sosire de o femeie ...în capot, că întîlnesc amîndoi... o fetișcană, că, în explorările lor, și unul și celălalt se cațără pe un copac, etc. ceea ce, trebuie să recunoaștem, dă un caracter deplorabil argumentării scriitorului ieșan). Iar atunci când vrea să stabilească o analogie *de fond* între două situații, Istrati sacrifică adevărul: întîlnirea lui Vlad Oprișa cu un ceferist și cu chiaburul Culică e descrisă de Mihale în scopul de a sublinia dezolarea eroului în fața veștilor proaste despre gospodărie, pe cînd întîlnirea lui Anton Filip cu Marcu Poni, în „Bărăgan", nu are nimic comun cu o asemenea situație (cum afirmă fantezist Ion Istrati), ci are darul de a releva șiretenia și violența rudimentară a acestui podar afacerist, ca și ostilitatea lui Filip față de lingușirile și cuvintele insinuante ale aceluia. Nu putem să nu ridicăm aci o întrebare fundamentală: cum se explică faptul că Ion Istrati se dedică unor asemenea exerciții în demonstrația sa și cum își permite să neglijeze, cu atîta ușurință, confruntarea liniilor într-adevăr esențiale ale celor două romane (activitatea înflăcărată a lui Vlad Oprișa și „drama" lui sentimentală în „Floarea vieții", iar dincolo epopeea luptei complexe a lui Anton Filip). Aceasta ar fi fost singura confruntare concludentă, căci ea atinge însăși structura epică a celor două romane (bineînțeles că aci facem tot timpul abstracție de realizarea literară cu totul deosebită a acestor două opere). Oare nu pentru că o asemenea confruntare ar dezvălui deosebirile substanțiale, radicale, existente în construcția celor două romane și ar ruina astfel brutal schema construită cu atîta migală cazuistică de scriitorul ieșan și ar pune în lumină inconsistența întregii acuzații?

Este trist să constatăm că, pentru a-și susține „intriga", pentru a face mai verosimile „analogiile" de situații între cele două romane, scriitorul Ion Istrati recurge la procedee, admisibile desigur în „invenția epică" a unui roman, dar greu de admis în logica unei demonstrații critice: el corijează imperceptibil anumite episoade din „Floarea vieții", comite inexactități vizibile față de textul real al cărții pentru a-și ușura „apropierile" cu romanul „Bărăgan", ceea ce — pentru a ne exprima printr-o perifrază — poate întări în noi încrederea în vocația *romancierului* Ion Istrati, dar nu poate decît compromite încrederea în obiectivitatea și loialitatea *recenzentului* Ion Istrati. Este penibil și dureros că „nivelul" argumentelor recenziei din „Iașul literar" ne silește să coborîm toată această discuție la precizări cu totul minore, dar indispensabile pentru a ilustra anumite îndeletniciri curioase ale unor tovarăși din viața noastră literară. La afirmația lui Ion Istrati, că, asemenea „doamnei Răghină" (personaj din „Bărăgan"), „conița Nuța" (din romanul lui Mihale) „e și ea ușor surprinsă" la apariția lui Vlad Oprișa, răspundem că *surprinderea* pur și simplu *nu există* în textul romanului lui Mihale, ci numai în fantezia grăbită în a asocia cu orice preț cele două romane, a tov. Ion Istrati. La afirmația că asemenea moșului Avram Moț, care rămîne „cu gura căscată" cînd Filip se urcă într-un copac, și ciobanul Ciurea „se uimește" în fața unei acțiuni identice a eroului din „Floarea vieții" (ce dovadă tulburătoare de pastișare a „Bărăganului"!) — răspundem că textul real al romanului lui Mihale și nu cel imaginat în paginile „Iașului literar" *nu indică nicăieri* în scena respectivă o asemenea stare psihologică a ciobanului, care nu numai că nu „se uimește", dar îl urmează imediat bucuros pe inginer. („— Ne urcăm, tovarășe inginer, răspund eu, că doar nu e cine știe ce!...") Verificarea minuțioasă arată că asemenea mistificări nu sînt unicele (nu este adevărat, de pildă, nici faptul că „Aurel Mihale îi aranjează și lui Vlad culcuș în coliba lui Ciurea", inspirat după un exemplu asemănător din „Bărăgan" și am fi curioși să ni se arate unde există, la pag. 81, în textul romanului, descrierea *„culcușului"* lui Vlad în coliba lui Ciurea, dacă bineînțeles nu am ajuns să inversăm toate noțiunile, pentru a demonstra cu orice preț neadevăruri!) De ce se coboară oare atît de jos un scriitor ca Ion Istrati pentru a susține artificial o cauză profund nedreaptă, de ce oare pasiunea argumentării sofistice e mai puternică la el decît respectul adevărului?

Este necesar să mai facem aci o precizare: este cu totul firesc și logic ca atunci cînd doi scriitori atacă aceeași temă, răspunzînd, ca doi ostași devotați, prin scrisul lor, unuia din obiectivele fundamentale ale politicii partidului în domeniul agriculturii (lupta pentru valorificarea pămînturilor înțelenite) — ni se pare cu totul firesc și logic să întîlnim oglindite în ambele romane anumite situații esențiale comune, dictate de însăși realitatea vieții noastre noi și nu de „împrumuturile" unui scriitor din romanul celuilalt. Este perfect verosimil și normal ca, și într-un roman și în celălalt, să existe undeva o scenă a explorării pămînturilor virgine de către eroii cărții — dar confruntarea obiectivă a celor două romane ar fi arătat limpede că în conținutul lor literar cele două scene nu au nimic comun. Este perfect verosimil și logic ca, și într-un roman și în celălalt, să poată fi oglindit același fenomen obiectiv — întemeierea unei organizații de partid, dar *esențial* este că realismul scenei din „Bărăgan" nu are nimic comun cu romantismul convențional al aceleiași scene din „Floarea vieții", că între ele nu există, din nici un punct de vedere, *nici cea mai slabă analogie*. Cît de absurdă e acuzația lui I. Istrati că și această scenă ar fi inspirată din „Bărăgan" ne-o arată și faptul că, în timp ce romanul lui Galan a fost predat redacției „Vieții românești" și apărut imediat în martie-mai 1954, episodul întemeierii organizației de partid în „Floarea vieții" a fost dat publicității de autor sub forma unui fragment în „Contemporanul" *încă în toamna anului 1953!* Există, tovarășe Istrati, o logică încăpățînată a faptelor, mai puternică decît orice construcții speculative, o logică implacabilă care nu iartă acuzațiile goale, gratuite, lipsite de probe autentice și de respectul adevărului! Cu asemenea metode se poate ajunge oricînd să se stabilească asemănări și să se acuze „împrumuturi" între operele cele mai originale și diferite, care au însă aceeași temă, — cu asemenea metode nu se poate ajunge decît la intimidarea a doi scriitori în a ataca aceeași temă a zilelor noastre din teama de a nu fi acuzați de... plagiat, — cu asemenea metode sîntem gata oricînd să demonstrăm că romanul lui Istrati „Trandafir de la Moldova" nu e decît o copie servilă a „Desfășurării" lui Marin Preda, ceea ce ar fi desigur profund neadevărat! Însfîrșit, să mai amintim aci și acuzația gravă adresată de scriitorul ieșan lui Aurel Mihale, de a fi „lipsit de probitate": întîlnind într-o frază oarecare din roman imaginea banală *„inima* gospodăriei", Istrati strigă alarmat că autorul e neloial, căci vrea ca această strălucită imagine — „inima gospodăriei" — „s-o evidențieze aparte, ca a sa", deși ea a fost folosită încă din... 1952 (ce oroare!) de scriitorul ieșan G. Sidorovici în povestirea „Inima gospodăriei". Este în această acuzație un comic imens: sînt nespus de amuzante asemenea manifestări de „patriotism local" ale unor scriitori ieșeni care, cu o înverșunare specifică, au sentimentul că, atunci chiar cînd tușesc fac un gest pe care nu l-a mai făcut nimeni înaintea lor și nu pot admite cu nici un chip că ar mai exista cineva care ar fi putut tuși înaintea lor!

Țelul „însemnărilor" lui Ion Istrati era de a supune criticii schematismul manifestat în romanul lui Aurel Mihale și scriitorul a găsit cu cale să identifice — între altele — o origină a schematismului în imitarea inferioară a tiparelor unui alt roman. Fără îndoială, nu sîntem nici noi partizanii acelor „tartuffi" critici care fac un haz nespus în discuțiile lor personale asupra unor pagini plate dintr-un roman, dar care la masa de scris își compun o alură „afectuoasă", „înțelegătoare", „plină de indulgență": o asemenea ipocrizie e într-adevăr insuportabilă! Fără îndoială că, în clipa în care literatura noastră a atins o asemenea treaptă de dezvoltare cînd, în interval de mai puțin de un an, au apărut, sau sînt în curs de apariție asemenea opere ca „Aventură în lunca Dunării" de Mihail Sadoveanu, al doilea volum al trilogiei „Un om între oameni" de Camil Petrescu, „Florile pămîntului" de Zaharia Stancu, — romane ca „Bărăgan" de V. Em. Galan și „Pasărea furtunii" de Petru Dumitriu, „Moromeții" de Marin Preda, poeme de valoarea celor două memorabile creații recente ale Mariei Banuș, versuri de genul celor cuprinse în placheta lui A. E. Baconsky sau un poem istoric ca „Tudor din Vladimir" de Mihu Dragomir, piese ca „Orașul în flăcări" de Mihail Davidoglu, cînd tinerii scriitori oferă asemenea creații ca volumul de schițe al lui Sütő Andras, romanul lui Francisc Munteanu, piesa Anei Novac sau placheta de versuri a lui Tiberiu Utan, — într-un asemenea moment nu mai avem dreptul să facem cu largheță și indulgență concesii schematismului și platitudinii. Ion Istrati avea tot dreptul să critice cu severitate manifestările acute de schematism din romanul „Floarea vieții", să-l ajute pe autor să se elibereze de tendințele declarative, idealizante, antiartistice și să regăsească — pe măsura talentului său — contactul cu nivelul real de dezvoltare al literaturii noastre. Fără îndoială că un scriitor talentat și cu anumită experiență pe tărîmul artei literare, — ca Ion Istrati — putea să aducă o contribuție substanțială în acest sens. Critica poate fi oricît de severă, poate folosi ironia, locuțiunea caustică, umorul și sarcasmul — cu condiția ca să fie *obiectivă* și un scriitor serios, exigent, nu va rămîne surd la o asemenea critică; dar ea nu are dreptul să fie răutăcioasă, jignitoare, insinuantă cu perfidie, veninoasă, — nu are mai ales dreptul să pună la îndoială cu ușurință însușirea scumpă oricărui creator: *cinstea și onestitatea profesională*, să exploateze o serie de greșeli reale pentru a urmări, cu o perseverență demnă de o cauză mai bună, să trezească în scriitor sentimentul inferiorității, să-l acuze în mod arbitrar de a fi doar imitatorul supus și neîndemînatic al modelelor altora, nu are dreptul să înlocuiască critica aspră, exigentă, cu ponegrirea murdară, cinstite a unui confrate. Într-o viață literară, bazată pe relații principiale și tovărășești, aceasta este intolerabil!

N. Tertulian

Întîlnire între cititori și colectivul redacțional al revistei „Viața românească"

Astăzi la orele 18, la „Casa de cultură a sindicatelor" din B-dul 6 martie nr. 25, are loc întîlnirea între scriitorii, poeții și criticii literari, colaboratori ai revistei „Viața românească" și cititorii săi.

Vor fi puse în discuție materialele apărute în revistă în cursul anului 1954.

Răsfoind revistele

LITERATURA BELETRISTICA DIN „FLACĂRA"

Revista „Flacăra" *este una din cele mai citite publicații, datorită specificului ei. De aici vine marea răspundere a redacției care o conduce. Pentru că, o revistă general citită, trebuie să îndrume gustul cititorului către creații de înalt nivel artistic și ideologic.*

Fiind interesante, numerele publicate în acest an ale revistei „Flacăra" *iscă totuși o problemă de prim ordin. Traduceri bune, reproduceri onorabile din pictura clasică și contemporană, nu pot înlocui piese de curaj, piese de frunte ale literaturii românești contemporane.*

S-ar părea că „Flacăra" *vrea să-și facă un merit din faptul că ocolește problemele literaturii actuale, înlocuind-o cu traduceri sau crîmpeie din bucăți deja acceptate și în curs de publicare în ediții. În ultimul timp, ca material aparținînd eforturilor reale ale revistei, nu găsim decît schițele Constanței Coporan sau ale lui N. Vălmaru. Paginile de critică literară sînt în general plate, prezentînd cuminte cîte o carte, fără interesare critică, fără a face o reală judecată de valoare, înlocuind substanța articolului cu elogii de serviciu.*

Numărul 3/1955 al revistei „Flacăra" *pare însă a face un pas înainte*

Vrem să credem că acest număr nu constituie numai una din excepțiile fericite, ci și un punct de plecare pentru viitoarele creșteri calitative. Într-adevăr, acest număr face ca prestigiul revistei „Flacăra" *să crească.*

Este publicat un fragment din romanul lui I. Ludo „Starea de asediu" *care, cu vervă caustică și ironie fără greș, face portretele grotești ale dictatorului Mussolini și ridicolului general Averescu, denumit de autor „generalul Neață". Procedeele satirice sînt din cele mai simple; solemnele discuții privind grave afaceri de stat sînt prezentate în forma simplificată, apărînd ca animate de orgoliu și tembelism — acestea fiind mijloacele parodiei.*

Pagini care emoționează profund, nu prin complicația destinului personajelor, ci prin viziunea grandioasă, cosmică, de o putere de pătrundere extraordinară, sînt cele semnate de prof. univ. Horia Hulubei, care a știut că condenseze din experiențe electronice și calcule abstracte o bucată de adevărată literatură.

O altă realizare a acestui număr este părăsirea recenzioarelor de serviciu, care înțesau plicticos paginile pînă în ultima vreme, în detrimentul adevăratei critici literare. De data aceasta, cronica lui Silvian Iosifescu la „Oraș și ani", recent tradusul roman al lui Konst. Fedin, oferă o analiză bogată, ajutîndu-i pe cititori să extragă ideile esențiale ale cărții și să-i pătrundă frumusețile.

Cu toate aceste realizări, acest număr mai păstrează materiale scrise mediocru, fără defecte citabile dar și fără calități — ne referim mai ales la reportajele literare. Unele materiale sînt de-a dreptul plictisitoare. De pildă, portretul literar „Parazitul", semnat de Sandu Manea, este plin de spirite nehazlii, de seriozități hilare, fiind scris într-o limbă trîndavă, scămoasă. Satira fără satiră ar trebui să lipsească din paginile „Flacării".

Nu mai izbutită apare povestirea „Într-un autobuz", semnată de Constanța Coporan. Într-un autobuz izbucnește un conflict, artificial creat pentru a demonstra teza autoarei dinainte stabilită. Dialogul nenatural și stilul prețios, mișcarea psihologică a personajelor schematică — acestea fac ca povestirea să devină rebut. Deși autoarea ne asigură că a văzut cu propriii ochi scena, concludem că ori n-a văzut-o, ori dacă a văzut-o, n-a văzut-o bine.

Mai remarcăm că, în acest număr, poezia nu este prezentă decît printr-o umilă traducere, deși altădată, cel puțin din punct de vedere cantitativ, revista se prezenta sub acest aspect mai bine.

Principal ni se pare totuși faptul că acest număr, avînd cîteva bune piese de rezistență, constituie un succes al redacției care l-a întocmit.

N. L.

Rondeluri inedite ale lui Macedonski

În articolul „Un poet al revoltei: Alexandru Macedonski" *(„Viața românească" nr. 4/1954), pomeneam despre două rondeluri incluse de poet în manuscrisul volumului apărut postum* „Poema rondelurilor", *dar care n-au mai văzut lumina tiparului. Cele două poezii fuseseră indicate mai întîi de prof. Tudor Vianu, în notele ediției îngrijite de d-sa. Caietul-manuscris se pierduse însă, după sau chiar înainte de apariția ediției, și se putea crede că nu vom mai putea cunoaște niciodată un rondel cu un titlu atît de grăitor ca* „Rondelul Franței burgheze".

Din fericire, după ce-a străbătut căi complicate, caietul a putut ajunge pînă la noi. Este un manuscris voluminos, cuprinzînd toate rondelurile în afară de „Rondelul cercetașilor" *și* „Rondelul meu". *El conține, în schimb, cele două rondeluri considerate pierdute,* „Rondelul Franței burgheze" *și* „Rondelul ticăloșiilor".

A dovedi că manuscrisul era întocmit anume pentru tipar, este de cea mai mare importanță, deoarece ar însemna că avem în față voința autorului, ultima formă a rondelurilor. Această dovadă este, credem, lesne de produs. Caietul — alcătuit din file cusute și lipite probabil de către poet — este transcris citeț și poartă pe copertă: Poema rondelurilor / de / Alexandru Macedonski. *Mai jos, într-o casetă, titlurile ciclurilor:* Rondelurile pribege. — Rondelurile celor patru vînturi. — Rondelurile rozelor. — Rondelurile Senei. — Rondelurile de porțelan.

Caietul conține un sumar general, pe o foaie volantă. Sumarul nu inscrie ciclul „Rondelurile rozelor de azi și de ieri", *cuprinzînd rondelul cu același titlu și* „Rondelul nopții argintate". „Rondelul sfîrșitului" *este notat numai* „Rondelul.....", *iar* „Rondelul dezastrului mondial" *este trecut în sumar ca* „Rondelul norilor de la orizon" *titlu care a fost înlocuit în caiet, cu cel cunoscut. Lipsesc din sumar ultimele trei rondeluri:* „Rondelul crizantemei", „Rondelul Yoshiwarei", „Rondelul Chinezilor din Paris".

Sumarul a fost, probabil, alcătuit în timp ce poetul lucra încă la ciclul de rondeluri. Nefiind definitiv, nici n-a fost lipit sau cusut alături de celelalte foi ale caietului. În schimb, fiecare ciclu este precedat de un sumar, de astădată complet, în afară de ultimul, unde lipsesc cele trei ultime rondeluri lipsă și din sumarul general.

Indicații exprese pentru tipar sînt, însă, titlurile notate pe fiecare pagină, sus, ca într-un volum tipărit. Rondelurile sînt transcrise cu prima strofă pe recto, iar restul pe verso, de asemenea ca o indicație pentru tipar. În timp ce transcria acest caiet Macedonski a făcut multe transformări. Toate sînt însă transcrise îngrijit, citeț.

Este probabil, așa cum bănuiește și prof. Tudor Vianu, ca textele din acest caiet să fi fost transcrise din nou, pe curat și acest al doilea exemplar să fi servit la tipărirea volumului „Poema rondelurilor", *în 1927. Cum, însă, ordinea rondelurilor, ca și textul lor, este aceeași în volum, ca în caietul recent găsit, credem că-l putem socoti pe acesta ca pe o indicație certă a poetului asupra viitorului volum.*

Manuscrisul este deosebit de interesant, deoarece datează exact, cu ziua, luna și anul, fiecare rondel, dîndu-ne, astfel, posibilitatea să urmărim îndeaproape întreaga perioadă de creație. Pe lîngă aceasta, o serie de rondeluri sînt însoțite de note explicative, dintre care unele n-au fost cunoscute pînă astăzi. Mai mult, se pot cerceta variantele unor rondeluri. Uneori poetul a operat schimbări în mod obișnuit tăind cuvinte sau versuri și inscriind altele. Alteori, cînd modificările erau mai însemnate, cuprinzînd strofe întregi, s-au lipit bucăți de hîrtie peste forma veche, transcriindu-se noua versiune de-asupra. Primele forme se pot, totuși descifra destul de clar.

Cercetînd manuscrisul, se pot face cîteva precizări pline de interes. În ciclul „Rondelurile pribege", *de pildă, există cunoscutul* „Rondel al orașului din Indii". *Exotismul care emană din titlu nu este cu nimic justificat în cuprinsul rondelului, și cu atît mai mult în ciclul respectiv care nu cuprinde nici un alt rondel asemănător, cum găsim destul în ciclul* „Rondelurile de porțelan". *Toate rondelurile din ciclul „pribegelor" sînt izvorîte din realități imediate, încît părea ciudat că* „Rondelul orașului din Indii" *n-a fost integrat aiurea. Realitatea este, însă, că rondelul nu era de fel evazionist, ci descria triste realități de la noi:*

Spart a fost orașul mare
De a vremei vitregie:
Peste moarta gălăgie
Cresc copacii pînă-n zare.

S-a uitat ce-a fost urgie,
Ce-a fost față și-nălțare:
Spart a fost orașul mare
De a vremei vitregie.

Într-a soarelui magie
Strălucesc porfiruri rare,
Urme șterse tot mai rare
Din străvechea energie...
Spart a fost orașul mare.

Manuscrisul ne lămurește care este „a vremei vitregie", *deoarece rondelul*

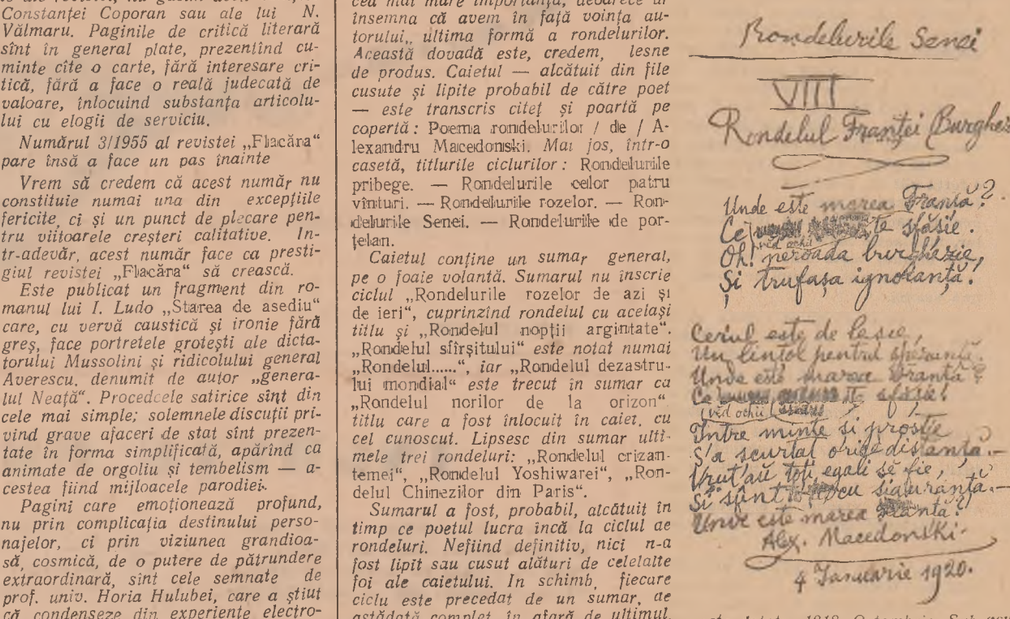

este datat: „1918. Octombrie. Sub ocupațiune". Această indicație expresă, cum nu mai întîlnim la nici un alt rondel, dovedește intenția autorului de a descrie Capitala sub ocupațiunea armatei germane și, în felul acesta, rondelul capătă un înțeles nou.

O variantă demnă de reținut prezintă la fel de cunoscutul „Rondel al rozelor de August".

Mai sînt încă roze — mai sînt
Și tot parfumate și ele
Așa cum au fost și acele
Cînd ceru-l credeam pe pămînt

Pe-atunci eram falnic avînt.. —
Priveam, dintre oameni, spre stele;
Mai sînt încă roze, — mai sînt,
Și tot parfumate și ele.

Zadarnic al vieții cuvînt
A stins bucuriile mele.
Mereu cînd zîmbesc, uit și cînt,
În ciuda cercărilor grele,
Mai sînt încă roze — mai sînt

Primele două versuri ale ultimei strofe au, în prima variantă, un accent mai viguros:

Zadarnic tăcutul mormînt
Pîndește simțirile mele.

Desigur, însă, că meritul cel mai de seamă al manuscrisului este readucerea la lumină a celor două rondeluri inedite. „Rondelul ticăloșiilor" *biciuiește desfrîul metropolelor burgheze:*

Istovite tîrîturi
Trec aproape-n pielea goală.
Poartă negre-adîncituri
Pe sub ochii lor de smoală.

Pe neghiobi îi bagă-n boală,
Schimbă-n robi pe cască-guri,
Istovite tîrîturi
Trec aproape-n pielea goală.

Ultima strofă este pe aceeași linie, dar cu o izbucnire naturalistă care aduce aminte de epoca în care Macedonski scria „Idilele brutale". *Condamnarea desfrîului este, însă, categorică și rondelul, deși nereușit, se încadrează în șirul multelor satire sociale ale poetului.*

„Rondelul Franței burgheze" *ia atitudine netă împotriva demagogiei guvernanților francezi, după primul război mondial. Data la care a fost scris, 4 ianuarie 1920, este lămuritoare. Poetul care scrisese sonetul* „Le Louvre", *în care cînta măreția Comunei, este îndurerat de spectacolul dat de o burghezie hrăpăreață, care voia să stoarcă beneficii cît mai grase de pe urma războiului:*

Unde este marea Franță?
Ce văd ochii te sfîșie.
Oh! neroada burghezie,
Și trufașa ignoranță.

Cerul este de lesie,
Un lințol pentru speranță,
Unde este marea Franță?
Ce văd ochii te sfîșie.

Finalul, deși nu îndeajuns de clar, lovește în demagogia făcută de burghezie cu lozinca revoluției din 1789, „libertate, egalitate, fraternitate", *lozincă aducătoare de folos doar pentru clasele de sus:*

Între minte și prostie
S-a scurtat orice distanță.
Vrut-au toți egali să fie,
Și sînt toți, cu siguranță.
Unde este marea Franță?

Întrebarea insistentă are putere mobilizatoare și alăturînd acest rondel sonetului „Le Louvre", *ne dăm perfect seama de atitudinea poetului:*

Dar a venit Comuna, zguduind pămîntul,
S-a-nvăpăiat de torțe cerul, orbitor,
Și-o poartă s-a deschis spre largul viitor.

(În traducerea ns.)

Aceasta este „marea Franță" *pe care o evocă poetul, — Franța Comunei.* „Rondelul Franței burgheze" *reintegrat astăzi operei macedonskiene, arată pe lîngă atîtea alte versuri străduința poetului de a da glas frămîntărilor adînci ale epocii. Ultima sa perioadă de creație revine pe linia realist-critică, înlăturînd efectele negative ale influențelor formaliste care-l acaparaseră spre sfîrșitul secolului trecut.*

Mihu Dragomir

In pragul primăverii

(Urmare din pag. I-a)

prag de primăvară. Vrem ca anul acesta, ultimul din primul nostru plan cincinal, să fie mai frumos, mai bogat ca nici unul. Vrem ca ogoarele noastre să rodească mai mult decît au rodit pînă acum, să apară fabrici și uzine noi, școli și spitale, teatre și stadioane, vrem ca anul acesta să înălțăm cît mai sus zidurile casei noastre celei noi, în care vor sălășlui fericiți acei ce vor veni după noi. Vrem să ne bucurăm de viața aceasta nouă pe care ne-o făurim singuri, vrem ca patria aceasta a noastră să devie „gura de rai" visată de-a lungul veacurilor de popor și pentru înfăptuirea căreia au sîngerat și au căzut atîția.

Ne mărturisim aceste dorințe și hotărîri ale noastre cu încrederea că pacea va triumfa, dar și cu conștiința ca, de va fi nevoie, să apărăm ceea ce am cîștigat cu sînge,

„Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război".

George Macovescu

Cronica literară

Veronica Porumbacu: „FATA APELOR"

Preocuparea neîncetată a partidului pentru crearea unei bune literaturi destinată copiilor și tineretului își arată roadele. Pe lîngă atîtea creațiuni valoroase cu care unii din cei mai buni scriitori ai epocii noastre se pot mîndri a fi cu adevărat pionierii acestui tărîm pînă acum prea puțin defrișat, avem de înregistrat o înclinare spre revalorificarea basmului popular care depășește, de foarte multe ori, sfera producției pentru cititorii nevîrstnici. Și e semnificativ și deopotrivă îmbucurător că se simt atrași de această grea încercare îndeosebi scriitorii mai tineri, cei care cu drept cuvînt ar putea fi desemnați sub denumirea de generația eliberării. Tov. Veronica Porumbacu aduce cu „Fata apelor" o nouă contribuție la reînvierea, pe baze cu totul noi, a basmului, și dovedește încă odată legătura trainică a acestei generații cu marea creație populară.

Basmul ca atare n-a fost ocolit nici în trecut. Marii noștri clasici au dovedit față de basm o preocupare constantă; Eliade, Bolintineanu și Alecsandri, la începuturi, apoi inegalabilii Eminescu și Creangă, au fost atrași de dramatismul istoric pe care l-au simțit condensat în basme și au încercat neobosiți, în această direcție, o tălmăcire umană, realistă, a durerilor populare. O oarecare ruptură a tradiției s-a produs după moartea giganților, cînd influențele literaturii occidentale s-au manifestat ca pur cosmopolitism, „epigonii" părăsind pentru vreo două-trei decenii, cel puțin, „drumul lung și cunoscut". De-a lungul unei epoci care s-a prelungit pînă în pragul eliberării, basmul dramatic nu și-a mai făcut decît rare apariții, și este semnificativ că tocmai aceste apariții au asigurat autorilor marile lor succese și o glorie literară uneori efemeră, ca în cazul lui Horia Furtună (autorul lui Păcală și Făt Frumos), alte ori durabilă, ca în cazul lui Victor Eftimiu, al cărui Înșir-te mărgărite reprezintă o realizare însemnată a genului în primele patru decenii ale secolului nostru, deși adevărata sa valoare s-a arătat abia în noua versiune, cea care se reprezintă astăzi pe scenele noastre. Totuși, entuziasmul marelui public la reîntîlnirea cu materialul basmului popular a sancționat global și gravele erori idealiste care se găsesc la temelia acestor opere și care, mai ales ele, aveau să producă adevărata ruptură: simbolurile populare au fost prezentate ca niște categorii romantic pesimiste, dominate de ideea inaccesibilității idealurilor, de imuabilitatea legilor transcendente existenței istorice, de zădărnicia luptei. Reprezentările fundamentale ale experienței populare, valorile active, pozitive, și totdeauna perfectibile ale vieții, adevărul, bunătatea, justiția, dragostea, au fost transformate în valori-mituri în înțelesul falacios al fugii dramatice, solitare, spre absolut. Din punct de vedere istoric, conglomeratul social se înfățișa încremenit în forme fixe, ierarhizat pentru vecie, treptele cele mai de sus primind singure o lumină favorabilă, în care străluceau împărați și împărătese, curteni eleganți, domnițe suave, prinți viteji și seducători. Cred că e totuși plin de tîlc faptul că tocmai atunci s-a confecționat, la Teatrul Național, o cortină ridiculă înfățișînd epitalamul triumfalei nunți princiare în care poporul din basmele noastre, energic, dinamic, ironic și niciodată prostit, juca în atitudinea unui consimțămînt stupid, rolul masei admirative și mute — singurul obiect absolut neregretabil din toate cîte și-au găsit moartea în ruinele ilustrului edificiu.

Era nevoie deci de o schimbare fundamentală în interpretarea teoretică a elementelor constitutive ale basmului popular, pentru restabilirea adevăratului înțeles al simbolurilor populare, împinse cu rea credință în sfera noțiunilor mistic-idealiste. Înțelegerea realistă, științifică, a folclorului, a dat o nouă viață arsenalului mitologic și a făcut pe scriitori să descopere în el posibilități încă nebănuite. Pe temeiul basmului popular, avem de înregistrat, încă de pe acum, un avînt artistic îmbucurător: avem o transcriere muzicală a lui Harap Alb iar în literatură creațiuni deosebit de valoroase ca Basmele lui Vl. Colin, sau ca poemul dramatic al Veronicăi Porumbacu, de care ne ocupăm acum.

Reluînd povestea populară a Aflatului, poeta a îmbogățit-o cu materialul unui conflict social: împăratul a întemnițat pe zîna apelor, punînd astfel la cheremul său un popor întreg de păstori și plugari. Aflatul, în persoana

Desen de ROSS

căruia, printr-o prejudecată întunecată și obsesivă, tiranul vede întruchipîndu-se ursita, adică implacabilitatea sfîrșitului istoric al exploatării poporului, este o față simulsă de la părinți chiar în ziua nașterii, abandonată în codru, salvată de ciobani și crescută în straie băiețești. Semnificația conflictului dramatic este aceasta: împăratul urmărește prin toate mijloacele uciderea Aflatului, cu ideea că astfel va înfrînge soarta și-și va prelungi tirania; poporul urmărește, prin luptă din ce în ce mai hotărîtă, eliberarea zînei apelor, pentru a putea duce, prin agricultură, un trai mai omenesc. Atît pentru împărat, cît și pentru popor, soarta Aflatului este un pretext, este întruchiparea umană a scînteii istorice care declanșează conflictul social decisiv.

Este de altfel demn de reținut că primele ciocniri dintre popor și străjile împărătești au o cauză exclusiv economică (creșterea arbitrară a impozitului pe apă), precedînd chemarea Aflatului la curtea împărătească. Această nuanță foarte fină, dar hotărîtoare, poeta a pus-o în evidență în mod remarcabil, în cursul unei acțiuni al cărei accent, ca-n orice feerie, pare să cadă pe diferitele opreliști care răsar în calea a doi îndrăgostiți. Poemul se termină, ca și basmul, printr-o luptă cu paloșul între reprezentanții celor două clase în conflict, prin moartea tiranului și prin nunta țărănească. Dar feericul decorativ și sentimental se dezvoltă organic din adevăratul deznodămînt: poporul a intrat prin luptă în stăpînirea bunurilor sale și o eră de dreptate și prosperitate se deschide, condiționată însă de voința și solidaritatea populară. Concluzia aceasta este, în cuvinte simple, rostită de zîna apelor eliberată:

„Apa numai, fără voi,
e ca pomul fără foi.
Apa numai, fără gînd,
fără luptă și cuvînt
nu ne-ar mai scăpa pe fra
de netrebnici împărați!"

Spre deosebire, de pildă, de basmul lui Victor Eftimiu (în prima sa versiune) dragostea nu apare ca un mit, o formă a absolutului inaccesibil. Îmbrățișarea finală se dovedește firească și din lumea noastră, dar ea este condiționată de un greu efort colectiv și nu pare posibilă și îndreptățită decît la capătul luptei grele a întregului popor.

Nimic nu lipsește deci acestui poem pentru a li o justă valorificare a basmului popular. Tema fetei deghizate, a travestiului grațios, prezentă în folclorul multor popoare, a fost prelucrată de Veronica Porumbacu cu mult simț poetic. De altfel, figura fetei deghizate este cea mai izbutită din toate figurile acestui poem, în candoarea ei fecioreinică, în demnitatea infantilă, în gingășia sentimentului erotic. Mărturisirea de jale amoroasă din tabloul III constituie o reușită lirică, la care poeta a ajuns prin utilizarea, cu simplitate și prospețime, a cîntecului popular de dragoste: e păcat că spațiul nu ne îngăduie să-l citățm, după cum nu îngăduie în general citări mai ample. Nu ne putem împiedica totuși de a cita această indicație scenică (în cursul poemului toate indicațiile sînt în versuri, de unde deducem că la spectacol ele vor fi rostite desigur de la rampă de către un povestitor-cronicar), tocmai pentru că ea nu este esențială nici portretizării personajelor, nici desfășurării conflictului, ci e de natură să arate valoarea de lectură a poemului:

„În adevăr în țărna arsă,
călca alaiul sclipitor.
Ai bate orice cale-ntoarsă
să vezi vestmintele cu flori
brodate-n fir de aur scum
sclipind și scînteind în soare
ca spuma apelor în cîmp,
răsfrîntă-n stropi, răcoritoare.
Atîta slavă, strălucire,
putea orbi orice privire,
și totuși scînteierea sa
amarul nu le ușura".

Și am să mai citez de asemenea o indicație scenică din tabloul I, de o mare putere de sugestie în tonul și ritmul ei vag pușkinian:

„Și ușa a rămas deschisă,
intra viforița-n odăi
iar cîntecul ca mari văpăi
strălumina pădurea ninsă.
Și pînă în desiș, departe,
mai răsuna cîntarea ei,
un cînt de dragoste și moarte
din care mai săreau scîntei..."

Toate acestea dovedesc că, pentru a descoperi calitățile poemului dramatic, lectura e suficientă și că el are o existență oarecum autonomă de

Vîntul de martie

Vîntul de martie sufla peste cîmpie. Era una din întîiele nopți ale lui martie și vîntul de miază-zi, vîntul de martie, sufla ațițător peste cîmpie. Sufla dinspre Dunăre. Topea zăpezile, înfiora pădurile desfrunzite, încreția bălțile în întuneric; mirosea a pămînt. Vîntul cu miros de pămînt sufla dinspre miază-zi peste cîmpie, și gonea vălătuci groși de fum ai locomotivei. Însă cînd mai slăbea vîntul, fumul negru de cărbune aluneca îndărăt pe acoperișul vagoanelor și-i îneca pe oamenii îngrămădiți acolo sus.

Erau urcați și pe acoperișuri. Vagoanele aveau geamuri sparte, unele astupate cu scînduri. Compartimentele erau pline; pe ferestre ieșeau colțuri de lăzi, capete de saci, cîte-o țeavă de pușcă; dinăuntru se auzea un murmur greu de glasuri somnoroase, cîte-o voce ascuțită de femeie chema. Pe scări erau agățați ciorchini de oameni înțepeniți de frig.

Iar sus, înfofoliți în cojoace și în mantăi, ghemuiți între lăzi și desagi, zguduiți de mersul trenului, înecați de fum, înghețați, zăceau cei care nu mai încăpuseră în vagoane, sau nu voiseră să cumpere bilet, sau n-avuseseră bani să cumpere. Era tîrziu și noaptea era neagră. Nu mai vorbeau. Dormeau. Unii, care nu dormeau, se uitau peste cîmpie în întuneric la licărul taimic al bălților sub stelele rare.

Unul nu putea să tacă. Era treaz și vesel. Avea o [illegible] de soldat, cu gulerul ridicat peste urechi, și [illegible] militară cum purta armata în acest ultim [illegible] războiului; o căciulă cu pielea în afară, și cu clap[illegible] urechi; dar nu turtită ca o căciulă rusească, ci [illegible] și ascuțită ca un ou.

Ziua, îl văzuseră [illegible] flăcău de vreo douăzeci, douăzeci și unu de ani, [illegible] osoasă și pielea curată, trandafirie; abia dacă [illegible]a ce să-și bărbierească obrajii. Avea niște ochi [illegible]i-verzui, limpezi, și rîdea cu buze roșii. Era [illegible] mai fălci și măsele, tînăr și vesel. Avea o desag[illegible] care-și grămădise boarfe, rufe și ceva drept și lun[illegible] și colțuros. Odată întorsese desaga și acel ceva scosese botul afară: o țeavă de pistol automat din cele pe care le avea armata lui Adolf Hitler. Soldatul vîrî iute capătul de țeavă îndărăt și strînsese gura sacului peste el, să nu se vadă; ce era înăuntru, era treaba lui, nimeni n-avea ce să-și bage nasul unde nu-i fierbea oala.

Erau doi: el și cu un prieten al lui, sau rudă, sau om din sat, sau camarad de pe front, sau ce-o fi fost. Tot în manta, cu aceeași căciulă în cap, pe care-o purta cu clapele în vînt, ca niște urechi de liliac. Acesta era tot cam de-aceeași vîrstă, negricios, uscățiv, cu fața lungă și ochii galbeni. Rîdea cu dinți mari, ca un țap, behăind, și-și bătea joc de toți și de orice. Oamenii dimprejur credeau că e al dracului și rău. Se certase mereu cu celălalt, cum se muscă niște cîini tineri, de-ai dracului, din joacă. Pe cel dintîi, îl chema Mitriță Mitrache. Pe-al doilea, pe prietenul lui, pe uritul, îl chema Minică.

Mitriță Mitrache se uita peste cîmpia neagră și nesfîrșită care se pierdea în întuneric. Sute de kilometri în lung și-n lat, cîmpie. Pînă la mama dracului, cîmpie. Pămînt, bălți, riuri, păduri, în întuneric. Deasupra, nori și cîte-o stea ștearsă, și întuneric. Mitriță Mitrache avea gust de cărbune în gură. Stătea covrig cu desaga ghem în burtă. Scuipă în vînt, ca să-i mai iasă cărbunele din gură. Apoi îl înghionti pe Minică:

— Nu dormi, bă, că acum ajungem.

Era vesel și treaz. Ce noapte? Ce frig? Care foame? Era bine. Îl înghionti iar:

— Bă, Minică, nu dormi, bă, că dormi acasă. Acum ajungem!

Minică rîse în întuneric, ca un țap: behehe! Și spuse:

— Ești prost, bă. N-ajungem nicăieri.

Era răutăcios și vesel. Mitriță Mitrache rîse, cu totul nesimțitor la această cumplită tăgadă.

— Ajungem, Minică, ai să vezi tu. Ai să vezi, Minică, ce n-a văzut nici dracul!

— Hehehe! rîse Minică. N-o să văd nimic. Pe dracu o să-l văd. Ce-a fost și pin' acum, aia o să văd. Tot dracul ăla. Degeaba!

— O să vezi tu. Ți-arăt eu ție, să-mi zici cum ai vrea dacă nu-ți arăt.

— Mi-arăți... zise Minică tot vesel, și-i spuse că el, Mitriță Mitrache, are să-i arate ceva de rușine, ce de obicei nu se arată la lume, și anume o să arate acel ceva într-o stare și mai de rușine. Rîdeau amîndoi, și nu voiau de loc să se lase.

Oamenii dimprejur, țărani cu căciuli și cojoace, cu papornițe și cu saci — unul era la capul lor, altul lîngă ei, altul la picioare, și încă unul mai încolo — nu puteau dormi. Îi zguduia trenul, le era frică să nu cadă de pe acoperiș, îi îneca fumul, le înghețaseră oasele de frig. Ascultau la ăștia doi, care erau așa de ai dracului, că nici nu le păsa.

— De unde sînteți voi, bă? întrebă unul. Era întuneric; nici nu se putea ști cine vorbește.

— Cine, noi? întrebă vesel Mitriță Mitrache. Noi sîntem dintr-o comună de pe-acilea, din Vădastrele. De ce mă-ntrebi, nene?

Omul din întuneric nu răspunse. Apoi întrebă:

— Ce-i zice ăstuia Minică? Ce fel de nume e ăsta? E *polecrea* lui?

— Nu-i *polecre*, nene. Marin îl cheamă. Marinică. Da' noi îi zicem Minică, fiindcă-i al dracului el... Ai, bă, Minică? Ești al dracului?

— Hai sictir, zise Minică binevoitor. Ești un prost, bă Mitriță Mitrache, și crezi că ești deștept. Ești prost, bă.

De data asta rîse Mitriță Mitrache, încîntat, ca și cum i s-ar fi adus o mare laudă. Urmă o tăcere. Locomotiva șuieră sălbatic, înfiorător, repezindu-se și mai adînc în întuneric. Un val gros de fum de cărbune trecu îndelung peste ei, înecîndu-i. Scuipară în vînt. Dindărăt veni un răcnet, înăbușit de vînt:

— Bă, care scuipi acolo, închinarea și parastasul cui te-a făcut, bă!

Cei doi soldați riseră. Cineva întrebă din beznă:

— Pe-acolo pe la voi cum e, bă?

La vorba asta, cel care stătea întins lîngă cei doi soldați, se ridică într-un cot și se uită la ei cu mare încordare, încercînd să le deslușească fețele prin întuneric. Dar nu vedea nimic decît ochii sticlind.

— Nu știu, zise Mitriță Mitrache. Acuma venim de pe front.

— Unde-ați fost pe front?

— In Cehoslovacia...

— La noi e bine, zise neașteptat Minică. Toți se uitară la el, dar nu văzură nimic, decît o umbră cu urechi mari filfiind, ca un liliac.

— Cum adică, e bine?

— Așa zice el, de-al dracului. Las' c-o să fie bine... zise Mitriță Mitrache. O să fie foarte bine.

— De! mormăi unul din țărani.

— Ai să vezi! rise Mitriță Mitrache. Minică însă spuse că țăranul o să vadă același lucru de rușine, și în aceeași stare de rușine, de care pomenise adineaori. Nimeni nu mai adăugă nimic. Tîrziu după aceea, cineva întrebă iar:

— Da... boieri aveți pe-acolo, bă?

— Cine, noi? întrebă Mitriță Mitrache. Avem. Avem *niței* boieri, da, adăugă el pe un ton gînditor, plin de o ciudată satisfacție. Nu părea chiar încîntat, dar mulțumit, ca și cum asta i-ar da lui prilej de oarecare treabă.

— Da, avem niței, zise el.

— Cine e boier la voi, mă? întrebă iar omul din întuneric.

— E generalul Vorvoreanu... și coana Elvira Vorvoreanu... și prințul Ipsilanti... și mai sînt. Avem, zise Mitriță Mitrache cu aceeași satisfacție de proprietar, parcă boierii erau ai lui. Minică rîse:

— Hehehe!... Vai de capul tău... ce-ai mai cărat tu la coșuri de știuleți la gheneralul în pătul... cu circa! Circa lui, îi lămuri el pe ceilalți, e numai noduri!

— Este, zise mulțumit Mitriță Mitrache. Este.

Această mulțumire a lui îi tulbură grozav pe țărani. Tăcură. Apoi cel din capăt, de la picioare, începu să mormăie la urechea vecinului său, care era și mai departe spre capătul vagonului:

— Bă, ăștia din Vădastrele... și-au luat armele cu ei...

Vecinul mirii înțîrjit:

— Ce, ei sînt proști ca noi?

Dar cel dintîi îngînă:

— Stai, nu vorbi așa... Mai vedem...

— Ce să mai vedem... vorbi vecinul și dădu din umeri prin întuneric. Repetă:

— Ce să mai vedem? Am văzut.

— Stai, bă, nu fi și tu așa repezit, zise cam speriat țăranul.

Iar în capătul celălalt, vorbeau cam tot la fel, cam tot despre aceleași lucruri, alții. Nu puteau dormi. Trezi, se uitau peste cîmpia topită în beznă care înghițea satele, pădurile din depărtare. Nu vedeau nimic, dar știau ce e acolo. Apoi se-ntorceau unul spre altul și vorbeau cu glas scăzut. Nici nu știau cum se-ncepuse vorba. Cei de la capetele vagonului nici nu știau ce vorbiseră Mitriță Mitrache și cu Minică. Credeau că începuseră vorba ei, nu niște soldați pe care nici nu-i văzuseră în beznă. Și poate că nici nu s-ar fi putut spune așa ușor cine începuse vorba. Dar de-nceput, începuse.

Tîrziu, cînd noaptea nu mai avea multe ceasuri, trenul se opri într-o haltă. O luminau niște becuri chioare, umbre forfoteau prin întuneric, o pompă șiroia apă. Erau și alte trenuri oprite în stație: se deslușeau numai masele lor negre și prelungi grămădite pe linii. Dinspre ele veneau glasuri groase, răstite, pline de mînie. Mitriță Mitrache întinse gîtul și se uită peste marginea vagonului. Grămădiți sub pompa înaltă, oameni cu căciuli întindeau gamele, sticle, căni, să prindă apă din șiroiala necontenită a pompei. Iar mai încolo, un grup în picioare, gesticula. Erau bărbați tineri și înalți. Veni un acar cu un felinar galben și ieșiră în lumină fețele rumene și șuvițele bălaie, aproape argintii, scăpate de sub șepci și căciuli. Răcneau supărați pe rusește. In mijlocul lor, cu șapca roșie dată pe ceafă, dădea din mîini, șeful stației:

— Nu răcniți la mine; sînt șeful stației, *ia glavnostanții*, strigă el cu o demnitate rănită în care nici el nu părea să creadă mult. Lunganii cu părul bălai rîdeau și răcneau mai departe:

— De ce ne ții trenul pe loc? Dă-ne linia liberă!

— Da' ce vă grăbiți așa? Unde vă grăbiți? întrebă disperat șeful gării, prostit de hărmălaie. Lunganii, cu căciulile trîntite pe frunte, riseră tunător:

— La Berlin!

Mitriță Mitrache se uită la trenul lor: umbre negre, vagoane anonime fără lumini, fără semne. Deasupra unora însă se întindeau pieziș spre cer dungi negre în beznă: țevi de tunuri. Vagoanele purtau tancuri grele. De sus, de pe vagonul său, Mitriță Mitrache răcni vesel:

— Deschide acul, bă! Dă-le drumul, bă, că te ia mama dracului, bă, șef de gară! De unde știi tu rusește? Ia dă tu drumul tovarășilor că ei au treabă la Berlin; las' că cu tine vorbim noi...

Șeful gării se uită cu gura căscată în sus, spre acel acoperiș de vagon de unde răsunase glasul obraznic și batjocoritor; ostașii sovietici se-ntoarseră și ei, apoi îl întrebară ce i-a spus omul de pe vagon; dar șeful de stație se întoarse și intră în clădirea care-i privea chior prin ferestrele-i abia luminate. Peste cîteva minute alte răcnete pe rusește, izbucnite din beznă, îi chemară pe toți ostașii sovietici spre trenul lor. O rachetă țîșni sfîrîind în noapte și se sparse într-o lumină orbitoare, apoi căzu încet spre pămînt. Tropăind cu cizme grele cîțiva întîrziați mai trecură peste linii. Locomotiva șuieră prelung, înspăimîntător. Apoi trenul se urni încet, cu țevile tunurilor de la tancurile cele mari îndreptate în sus, spre stele și dispăru în întuneric. De partea cealaltă a vagonului, o femeie bătrînă țipa de cităva vreme:

— Costicăă! Costicăă!

Și repeta întîi prelung și pe urmă scurt: Costicăă! Costi-că! Pînă obosi și tăcu. Trecu și un om cu niște rațe într-un coș; rațele măcăiau, trezite din somn.

Sus, pe vagon, un țăran îl tot înghiontea pe Mitriță Mitrache. Nu-i venea să creadă, și-l întreba mereu:

— Cum, bă? Adevărat, bă?

— Sigur că da. Ce vrei, nene? Sigur că da.

— Fugi bă de-acilea! Nu cred, zicea țăranul; Mitriță Mitrache rîdea:

— Nu crezi pînă nu vezi. Las' c-ai să vezi.

Omul rămînea cu ochii la el. Ca un liliac de noapte, cu urechile mari și clăpăuge, cap mare și urechiat, cu doi globi care sticleau în beznă. Minică se amestecă:

— Minte, neică; așa crede el c-o să fie. Da' ce, parcă-l lasă cineva? Parcă nu e jandarm pe lumea asta? Așa crede el, că e deștept și cu capul mare; da' parcă n-ar fi rege și guvern și ghenerali și fel de fel de șmecherii. Ești prost, bă, Mitriță Mitrache! încheie el descurajator, răutăcios și vesel. Mitriță Mitrache își trînti singur un pumn în cap, îndesîndu-și căciula pe ochi:

— Bine, bă Minică. Așa e cum zici tu, spuse el cu oarecare voie-bună, și cu aceeași mulțumire cu care recunoscuse că la ei în sat sînt *niței* boieri. Așa să fie cum zici tu! repetă el cu o asemenea lipsă de împotrivire, încît țăranul care vorbise pînatunci cu ei se-ntoarse spre vecinul său și mormăi, tulburat:

— Vezi bă, ce fac ăștia din Vădastrele? Ei... de'! Cei din Vădastrele nu erau decît doi soldați care se întorceau de pe front, și care se certau într-una; nu „făceau" nimic; dar însăși cearta lor, și nemaipomenita mulțumire a lui Mitriță Mitrache însemnau ceva grozav, ca o răsturnare a cerurilor. Mitriță Mitrache era un pîrlit de soldat cu o desagă și cu ceva în desagă — el știa ce. Dar vorbea de toate alea parc-ar fi fost ale lui. Parcă ar fi avut în buzunar toată cîmpia asta cu case și drumuri și sate și conace și tîrguri, nevăzută în beznă, ca și cum nici n-ar fi fost. Cîmpia asta peste care bătea cald, cu miros de baltă, vîntul ațițător, vîntul de martie.

Apoi ceasurile tîrzii ale nopții le amorțiră creerii, și începură toți să moțăie. Se treziră pe rînd, cînd o dungă lată, roșie ca sîngele, se întinse în zare. Dimineața era cenușie și rece, pămînturile negre, cu pete de zăpadă murdară, păduri desfrunzite înnegreau orizontul.

Mitriță Mitrache își frecă ochii și-i căscă mari de tot ca să se uite de jur împrejur. Apoi căscă de-i troznără fălcile, se uită pe lîngă el ca și cum ar fi căutat un obiect pierdut, și-l zări pe Minică, vînăt de frig, ghemuit și sforăind. Îi trase un ghiont ce era cît p-aci să-l arunce de pe acoperișul vagonului:

— Scoal', bă! Hai, bă, nu dormi, că acuș ajungem.

Minică deschise un ochi gălbui și încleiat și mormăi:

— E?

Apoi se trezi de tot, mestecînd din fălci.

— Hai, bă, că am ajuns!

Minică se uită țintă la el, apoi peste cîmpie, și mormăi:

— Ajungem la dracu...

Dar nu peste multă vreme, cînd soarele roșu plutea jos deasupra cîmpiei, trenul se opri scîrțîind din toate încheieturile, în gara Salcia. Așezați pe lăzi, ghemuiți pe vine, sute de țărani în straie cafenii așteptau alt tren. Cîteva zeci se repeziră la acesta, cu strigăte, tîrîndu-și lădițele sau sacii. Ca un stol de păsări zgribulite și fumurii care așteptau și din care cîteva își luau zborul cu țipete stridente și mișcări stîngace. Călcînd pe mîini agățate de treptele de fier (oamenii răcneau de durere, înfuriați), Mitriță Mitrache coborî de pe vagon și sări jos, greoi, pe pietrișul taluzului. Minică ajunse și el jos înjurat și blestemat de cei pe care-i călca cu bocancii pe mîini, pe umeri și pe cap. Se-ntoarse către ei și, de jos în sus, rînjindu-și la ei dinții de cal și behăindu-le în nas ca un țap, îi înjură sirguincios de mai multe lucruri. Apoi se-ntoarse, își luă traista în spinare și plecă, fără să se încovoaie sub povara cumplitelor vorbe care-i cădeau în circă de sus, de pe vagon.

Amîndoi trecură pe lîngă niște care cu boi mici, zgribuliți, niște stîrpituri cu burțile pline de ciucuri de noroi și de baligă; cîte-un om scotea de sub o scoarță sau un cojoc, numai un ochi cercetător, cu care-i urmărea pînă se depărtau; apoi se lăsa iar în jos, trăgîndu-și acoperitoarea peste sine, și nu se mai vedea. Boii mesteceau coceni, în neștire.

Mitriță Mitrache și cu Minică nici nu se uitau, nici în dreapta, nici în stînga. Coborîră de pe terasamentul căii ferate, prin niște gropi noroioase, pînă la șoseaua județeană, și ea noroiasă, crestată, brăzdată adînc, zbîrcită, de pămînt negru ca o fîșie lungă de piele de șarpe negru.

Mitriță Mitrache își împinse căciula pe ceafă și începu să meargă iute, cu pași mari. Minică se ținea după el, morocănos și batjocoritor. Intrară între șiruri de duzi. Trecură pe lîngă care, și le spuseră oamenilor bună-ziua. De ce mergeau, de aceea se ștergea soldăția din ei, și se ivea ceva nou. Nici pe tren nu mai erau soldați în toată legea; n-aveau arme, nici centuri; aveau în schimb traiste, ca niște țărani. Pe drum însă, de ce se înfundau în depărtările cîmpiei netede, cîmpiei de pămînt, se făceau tot mai țărani. Intr-un loc, își tăiară dintr-un aluniș două ciomege. Pe urmă ajunseră din urmă un car din care un om în cojoc cafeniu îi privi cu ochișori albaștri, de sub o pălărie cu marginile ridicate în sus, o pălărie care fusese vînătă, sau liliachie dar acuma nu mai avea nici un fel de culoare deslușită, și nici o formă ușor de botezat.

— Bă, nea Uțule! strigă Mitriță Mitrache.

— Ce-i, băl strigă liniștit omul, uitîndu-se mereu la ei. — Bă, Mitriță Mitrache, bă! — Veniră, bă? Bă, Minică, bă: veniși, bă? Suiți-v-aici.

Și le făcu loc să se cațere din mersul încet al carului. Se ghemuiră pe niște coconi, pe scîndurile tari. Carul îi zdruncina de le juca pe ei carnea. Dar ei se întinseră cu poftă și plăcere, ca pe puf, într-un cot, și se uitară la Uțu. Acesta se așeză de-a curmezișul în gura carului și-i întrebă:

— Ce-i, mă?

— Ce să fie? răspunse Mitriță Mitrache. Bine. E bine.

— Da, mă? întrebă Uțu, deodată interesat. Se dă? Ai? Se dă? Zi, mă: se împarte?

— Trebuie să se împartă, zise liniștit Mitriță Mitrache, și se-ntoarse pe spate, cu ochii la cerul albastru, curat și rece, pe care alunecau nori albi mînați de vîntul de miază-zi. Incepea să fie mai cald. Cocenii miroseau a uscat, a cocean uscat, și fosneau. Era bine, și Mitriță Mitrache era foarte obosit: de luni de zile nu mai dormea ca lumea, ținut treaz de barajele de artilerie, de atacurile de aviație, de așteptarea poruncii la atac; era obosit.

— Trebuie să se împartă, mormăi el. Ce, boierii au fost pe front? Ei erau oamenii lui Hitler: dă-i în mă-sa! *Noi* am fost pe front. *Noi* avem drept.

— Ce spui, bă? se miră Uțu, cu răsuflarea tăiată de uimire.

— Păi sigur, zise superior Mitriță Mitrache. Ce mă-sa...

Și închise ochii, amețit de mirosul slab al cocenilor uscați. Vîntul îi bătea peste față. Carul scîrțîia și-l zdruncina de i se cutremurau măselele în gură. Dar se simțea bine, moale, și se lăsă în voia obosellii. Il auzi pe Uțu că-l întreabă ceva, dar nu putu decît să mormăie nedeslușit, în loc de răspuns. Il auzi pe Uțu că-l întreabă ceva pe Minică. Minică horcăia gros. Adormise și el. Uțu nu mai avea cu cine să vorbească. Oricît îl mînca limba, n-avea cu cine. Mitriță Mitrache rîse de chestia asta, prin somn. Adormise fără să-și dea seama, rîzînd.

★

A doua zi dimineață, un om venea singur-singurel spre Vădastrele de departe. Satul încă nu se vedea: era ascuns sub marginea cîmpiei. Marginea pentru ochi, căci cînd ai ajuns acolo, e dincolo, hăt, departe, altă margine; și cînd ai ajuns și acolo, altă margine a cîmpiei se vede, dar cîmpia nu se termină nicăieri: poți merge pe ea, poți trece rîuri, și nu mai ieși din cîmpie, pînă-n capătul zării, cîmpie necontenită, cît vezi cu ochii. Omul era singur-singurel, mărunt, pierdut pe șoseaua pustie. Cînd întîlnea cîte un om cu carul, venind dinspre Vădastrele, îi spunea bună-ziua și-și vedeau amîndoi de drum. Cînd ajungea din urmă vreun car, intra în vorbă cu omul, se suia și el în car, să se mai odihnească, și mergea o bucată de drum așa. Vorbea cu țăranul de unele și de altele, pe urmă, cînd se simțea mai odihnit, sărea jos și pornea mai departe; n-avea răbdare sau era grăbit. Iar țăranul rămînea cu ochii după el și se gîndea, se gîndea, mereu cu ochii după el, la lucrurile nemaipomenite pe care i le spusese străinul care se făcea mai mic, și tot mai mic, și pierea în depărtare pe șoseaua dreaptă ce părea că duce așa, drept înainte pe cîmpie, pînă la capătul lumii.

Străinul nu era țăran, și nici nu era îmbrăcat ca țăranii. Avea niște pantaloni peticiți, și o scurtă cu miel pe dinăuntru, tocată și cam ruptă, dar curată, și bocanci vechi și cusuți, și sub scurtă era încins cu un briu lat din pînză groasă din care se fac chingi: un briu cum nu se poartă aproape nicăieri, și aproape de nici un soi de oameni, afară de cei din meseria pe care-o avea omul acesta. Era un om nemaipomenit de vînjos și de spătos, cu o față mare, pătrată, cu ochi gălbui și veseli. Mergea liniștit și repede pe șosea, părea că are o țintă foarte limpede, foarte bine știută, și la care va ajunge cu siguranță. Mergea de parcă mergea așa de o viață întreagă, și parcă era gata să mai meargă așa pînă la sfîrșitul vieții.

★

Pe cînd se-apropia moșul Lepădat de primărie, îl întîlni pe un om de vîrsta lui, bătrînul Saizu, care venea dintr-acolo cu încă unul și-i spunea:

— Asta-i bolșevic. O să dăm toți de dracul.

Cellalt părea tulburat, înfricoșat și nehotărît. Se opri deodată și se-ntoarse:

— Du-te dumneata înainte, că eu vin după-dumneatale și te-ajung...

Și fără să mai aștepte răspuns porni repede îndărăt. Bătrînul Saizu rămase să se uite după el. Moșul Lepădat însă îl strigă:

— Bă, ăla al lui Căteluș! — Stai, bă.

Il apucă de mînecă:

— Ce-i acolo, mă?

— A venit unul, nea Ioane. A venit unul de la oraș, și zice că se dă pămînt la oameni.

— Cine dă pămînt? întrebă moșul, uimit.

— Nu știu; nu'ș ce zice. Da' zice că se dă.

Moșul Lepădat se opri în loc și se uită la om. Era slab, cu niște ochi mari și obraji supți și țepoși.

— Măi, Ilarie: tu ai visat noaptea, mă! Că tu cam ai obiceiul, zise el cu asprime.

— Nu, asta mi-e crucea; așa spune ăla. Vino, nene, să vezi.

Pe lîngă ei, cîțiva oameni treceau repede, cu ochii la gloata din fața primăriei. La fîntîna din fața primăriei erau niște femei cu vedrele. Uitaseră să mai scoată apă. Altele, care văzuseră ce se petrece, veneau în grabă să ia apă, deși n-aveau nevoie chiar în clipa aceea.

Pe pragul primăriei, drumețul încins cu chingă, gros și spătos, vorbea tare:

— Unde munciți, — acolo! Unde munciți voi?

— Muncim pe locul nostru, zise Eftimie, care venise și el. Își lăsase acasă nevasta, poate c-o legase de ceva, și stătea și el acolo, cu mîinile-n brîu. Era morocănos și dușmănos. Mitriță Mitrache zise tare:

— Cine are unde, muncește pe-al lui! Cine n-are, muncește la boier!

— Care e boierul vostru? întrebă străinul. Capul lui pătrat, puternic, cu fălci masive și tîmple late, se sprijina mlădios pe umeri, și ochii îi cercetau binevoitor și vesel pe țărani.

— Gheneralul Vorvoreanu, spuse iar Mitriță Mitrache.

— Și pe pămîntul lui munciți voi?

— Da, acolo... Da, răspunseră oamenii. Străinul izbucni:

— Ei, acolo munciți, acolo o să fie al vostru! Acolo vă împărțiți!

Urmă o tăcere. Oamenii nu îndrăzneau să se privească. Se uitau la străin. Cineva în mulțime, rîse ca un țap:

— Hehehe!

Oamenii se-ntoarseră să-l vadă. Era Minică, galben și slab, cu obrajii scobiți și brăzdați înainte de vreme.

— De ce rîzi, nene? întrebă fără supărare zdrahonul de pe pragul primăriei. Minică răspunse:

— Dumneata ești bun de minciuni. Îi dai cu gura... da' cine ne dă pămînt? Poate-l ai în buzunar? Hehe! un c... ai în buzunar!

Vreo doi rîseră, dar ceilalți nu erau veseli. Se uitau la străin și așteptau, să vadă ce-o să zică. Pe Minică îl știau. Străinul însă rîse liniștit:

— Eu nu sînt nimic. N-am nici o putere... eu sînt om slab...

Incepură și ei să rîdă; umplea ușa primăriei cu umerii.

— Măi oameni buni! Dacă vă adunați voi, și ne ajutați pe noi, muncitorii de la oraș, odată schimbăm guvernul, și-atunci legile le facem noi! Și le facem pentru cine muncește, pentru oamenii care au palma bătută de ciocan, și de sapă, nu pentru boieri și cucoane! Așa se face curînd! O să vedeți voi. Cine nu mă crede azi, peste o lună o să zică: avea dreptate nea Trandafir. Mie Trandafir îmi zice, adăugă el, schimbîndu-și deodată tonul. Măi tovarăși... mă oameni buni, e aici în sat un om Lepădat, Ion Lepădat?

— Este... E nea Ion, bătrînul, începură ei să-și explice unul altuia.

— Este, și ce vrei dumneata cu el? întrebă moșul Lepădat din grămadă.

— Oi fi dumneatale, moșule?

— El e, ziseră cei dimprejur.

— Uite, am o scrisoare de la feciorul dumitale.

— I-a scris Nelă lui ta-su, îi spuse uimit Mitriță Mitrache lui Minică. Acesta dădu din umeri, scîrbit și batjocoritor:

— Și ce-am eu cu ei? Dă-i în mă-sa.

Dar ceilalți se îmbulzeau plini de curiozitate pe lîngă bătrînul Lepădat, căruia-i citea altul scrisoarea, căci el nu știa carte, pe cînd Trandafir spunea:

— El, Nelă, e la atelierele navale; eu sînt hamal în port; cum ar veni, tot pe locul ăla. Din asta ne-am cunoscut...

Bătrînul îl luă de cot și-l trase: — Ești obosit, ți-o fi foame... Hai, lasă...

— Nu se poate, că trebuie să mai vorbesc cu oamenii...

— Lasă, că vorbesc eu cu vecinii și cu rudele, și-ți facem pe după-amiază o adunare la școală. Vorbești acolo, liniștit, cît vrei. Hai, frate...

Și-l trăgea mereu de cot. Porniră încet, cu un cîrnat de oameni după ei. Mitriță Mitrache rămase în urmă cu Minică:

— Ce-ai, mă, de ești așa al dracului? îl întrebă Mitriță Mitrache supărat. Minică rîse galben și morocănos:

— Dă-l în mă-sa... Ce, era să-l ascult cum ne toarnă la minciuni? Crede că sîntem proști... Cuțu, cuțu... ia vino-ncoace, cuțu, cuțu, chemă el văzînd un cîine slab care le da tîrcoale, cercetîndu-i cu o privire nătîngă. Cîinele n-avea încredere. Pe urmă, încet, încet se apropie, bănuitor și temător. Pînă îi puse mîna-n cap Minică și-ncepu să-l frece. Cîinele se lăsă mîngîiat, și-ncerca să-i lingă mîna. De odată Minică îi trînti din răsputeri un picior în coaste, de-i făcu vînt la șase pași. Cîinele zbură prin aer făcut covrig, apoi fugi chelălăind cumplit. Minică rîdea:

— Hehe! Uite-al dracului cum face!

Mitriță Mitrache rise și el, dar cam fără chef:

— Dă-te-n mă-ta, Minică, că ești nebun la cap, mă.

Pe drum venea un flăcău, subțire la mijloc și lat în spate, rupt în genunchi și-n coate, și cu o căciulă turtită pe frunte. Era șprîncenat și ochios, și întunecat la față, întunecat de tot de parcă era bolnav sau otrăvit.

— Uite-l și pe Godea, rise Minică. Uite-l și pe Gudică. Mă, Gudică, îți bate ăla muierea, mă!

Godea se uită strîmb la el.

— Mă, tu vrei o moacă după cap? să te boicească mă-ta! mirii el. Apoi se rezemă de zidul primăriei. Se uită la Mitriță Mitrache:

— Mai ai, mă? întrebă el. Mitriță se căuta în buzunar și scoase în palmă cîteva fire de tutun. I le turnă în palmă lui Godea. Acesta scoase la iveală bucata de ziar și-și făcu o țigară. Avea și cremene și amnar și iască. Își aprinse țigara și suflă un nor de fum înecăcios.

— Eu pe ăla o să-l tai, murmură el. Mitriță Mitrache se uită la dînsul. Godea era trist, chinuit, turbat de mînie.

— Bă, taci, bă! zise Mitriță Mitrache.

— Il tai! N-am ce-i face, altceva, suflă disperat Godea. Era deznădăjduit că nu-i mai rămăsese decît asta de făcut. Dar dacă asta-i rămăsese, măcar s-o facă.

— Lasă-l, mă, nu fii nebun, zise Mitriță Mitrache. Minică îl opri:

— Stai, mă: ce te-amesteci? Are dreptate Gudică. Dar Mitriță Mitrache nu-l luă în seamă:

— Auzi, Gudică! Fii om serios, bre!

— Da' el de ce se-atinge de ea? De ce vrea s-o omoare? Că azi, dacă nu sărea lumea o omora? De ce? Să-mi spuie el mie: de ce? Cristosul și dumnezeii și evanghelia cui l-a făcut de bețiv!

Și începu să înjure și să blesteme, galben de ură, de-i veneau spume-n colțurile gurii.

— Ea i-a spus! izbucni el. I-a spus: Mi-e drag de altul! Nu te vreau! Iar el... tu-i casa și grîul și pirostriile cui l-a făcut, s-a bucurat la nenorocul meu, că ieream pe front și ce le-a spus ălora bătrînilor, cum i-a sucit, cum i-a mîglișit, i-au dat-o. Și acum vrea s-o omoare! De-aia a luat-o de la sufletul meu, s-o omoare?

— Nu de-aia o omoară, zise Minică. O omoară că vine noaptea-n fundul curții, sub oțetarii ăia... știi tu!

Și se feri sprinten căci Godea se-ntoarse spre el cu o mișcare fulgerătoare și cu ochii tulburi de mînie. Mitriță Mitrache sări între ei, rîzînd:

— Ho, bă, nerozilor!

Dar Godea fierbea:

— Mă, eu pe ăsta îl ating odată. Dumnezeul mă-sii de nebun, de înfund ocna degeaba!

— Stai, mă, nu te uita în gura lui, zise Mitriță Mitrache. Ce vrei tu?

— Ce vreau... ce vreau...

— Da, zi: ce vrei?

— Știe el bine ce vrea, rîse Minică de la doi pași, căci mai mult nu voia să se mai apropie. Mitriță zise:

— Ia-o de la Eftimie! De tine-i e drag? Cu tine să stea! Ia-o! Ce-ți poate face Eftimie? Că mai sîntem noi ăștia pe-aici...

Godea se uită lung la el:

— Ce spui tu, mă?

— Asta spun, și asta să faci! răspunse cu hotărîre Mitriță Mitrache. Las'că acum poate ne mai și dă un pogon-două de pămînt la împărțeala moșiei... Să vezi că o s-o duci și tu mai bine...

— Ce, mă? Cum, mă? întrebă uimit Godea. Mitriță Mitrache îi povesti de drumețul cel străin, și de ce spunea acela.

— Unde-i, bă? întrebă Godea, cu ochii holbați. Unde-i, bă?

— E la nea Ion Lepădat...

Desen de ANA BIȚAN

— Hai și noi. Hai și noi, bă! spuse Godea cu înfrigurare și tot hoibat de patimă. Dacă-i dădea un pogon-două, avea să poată ține femeia pe care voia s-o ia lui Eftimie.

— Stai, bre, ce tragi așa de noi... cum să ne ducem peste oameni așa?

— Hai, că ăla e om bun; hai, bă, repeta Godea. Îi tîrî după el, chemară peste gard, îi lătrară cîinii. Moșul Lepădat ieși în prag:

— Care ești, bă? Ce-i, bă?

— Nea Ioane... am auzit că-i la dumneata...

Și după o clipă de șovăire, Godea zise:

— ... *Tovarășul* ăla... și-am vrea și noi să-l întrebăm ceva...

Bătrînul se uită la ei, apoi veni la poartă și deschise. Flăcăii intrară, își scoaseră căciulile, dădură ziua bună. Ședeau pe bănci de lemn și pe scăunele. Străinul, bătrînul Saizu cu cei doi feciori ai lui, Avram, frumușel și care nu prea zîmbea și nici nu rîdea mai niciodată, și Savu, mare și negricios, izbit de o schijă sub ochi în război, de i se vedea mereu sub ochi o bucată de carne roșie de sub pleoapă. Erau și alții. Mîncaseră brînză și pîine, și beau niște vin...

— Ședeți aici, pe *canapea*, zise bătrînul și le arătă capătul gol al băncii de lemn. Aide cu vinul ăla, fă!

Baba aduse un ulcior și el le turnă în niște cănițe de pămînt.

— I-am pus în el niște pelin, niște ierburi; să vedeți cum e...

Ei închinară: „Noroc să dea dumnezeu!" și băură vinul subțire și rece, înmiresmat și amărui: era bun, tare ușor.

Peste marginea cănilor, se uitau la străin, care ședea sub un calendar de perete făcut dintr-o foaie de hîrtie tipărită, cu portretul regelui Mihai I; icoanele erau mai încolo, cu candela aprinsă dedesubt. Trandafir ședea mai încoace de icoane.

Stătea cu mîinile pe genunchi, țărănește; poate de aceea se simțeau cu el și dînșii, ca și cu unul de-ai lor; deși nu era nici îmbrăcat ca un țăran, nici mîini de țăran nu avea; mîini muncite, dar altfel decît cele bătătorite de sapă și de plug; mîini mari, groase, grele. Stătea cu mîinile pe genunchi, și se ținea drept în mijlocu-i gros, strîns în brîul lat din pînză de chingă. Povestea despre viața lui:

— Ați văzut voi cum e, cînd veneați cu căruțele la rampă, să descărcați vagoanele, să le duceți la șlep. Noi o duceam rău de tot prin... acuma vreo zece, doisprezece ani. Atunci, stătea portul gol. Dormeau șlepurile ancorate în Dunăre, de făceau mușchi pe burtă. Rugineau acolo, și nu era cu ce să le încarci. Se înfierbîntau vara de nu mai putea umbla omul desculț pe ele; iarna tremura omul de pe șlep în cabina lui; are o căsuță de scînduri, cu un burlan de horn care iese afară; făcea foc în sobă (au sobe de tuci) și cum se termina jarul, începea să curgă umezeala rece pe pereți; era și ceață pe Dunăre, și frig al dracului... frig de se înțepeneau cîteodată sloiurile pe lîngă șlepuri și umblai printre ele ca printre care; ca printr-un sat; dar pe gheață, pe Dunăre. Ei, și vara, alta: țînțarii și căldura, o căldură de te ametea oboseala numai de cald; și Dunărea cu-urgea,

Note de documentare PENTRU LUCRAREA DRAMATICĂ ÎMPĂRĂTIȚA lui MACHEDON

Cît de pline de tulburătoare taine, erau zilele pe care în copilărie le petreceam în casa mătușii Galina. In capul satului, pitită sub dealul „Strigoițelor" se afla căsuța ei, ghemuită sub o mițoasă căciulă de stuf. Seara lumina pilpîia galbenă prin ferestrele împodobite cu perdelițe de dantelă înfoiate și cu flori roșii de mușcată. In „casa mare" se afla patul de zestre. Larg, cu un pod de scînduri deasupra, proptit pe căpătîie; pe pod se îngrămădeau pînă în tavan perne înfățate în fețe cusute cu arnici. In acest pat uriaș, ascuns ziua sub velințe, ni se pregătea culcușul nouă, „domnișorilor" veniți de la oraș. Întunericul se lăsa asupra casei adînc și plin de mistere. Vecinătatea „Strigoițelor" îl însufleția cu tot felul de arătări din calea cărora ieșeam, întrînd spăimîntați în casă odată cu găinile. Verișorii noștri ne povesteau întîmplări năzdrăvane cu vîrcolaci și vrăjitoare. Îngrămădiți de-a valma în patul de zestre, îi ascultam cu ochii măriți:

— Mai contenește, măi Ioane, se auzea glasul mătușii Galina de lîngă vatră. Iar le strici somnul.

Ion nu găsea desfătare mai mare decît să vadă „domnișorii" tremurînd... [illegible] lui.

Aromind [illegible], înfricoșați să lăsăm capul pe [illegible] ne uitam la verișoara Ana care [illegible] înaintea oglinzii.

— E strigoaie, ne șoptea [illegible] nește în sat să mulgă vacile...

— Taci, măi Ioane, îl ciocănea maică-sa.

Ana rîdea ciudat și-și împletea părul cu un șnur gros de bumbac. Ne uitam cu teamă la cele două cozi grele ce atîrnau de o parte și de alta a trupului, ca doi serpi.

Apoi portița clempănea. Inima în noi tresărea, ca împunsă cu acul. Ana se oprea din mișcări și asculta atentă, cu capul întors către fereastra ce dă în curte.

— Ce-ai înțepenit, tu?... o ațîță Ion care întors de curînd de la armată avea un fel de vrăjmășie pe toată lumea. Nu-i el, nu... zicea și trăgea cu ochiul spre noi. Eram încredințați că despre vîrcolacul cu care era în cîrdășie Ana, era vorba.

Din adîncul întunericului se deslușeau chiote, fluierături, clempănit de doage, șoapte pe sub ferestre... Ana grăbea mișcările. Își înnoda cosițele deasupra capului, își lega năframa neagră peste ele, se învîrtea încoace și încolo, rotunjindu-și fustele. O undă de aer ne adia obrajii. Închideam ochii cutremurați de puterea de vrăjitoare a verișoarei noastre. Cînd îi deschideam, nu mai era în încăpere.

— A ieșit pe gaura cheii, rînjea spre noi Ion. Acum, pînă dimineața... gata. Numai pe mătură se plimbă... Cu Gheorghe al ei...

Intorși acasă, la oraș, după cîtva timp am fost vestiți că Ana se mărită. Cu Gheorghe al ei.

De atunci am mai văzut-o la răstimpuri rare. Apoi viața m-a purtat pe alte meleaguri... N-am mai avut prilejul să mă abat prin locurile copilăriei. După nenumărați ani, coboram acum în gara O., în căutarea verișoarei mele Ana.

Anii care au trecut se întorc cu fiecare tufiș de pe marginea drumului, cu fiecare copac. Iată „lacul viteilor" sur și tăcut, iată limba de trotuar de pe partea dreaptă a uliței, cu șanțurile de scurgere în dreptul fiecărei porți, iată sulița bisericii „de din jos" și fostul magazin al lui Takacs, larg și mare ca o hală...

Trec podul și intru-n „ulița mică", unde se află casa lui Gheorghe. Intr-o vară ne-a aburcat Gheorghe în carul cu fîn și ne-a lepădat în ograda lui. Cum putea fi omul ăsta om ziua, iar noaptea vîrcolac? m-am întrebat adeseori pe vremea aceea.

Recunosc rîpa și rădăcina ieșită din mal a unui frasin. Parcă ieri am fost pe aici... Iaca și casa și portița. Intru. O ogradă largă. In areapta stiva de gunoi dreptunghiulară, cu firele de paie ieșind din margini ca niște mustețe bălane. Alături, grajdul, apoi șura. Pe stînga bucătăria de vară, cuptorul de pîine, o magazie cu portița dată în lături, iar în fund șira de paie și bugla de fîn. M-apropii de pridvor și urc cele trei trepte de scîndură. Pătrund în tindă.

— E careva aici? întreb.

Ușa din dreapta se deschide. In prag se ivește o femeie. Cine? Mătușa Galina? O știu moartă de cîțiva ani. Stăm și ne privim. Apoi rîdem deodată. Ana e... Intre buzele ei ațare șirul dinților cam stîrbi. Totuși între ei se deslușește „strunga", semnul șirului de oameni din care ne tragem. In ceea ce mă privește nu încape nici o îndoială... Dinții îmi stau toți la rînd cu poarta între ei... In orice parte a locului aș întîlni pe cineva din satul mamei, știe din cine mă trag.

— Tună-n casă, mă-ndeamnă Ana, după ce ne-am îmbrățișat și ne-am mirat una de alta.

Pășesc. In odaie două lădoaie, o masă, un blidar, un pat. In pat zace o fetiță de vreo opt anișori.

— Doar n-o fi a ta? o întreb. Mai ai copii așa mărunți?

— Cum să n-am?... Asta e Elena. Cu ea am încheiat șirul. Apoi chiar destui am făcut. Opt... zece... nu-i mai știu.

— Cîți trăiesc?

— Cinci.

— Da copila asta ce are? o întreb așezîndu-mă pe lădoiul de sub geam.

— Aprindere de plămîni, rostește senin Ana.

Pe dinaintea ochilor îmi trece chipul mătușii Galina de pe vremea cînd o soră mai mică a Anei, Susănica, se îmbolnăvise tot de aprindere de plămîni. Ce oblojeli, ce descîntece, la ce chinuri nu fusese supusă biata fetiță. Intr-o dimineață n-a mai deschis ochii.

— Cum i-a făcut doctorul aseară o injecție cu penicilină, cum au lăsat-o căldurile, îmi tălmăcește Ana.

Apoi oftează.

— Știi, acum cîțiva ani mi s-a prăpădit un fecioraș. Era de 14 ani. Mergea la școală la Sibiu. Lazăr... așa îl chema. Era atît de bun copilul ăsta... Mergeam cu el la seceră. Mă trăgea de poale pînă mă răsturnam pe pămînt. — Aici să stai, mumo, îmi zicea. Să te hodinești... Pînă secer rîndul și ajung în capul tanului. — Mi-o țiu cu capul. Oi fi eu vinovată de moartea lui.

— Dar ce a avut?

— Leucemie, rostește limpede. Tînjea, mereu îl durea gîtul și nu l-am dus la doctor. Parcă mă apucase o ciudă pe ei. Pe vremea aceea era zarvă în sat cu alcătuirea colectivei, cu casa de nașteri. Fata mea a doua, Nuța, și cu bărbatul ei, erau în frunte, de partea lor. Auzi aci... s-au alăturat celor mai slabi oameni din sat. Știi, chiorul împărat în țara orbilor. Mă făcea de rușine. Nu voiam să aud nici de ei, nici de dispensar, nici de doftor. Am doftoricit copilul cu leacuri de la baba Safta. Cînd l-am dus la spitalul din Sibiu, nu l-au mai primit. — Mătușă, du-l acasă să moară în patul lui. Acum mi-o țiu cu capul.

— Mamă, încălzește niște sarmale, cere fetița, așezîndu-se între perne.

— Auzi la ea, rîde Ana spre mine, trecîndu-și mîna peste gură. Ieri beteagă moartă și azi sarmale. Mare minune și știința asta a doftorilor.

— Da Gheorghe cum arată? o întreb. Tot așa fain e, cum era cînd clempănea portița și porneai cu el călare pe mătură, să mulgeți vacile din sat?

Ochii de culoarea ghindei se aprind în chipul veșted. Cîte trei cute se înscriu în obraz, de o parte și de alta a gurii, cînd începe a rîde. Pe vremea copilăriei, parcă acolo era animată cîte o gropiță. Șade înaintea mea cu brațele încrucișate peste pîntecele rămas mare în urma nașterilor. Are ceva odihnitor în ființa ei, în glas, în mișcări.

— A îmbătrînit și el. Dar mie tot îmi place.

— Spune, ți-a plăcut tare Gheorghe? Își suge buzele și scutură din umeri.

— Mi-a plăcut. Altfel crezi că mă măritam cu el? Cît era de năzdrăvan!

— Hai să-ți văd gospodăria, zic. Mi-era dor să simt mireazmă de țară. Știi că și mirosul ăsta de bălegar îmi place? Toată copilăria năvălește în mine.

Pornim spre grajduri. Ana e o femeie de peste 50 de ani. Voinică, cu șalele pline. Se mișcă vioi, rotindu-și fustele ca pe vremea cînd își împletea părul cu șnur de bumbac, de credeam că-n ele stă puterea vrăjilor. Impinge ușa grajdului. De-o parte zăresc o bivoliță mare, neagră. Zmeoaică. Alături un pui fătat de două săptămîni. De partea cealaltă, în picioare, stau doi zimbri, mari, albi, cu coarnele larg desfăcute, înalți, încît spinarea stă gata să salte grinzile.

— Tulai, Ano, mă mir pe limba copilăriei, ce boi mari!

Ana rîde cu îngăduință. Are zîmbetul de ușoară batjocură al lui Ion. Mă privește cu mîndrie.

— Astia nu-s nimic... Anul trecut am dat la contractări doi boi de 1500 kilograme. Am luat aproape 8000 lei pe ei.

— Și ăștia-s contractați?

— Incă nu. Vreau să mai cresc la cîntar. Să iau preț mai bun. Treaba asta cu contractările e dar de la dumnezeu. Bagi în ei nutreț, dar știi că nu-l bagi degeaba. Nu tîrăști vitele pe la tîrguri să aștepți cumpărători. Cumpărătorul e asigurat.

Deodată schimbă glasul, vorbind cu smerenie prefăcută, ștuguind buzele.

— Fetele mamii, alintă Ana animalele înaintînd un pas, mîngîindu-le după ureche.

— Sînteți socotiți țărani săraci? Sare ca arsă.

— Săraci? Cum să fim săraci? Mijlocași! rostește cu fudulie.

Ieșim din grajd și-l ocolim. In șopru ne arată o stivă de scînduri late, cu iacrimi de rășină uscate ici și colo.

— Is de la contractare. Dregem șura. Din banii luați am cumpărat talpă și piele... Ii fac lui Gheorghe cizme. Iți spun drept, marfă bună. Am luat și bumbac. Iacă, am întins războiul. Știi, mai am o fată măritată. Lisaveta. O luat băiat fain. Ii mai țes și ei cîte un prosop, cîte un ciarciaf. Trebuie multe la casă nouă.

— Nu găsești la cooperativă?

— Dă-i încolo cu cooperativa lor, n-am nevoie de ea — rostește foindu-și fustele.

Zîmbesc. Privesc prin verișoara mea ca prin sticlă. Se zvîrcolește în ea firea veche încleștată de firea nouă. O încleștare de care nu-și dă seama. De aceea vorbește cînd într-un fel, cînd într-altul. Incă nu și-a găsit drumul.

Un cățeluș scapă de undeva, dintr-un cotlon și dă iama între găini. Cloștele cloncănesc mînioase. Puișorii se ascund sub stiva de lemne.

— La te uită la el, blestematul! se răstește Ana, repezindu-se după javră. Marș mă, — și îl alungă cu un capăt de lemn cules de pe jos. Vezi-ți de treaba ta. Acolo, la coteț. Lasă-mi puiculițele să răsufle. Altfel te pui în lanț.

Intrăm din nou în casă. In clipa aceea se aud bătînd clopotele. E zi de duminică.

— Acuși vine și Gheorghe. El merge la biserica de din sus... Eu tot la cea veche. Aia nouă-mi pare pustie. Anul trecut am fost la Timișoara. Știi, am un fecior student acolo. Niculae. M-am dus la biserică. Iți spun drept, prea multă lumină. Unde-o fi stat dumnezeu acolo? Eu mă simt bine numai în biserica noastră veche, afumată, întunecoasă. Așa sînt eu...

Se aud pași în tindă. Privirile Anei strălucesc. Trage cu coada ochilor spre gemulețul de la ușă, în vreme ce nu încetează a învîrti de zor mămăliga pe plită, foindu-se din șolduri.

In prag apare fostul flăcău, învestit în copilăria mea de nimbul tainic al vrăjilor. E un bărbătoi îndesat, de vreo 55 de ani, cu obraz prelung. Ars de soare. La coada ochilor vineți ca floarea de cicoare, cute îngroșate, răspîndite în formă de raze. Un nas frumos, încovoiat și ferm. Gura cărnoasă, dinții toți, dar gălbui. Poarta cioareci de lînă, albi ca laptele. Deasupra flutură poalele cămășii de bumbac. După ce-și dezbracă „clichinul" de stofă vînătă, mătăsoasă, cu guler de astrahan (pe care-l purtase ca mire) rămîne împlătoșat în pieptarul de oaie, cusut cu arnici negru și fire aurii. Pare un oștean dac, gătit de sărbătoare.

— O știi cine-i?! — se întoarce Ana spre el. Uite-te bine.

Gheorghe s-a oprit pe loc și mă privește atent. Are ochii rizători: Acum îmi amintesc că lor le atribuiam în copilărie puterile necurate. Incep să rîd și las să se vadă strunga, portița din șirul dinților.

— Ho! Bată-te norocul, exclamă, întinzîndu-mi mîna. Dumneata ești! Cum ai nimerit la noi?

— Munte cu munte se întîlnește, d-apoi om cu om! Am venit să văd gospodăria colectivă de aici.

— Că și ai ce vedea, mormăie Ana, răsturnînd mămăliga pe un fund de lemn. Poftiți la masă.

In vreme ce împarte mîncarea în farfurii, se adresează lui Gheorghe

— Ți-o venit o hîrtie de la Sfat. Am pus-o pe policioară.

Omul se ridică și-o ia. O desface, apoi rostește, clătinînd din cap.

— Ba, zău nu... Asta nu-i drept.

— Despre ce-i vorba?

— Despre muncă obștească, răspunde cu glas așezat, vîrînd hîrtia sub pieptar. Acum, în preajma primăverii, ne îmbulzesc treburile. Ce mai poftesc? Vecinătatea mea le-a împlinit.

— Ce-i aia vecinătate?

— Apoi satul e împărțit în, cum să-ți spun, în mai multe părți. Vecinătăți. Vecinătatea noastră e împărțită între trei inși. Și fiecare avem cam 30 de gospodari. Cu oamenii mei am reparat podurile din lotul nostru. Din vreme. Să nu se desprimăvăreze fără să le găsească învelite. Am pus pietriș pe drum și altele. Acum îmi cere să trimit cîțiva din ei să curețe lacul vitelor.

— Ba nu zău, nu-i trimite, intervine Ana hotărîtă. De ce n-au curățat ăia de care ține lacul? Timp au avut. Le-o plăcut să șază după cuptor. Ce-or zice oamenii tăi? După ce ne împlinim lucrul nostru, să-l mai împlinim și-al altora? Ba.

— In colectivă nu vă-nscrieți? întreb, cuprinzînd în priviri masa pe care aburește mămăliga și oala cu sarmale.

— Nu, scutură Ana aprig din cap Nu ne înscriem. Să muncim pentru oameni ca ăștia care lasă treburile pe spinarea altora?

— Am auzit că gospodăria merge bine. Anul trecut a fost fruntașă. Au cumpărat 120 de oi.

— Or fi cumpărat, dar noi încă nu intrăm, zice Gheorghe cu glas potolit, privindu-și pieziș nevasta.

— Nu zici bine, bărbate, — se întoarse spre el Ana. Nu: „nu încă"!... Niciodată!

— De ce ești așa aprigă, Ano? Te știu femeie harnică. Strigoaie, cum zicea mătușa Galina.

— Apoi tocmai asta-i buba... N-am ce căuta lîngă ei.

— Mai sînt și oameni de ispravă în colectivă, spune Gheorghe cu glas îndesat.

— Is destui și tîrîie-brîu. Să fiu eu între ei, știu că i-aș face să stringă brăcinarul. Aș mai ieși și bătută.

Gheorghe rîde cu bărbia în piept. Se vede că mestecă mulțumire. Parc-ar spune „o zici bine... am răbdare".

— Voi ascultați radio? încep din nou vorba. Folosiți cîte ceva din sfaturile agronomice?

— Pe naiba. Ale lor numai vorbe. Ne învață plugăria din cîntălarie, răspunse cu vioiciune Ana.

— Din cîntălarie, după ce-au făcut practică la cîmp...

— Poveștl... îmi taie vorba Ana, îmbucătățind mămăliga cu un fir de ață. Apoi oftează adînc. Ne necăjim rău. Sîntem tare săraci.

— Parcă ziceai că ești mijlocașă. Mi-ai arătat ograda și toate cîte le-ai cumpărat cu banii de la contractări.

Gheorghe rîde cu blîndețe, privind-o cu șiretenie drăgăstoasă.

— Iar s-a lăudat. O ține într-una că nu-i săracă. Zice că a fi sărac e rușine. D-apoi cu cele cinci iugăre de pămînt pe care le avem, ce sîntem altceva decît țărani săraci?

— Acuma-s cinci... au fost mai multe, sare Ana.

— Au fost... e drept. Dar măritat-ai două fete? Măritat. Mai ai una? Ai. De feciori am scăpat. Unul e meșter la tractoare... altu-i „student" la Politehnică. Ne ajută Statul să-l scoatem om cu carte.

— De unde crezi că ți-a venit îndestularea din toamnă, Ano? o întreabă omul, trăgînd cu coada ochiului spre mine, ca într-o complicitate. Căldura din privirile Anei se preface în ascuțiș.

— Cum de unde? Din mîinile astea, rostește arătînd pumnii strînși. Ale mele, ale tale.

— Dar mîinile astea nu le-ai avut și în alți ani, cînd era mai greu?

Ana stă și se gîndește.

— Vrei să zici că Statul? îl întreabă cu viclenie. Tu una știi. Ce-ți vîră-n cap ăia pe la adunări.

Mă uit la Gheorghe care-mi vorbește din ochi.

— Omul tău, are dreptate, zic. Degeaba te răscolești. Stai oleacă și judecă. N-o lua iute, că nici tu nu te poți ține după vorbele care-ți ies pe gură.

Ana se uită la mine niței uimită. Cuvintele mele parcă se întîlnesc într-însa cu altele pe care i le-o mai fi spus omul ei. Acelea, încep să capete greutate. Stă îngîndurată, apoi simt cum trage cu urechea la cîntecul de lăutari care se aude de undeva de la un radio.

— De ce nu vă puneți difuzor? Mai auziți cîntece, vești! — întreb din nou.

— In casa mea „refuzor"? sare din nou Ana. Nu-mi trebuie. Are Nuța... E colectivistă. Toată ziua stă cu urechea lipită de el. — Mamă, samănă în cuiburi pătrate. Mamă, cumpără îngrășăminte de-alea fabricate. Mamă, fă așa și așa. Auzi, să-nveți puiul cloșca. — Lasă-mă pe mine-n pace, fată. Nu mă amestec în colectiva ta, nu te amesteca „în individuala" mea.

— Tată, — strigă fetița din pat, cu glas alintat, ai lăsat-o pe mama să adape vitele.

— Dacă fac treabă de bărbat, l-oi pune pe el să mulgă bivolița. Să iasă vorbe-n sat. Rîde spre Gheorghe și mai vîrfuiește odată farfuria cu sarmale.

Mîncăm cu toții în tăcere.

— Iți spun drept, începe Ana din nou cu glas potolit. Din bătrîni știm că nu se seamănă an după an pe același ogor, același fel de semănături. Dacă punem grîu anul ăsta, anul celălalt semănăm porumb, iar în al treilea, îl lăsăm să se hodinească. Aștia de la colectivă nu lasă pămîntul să se hodine, o lacrimă.

— Și se face recoltă? întreb curioasă.

— Bată-i dumnezeu, se face, răspunde cu mirare. Inainte lăsam oile să îmbăleze pămîntul. Și gîndeam că-i destul...

— Dar ei cum fac?

— Cum să facă? Il gunoiesc cu cît gunoi au, apoi pun prafurile de care mă bate la cap Nuța. Și la „refuzor" trîncănește de ele. Iți vine să te crucești.

— Vezi că sînt bune și sfaturile lor? o întreb aplecîndu-mă spre ea.

Ana se uită la mine perplexă. Pricepe că fără să vrea aduse din nou argumente, în fața cărora nu se poate cîrti.

— Mai lasă-mă! își taie vorba, parcă luîndu-și seama. Numai minciuni, ca să prindă oamenii în colectivă.

— Tu tot așa crezi, Gheorghe?

— Ba el nu crede așa, răspunde Ana în locul lui. S-o înțeles cu ginere-său și în toamnă o îngrășat pămîntul și cu prafuri... Dă el de dracu cu mine dacă prafurile or arde sămînța.

— Dacă n-o arde la colectivă, n-o arde nici la noi, răspunde Gheorghe cu liniște.

— Dar la căminul cultural mergeți? Cînd am trecut prin sat am văzut clădirea pe dinafară.

— Nu merg. Ce să caut, femeie bătrînă, acolo?

— Noi l-am făcut, sare mîndru Gheorghe. Noi, oamenii din sat. Unii am lucrat și cîte cincisprezece zile cu carul cu boi. Așa-i că arată frumos? Ochii îi strălucesc.

— Atunci de ce nu mergeți să vă bucurați de el?

— Lasă să meargă Nuța... colectivista. Noi n-avem nevoie de cămin și nici pe omul meu nu-l las. Să se împungă în coaste cu toți prăpădiții?

— Se împunge și cu fata ta, și cu ginerele. Doar n-or fi și ei prăpădiți?

— Ba is... Că de știam cînd am măritat-o că intră în colectivă, nu-i dam pămîntul cel mai bun. Ii dam și eu pe rîpă, ori în Vaida-Kut... I l-am cerut înapoi înainte de a păși în colectivă. — Mamă, mi-a zis, am făgăduit că intru în colectivă cu o zestre. Acum n-o pot înșela. Colectiva mi-o fi de aci înainte, casă, ogradă, familie. Cum să rup de la gura puncilor mei ce-i mai bun? Auzi vorbe! Colectiva ei... Să rămîie acolo!

— Aha! încep să mă dumiresc.

— Tu ce zici, Gheorghe, la vorbele astea?

Gheorghe își aprinde o țigară, se uită la Ana cu privirile pline de o înduioșătoare înțelegere.

— Ce să zic? Așteptl... Odată va cădea albeața de pe ochii ei. Dar mai întîi va trebui să-i mai dea viața un pumn după ceafă. Cum mi-a dat-o cu Lazăr. Și atunci o ținea într-una. Nu și nu. Că nu-i trebuie doftor, că să-i ia dracu, că pînă n-a răsărit pe lume dispensarul, cum au trăit oamenii?... Cînd s-a prăpădit Lazăr, a văzut și ea pragul de jos. De atunci, ferească dumnezeu să te doară ceva și să nu vrei să-ți aducă doftorul. Știe de „penecelină". de „sulfamedă", de „aromicină", ori cum dracu le zice... Așa o fi și cu colectiva. După ce-i va trece arțagul cu Nuța și cu altele, cine va fi colectivistă mai aprigă?! Ea... O cunosc eu. Nu-i așa? — așează mîna pe umărul Anei — „Strigoița" mea...

Privirea femeii se îmblînzește, dar cutele buzelor ba.

— Haida-hai... Om vedea, zice ridicîndu-se, și începînd să strîngă farfuriile de pe masă.

— Pînă una alta, spun eu, mîine să-mi arătați unde stă Nuța. Vreau să mă duc la colectivă cu ea.

— Păi du-te, du-te... Ai ce vedea acolo, rostește Ana, fără să deslușesc dacă în glas e ciudă, invidie, mîndrie sau admirație.

Seara s-a lăsat. Ana trage lădoiul și-mi face așternut în adîncul lui. Căldura din sobă e bună. Un vag miros de sarmale stăruie în odaie.

Mîine o voi cunoaște pe Nuța.

Ioana Postelnicu

SEMNĂTURA

Eu l-am văzut cum vine, mergînd încet și drept,
cu o insignă veche de invalid pe piept.

Pășea cum calcă pruncii, cu pași alături, mici,
de parcă-n lumea asta, nu ar fi fost de-aici.

Și parcă la tot pasul ar fi trecut un prag.
Și pipăia-nainte, tot locul, c-un toiag

ce ca un fluer luciu suna sec pe asfalt,
și îi era cu-o palmă ca dînsul mai înalt.

Toiagul drept, cu coajă, vreo creangă dintr-un pom,
era acum o parte din trupul lui de om.

Căci pipăia cu dînsul, cu ezitări de-antenă,
și-i asculta bătaia-n urechi, ca-ntr-o galenă.

Ținea mereu sus capul, cu pleoape-ntredeschise,
ca urmărind în minte ne-nchipuite vise.

Parcă-nfrunta lumina,— cît îmi părea de blînd,—
și obosit, o clipă se-oprea din cînd în cînd.

Privea, și totuși parcă privea în nicăieri,
ca omul ce-și ascunde adîncile dureri.

Păreau albaștri ochii și totuși erau goi.
Privirea și-o pierduse, odată, în război.

Mai poartă viziunea acelei albe clipe,
cînd i-au căzut pe pleoape cernitele aripe.

Și dacă azi nu vede, ce-a fost atunci el știe,
și poartă-n el imagini de-atunci, pe veșnicie.

In noaptea lui de astăzi, explozia-i apare,
parc-a sărit în aer atunci, bătrînul soare,

și se-așternu o beznă adîncă pîn' departe,
și pentru totdeauna, ca-ntr-un pridvor de moarte.

Ce bine ar fi încă, de-n minte n-ar vedea,
ce a văzut-nainte de strania perdea.

De ar putea să uite, sub negru-i abajur
cadavrele hidoase întinse împrejur:

Prietenii de luptă, de-o clipă înainte:
Gheorghiță, caporalul, cum sta acum cuminte!

El, cel făr' de astîmpăr, și ne-ntrecut la glume,
cu capul în țărînă, trecuse-n altă lume...

Plutonierul Toader, care-njura grozav,
zăcea întins pe spate, parc-ar fi fost bolnav.

Și Ticu, și Iftode, Năstase și Andrei,
Vasile a vădanei, și alții mulți ca ei,

cu care-a făcut glume, a rîs, a stat la masă,
pe care îi așteaptă, ai lor, să vie-acasă,

dormeau la fel atuncea, pe-un lan întins, prin gropi,
încinși cu centiroane și grei ca niște snopi...

Îi vede-n amintirea luminei, ca-n zăpadă.
Și dacă asta-i lumea, mai bine să nu vadă.

Și tot bătînd toiagul, cu sunet de proteze,
venea, Apelul Păcii, și dînsul să-l semneze.

Căci el vedea mai bine ca ochii cei mai buni,
ce-i un război pe care-l vor astăzi alți nebuni.

I-au pus condeiu-n mînă, și orbul a semnat.
Și mîna-i tremurîndă, atunci n-a tremurat.

Îi flutură un zîmbet, pe fața lui de lut,
și parcă-n clipa ceea, el, orbu-ar fi văzut.

Demostene Botez

GRIVIȚA EROICĂ

— FRAGMENT —

...O baionetă
își aflase teaca
într-un piept
înflăcărat
— și se topise
de vîlvoarea
în care-a intrat.

Sîngele
suise
pe ziduri
pînă la gleznc!

Puimace —
se mirau slugile...
paznicii adîncilor bezne:
„Cum mor comuniștii!
Senin,
hotărît,
îndrăzneț!"...

Dar zăgăzuiau crud libertatea
cu umilitoarele lor peceți.

. . . . . .

Bătrînul nichelator
ca un arc
se îndoise.

Il punctase

o ploaie
de gloanțe...

Rămaseră
în veșnicie —
pe arama-pieptului scrise. —

Lîngă uzină
o grămadă
de lăcătuși,
se răciseră
căzuți la intrare...
Baricade la uși

Alții, cu unghiile
au prins zidurile
de cărămizi!..

Un căpitan
țipa
sobru și grav:
„Periculoși indivizi!"

. . . . . .

Apoi, au tratat evenimentul
la Capșa
la chef —
magistral —
la capitolul: Grevă...
Banditește,
rece,
profesional.

Numele absente,
după nunta roșie,
zile în șir
le-a tot însemnat portarul
cu linii albe
și strîmbe
de tibișir...

Cu aur,
vin,
zaiafet,
au încheiat
domnii
socoteala:
105.
Precis,
concret.

Cartierul,
țara,
așteptau răspunsul
cu teamă,
nerăbdare,
sete.

A fost scris —
pe îndelete —
pe poarta roșie
și-n negrele gazete:
— „Nici-un mort.
Șapte răniți...

Restul
fugiți
în... Soviete!"
405.
Da!
405 și-au trimis
salut pentru lumea nouă,
pînă la cer!

S-au umplut de ură
și oameni
și ziduri
și fier.

Dar n-au putut
să-și dea seama
călăii,
în Grivița,
ce pomi
s-au sădit.

Cum creșteau
de repede

Cum se înmulțeau
și rodeau
înmiit!

Ion Bănuță

8 februarie 1955.

SONIA CLUCERU

A murit Sonia Cluceru.

După o neîncetată activitate artistică, de aproape o jumătate de veac, pe scena Teatrului Național, Sonia Cluceru se desparte pentru totdeauna de toți acei cari au muncit și creat alături de ea, de zecile și sutele de mii de spectatori care au trăit atîtea emoții artistice, atîtea vibrații, atîtea încîntări și atîtea reconfortante clipe, ori de cîte ori ea apărea pe scenă.

Moartea Soniei Cluceru constituie o grea pierdere pentru teatrul romînesc. Vestea dispariției ei definitive din mijlocul nostru a produs o profundă și dureroasă emoție, pentru că Sonia Cluceru a fost deopotrivă prețuită, stimată și iubită de toți cei ce au cunoscut-o.

Prețuită pentru că a fost o desăvîrșită interpretă. Stimată pentru că a fost o admirabilă cetățeană și iubită pentru că a fost un minunat om.

Sonia Cluceru întruchipa toate însușirile, toate atributele care compun profilul, tipul actorului-cetățean, al actorului zilelor noastre, îndrăgostită de arta sa, adînc pătrunsă de rolul ei social, legată de popor și iubind cu ardoare poporul. De aceea și arta ei avea un caracter profund popular.

Arta Soniei Cluceru era o artă realistă, adînc umană, inspirată din viață, transfigurată de o înaltă măiestrie artistică.

Prezența ei la repetiții ca și în spectacole, constituia o dăruire fără rezerve, o caldă și creatoare comuniune pe care reușea s-o stabilească în mod spontan, nemijlocit, atît cu partenerii ei, cît și cu masele de spectatori — care au aplaudat-o în atîtea rînduri.

Sonia Cluceru își identificase propria ei viață cu viața teatrului pe care l-a slujit cu abnegație și, uneori, cu prețul unor impresionante și eroice sacrificii.

Imi aduc aminte cum în piesa Mariei Banuș „Ziua cea mare", în care apăream alături de Sonia Cluceru, aceasta venise la teatru grav bolnavă, numai și numai să nu pericliteze soarta spectacolului.

Sfătuită, rugată fiind să nu apară pe scenă, Sonia Cluceru ne-a răspuns că ea nu poate părăsi pozițiile de luptă și, învingîndu-și cu o forță irezistibilă boala, a apărut în spectacol, ducînd pînă la capăt, cu aceeași virtuozitate, neuitata ei creație din susamintita piesă.

Probitatea profesională, dragostea și stima pentru spectatori, respingerea oricărui compromis în artă, constituiau profesiunea de credință a Soniei Cluceru.

Drumul parcurs de buna noastră Sonia Cluceru în teatru, a fost un drum greu, anevoios, plin de asperități.

Sonia Cluceru, interpretă prin excelență a omului simplu, din popor, n-avea ce căuta în toate ineptiile importate din apus, cu întreg șirul de personaje de panopticum prezentate în vechile repertorii.

Sonia Cluceru s-a afirmat deplin — în toată plenitudinea talentului ei, în zilele noastre, odată cu situarea teatrului romînesc în funcțiile lui adevărate, de militant în slujba poporului, a progresului social-cultural.

Nenumărate și de neuitat rămîn creațiile Soniei Cluceru în marele repertoriu în care a jucat. Cu fiecare rol în care apărea, marca un alt mare succes, iar fiecare succes constituia pentru ea o nouă chemare, un nou îndemn în căutarea și descoperirea de noi mijloace de expresie, de desăvîrșire a măiestriei ei artistice.

Față de tot șirul de succese pe care le-a avut în cariera sa, Sonia Cluceru și-a păstrat cu consecvență același caracter cald, comunicativ, de o proverbială și minunată modestie.

Educată și pătrunsă de o frumoasă și exemplară etică civică și profesională, Sonia Cluceru va rămîne veșnic vie, adînc păstrată în inimile noastre, recunoscători pentru arta pe care ne-a dăruit-o, pentru exemplul pe care-l conține întreaga ei viață.

Chirii Economu

Dumitru Corbea între cititorii săi

Săptămîna trecută a avut loc în aula Bibliotecii centrale universitare o seară literară închinată operei poetului Dumitru Corbea. Au participat salariați ai bibliotecii, studenți, scriitori și ziariști. Seara literară a fost deschisă de tovarășul G. Vlădescu-Răcoasa, care a subliniat importanța întîlnirilor între scriitorii și oamenii muncii din diferite sectoare de activitate. Prezentarea operei lui Dumitru Corbea a fost făcută de Raul Teodorescu. Vorbitorul a subliniat valoarea deosebită a creației lui Dumitru Corbea, poet angajat încă de la începuturile sale literare în lupta pentru triumful cauzei celor mulți.

A vorbit apoi criticul Paul Georgescu care s a oprit asupra semnificației poeziei lui Dumitru Corbea, poezie militantă în slujba omului.

Scriitorul Eusebiu Camilar a evocat cu multă căldură cîteva momente deosebit de interesante din viața și activitatea literară a poetului Dumitru Corbea.

Au mai luat cuvîntul salariați ai Bibliotecii centrale universitare care s-au oprit asupra diferitelor aspecte ale operei lui Dumitru Corbea.

S-au citit apoi baladele „*Olga*", „*Fata cea viteză*", poezia „*Frumos cînta privighetoarea*" și un fragment din romanul „*Singura cale*".

Scriitorul Dumitru Corbea a răscumpărat vorbitorilor și a citit un fragment din scenariul „Barbu Lăutaru" și cîteva poezii inedite.

DISCUȚII

Milioane de oameni ne citesc și ne judecă

Acum cîțiva ani am avut cu toții cinstea să-l avem în mijlocul nostru pe Alexei Surkov, cunoscutul poet sovietic. Întîlnirile cu scriitorii sovietici ne sînt totdeauna scumpe și rămîn în amintirea noastră. Cum să nu ne bucurăm de asemenea oaspeți, cînd din exemplul operei lor construim tînăra noastră literatură.

Într-o discuție avută acum cîțiva ani, la Uniunea scriitorilor, cu poetul Surkov, cineva dintre noi — nu-mi aduc aminte bine cine — i-a pus iubitului oaspe o întrebare care suna cam așa: ce condiții trebuie să întrunească un scriitor pentru ca opera lui să-și afle adevărata menire? Răspunsul poetului sovietic a constituit rostirea unui adevăr, pe cît de simplu, pe atît de concis:

— Să aibă talent!

Despre acest „talent" nu uită în nici o toamnă să amintească nici maestrul nostru Sadoveanu, tinerilor care pășesc porțile Institutului de literatură, al cărui nume este numele celui mai mare și mai adînc poet din cîți poeți a zămislit poporul nostru.

Cuvîntul pe care l-a rostit Surkov, și pe care ni-l repetă adeseori maestrul Sadoveanu, poate constitui foarte bine răspunsul la multele întrebări (ce să facem? cum să facem? cum se face? de ce nu facem?) ridicate de unii poeți în cadrul discuției despre poezie. Discuția inițiată și susținută generos de coloanele „Gazetei literare" este interesantă și — firește — va aduce partea ei de rod în luminarea anumitor probleme, cu atît mai mult cu cît nu se sfiesc să participe scriitori de prestigiu ca Jebeleanu ori Breslașu, alături de tineri de talent ca A. Cornu sau P. Luscalov. Problemele abordate privesc procesul nostru de creație, pledează pentru o temeinică însușire a ideologiei marxiste, a unui înalt nivel etic profesional. Sînt probleme — în bună parte cunoscute —, problemele noastre de zi de zi și readucerea lor în discuție confirmă încă odată deplina lor valabilitate.

Discuția pare însă de multe ori că bate în loc, anumite articole par să fie scrise numai pentru a marca o prezență. Sînt articole care dau impresia unei timidități, a unei sfieli de a spune lucrurilor pe nume. Astfel, unii tovarăși — atît în discuție, cît și în alte ocazii — oricît de convinși s-ar arăta de necesitatea criticii și autocriticii, oricît de convinși ar fi de temeinicia îmbinării teoriei cu practica, se mulțumesc să plutească la suprafața problemelor, necătînd adîncirea lor, se mulțumesc să enunțe principii, dar se feresc de aplicarea lor în viață.

Uneori, Veronica Porumbacu, de pildă, poetă pe care o știm exigentă în general față de propriile ei scrieri, se străduiește să găsească în scrierile altora nimic altceva decît pozitivul. Odată acest „pozitiv" găsit, samaritenismul poetei se revarsă în jerbe de elogii sub năvala cărora respectivul poet nu știe ce să mai facă: să le primească sau nu? Îi sînt lui adresate, sau au nimerit o adresă greșită?

Dimpotrivă, sînt alți poeți, îngăduitori și duioși pînă la lacrimi de tot ce le iese (mai bine zis ce nu le iese) de sub condei, dar de o totală necruțare, atunci cînd e vorba de greșelile altora. Ei nu se sfiesc să ofere sfaturi, să învețe, să explice care este drumul adevăratei arte, ce trebuie să facă un poet, către care țel să se îndrepte. Pe acest soi de apostoli „care știu tot ce-i de făcut și atîta nu știu doar, să facă", îi țintuiește ascuțitul rondel al lui Cicerone Theodorescu și îi satirizează Baconski în puternica sa „Artă poetică":

Puțin ai scris, maestre, prea puțin.
E prea devreme să dai sfaturi încă.
Pocalul ce-l ridici nu-i plin de vin.
Piatra pe care stai nu-i încă stîncă.

Sînt însă alți confrați, specialiști în expuneri despre eroul pozitiv, capabili să scoată din fiecare buzunar cîte un citat în sprijinul sau împotriva cutărei sau cutărei opere. Păcat numai că argumentele acestor „erudiți ai citatelor" nu sînt sprijinite și de citate. Eu n-am putut pricepe, de pildă, de ce în poezia *„Moara de la Stalingrad"* a poetului Mihai Beniuc „moara și ideea artistică complexă legată de ea, s-a dovedit a fi sinteza minoră dintre general și particular, o falsă idee artistică", etc. etc., așa cum afirmă într-un articol P. Luscalov.

Departe de mine gîndul de a considera *„Moara de la Stalingrad"* o capodoperă a poeziei beniuciste și de a-l absolvi pe poet de orice critică. Dar nu înțeleg să judec după jalonul celei mai izbutite opere întreaga creație a unui poet. Ar însemna că Eminescu n-ar fi trebuit să scrie *Somnoroase păsărele* după ce scrisese *Luceafărul*.

În articolul lui Luscalov sînt multe idei juste și chiar literar redate. Atît că referirea lor la anumite exemple este greșită, întrucît versurile citate nu ilustrează incriminarea ce le-a fost adusă. Din păcate, apar multe asemenea articole, în care ai impresia că autorul și-a așternut mai întîi gîndurile pe hîrtie, că și-a sfîrșit articolul lăsînd mai multe spații goale, pentru ca apoi să vîre mîna în sacul cu citate din diferite poezii, să aleagă cîteva la întîmplare, pentru a umple rîndurile rămase libere. Procedeul strîngerii de citate albe pentru articole negre, disecarea firului în patru numai din dragul de a găsi o chichiță, nu înseamnă decît aplicarea în practică a unor principii învățate papagalicește pe dinafară.

Cuvintele rostite de Alexei Surkov, de care aminteam la începutul acestui articol, au rămas și rămîn bine întipărite în conștiința multora din noi. Sfera cuvîntului „talent" e largă și cuprinde evident și adîncirea ideologiei marxiste, și însușirea unui înalt nivel profesional, și desăvîrșirea artistică, și patosul revoluționar, și sinceritate, și exigență, toate la un loc dăruite unei cauze nobile și drepte. Despre exigență și despre unele aspecte ale eticii noastre vreau să vorbesc.

Sub ochii noștri, în țara noastră, revoluția culturală cuprinde mase tot mai largi. Cifrele tirajelor de cărți și de ziare care apar nu pot fi contestate nici de cei mai înverșunați dușmani. În cei zece ani de putere populară, au apărut noi scriitori, au apărut noi cititori. Pe zi ce trece, numărul cititorilor cuvîntului tipărit crește, dorința de a citi e mai mare. Pentru prima dată în istoria culturii noastre, titlul de scriitor devine o demnitate. Nu mai sîntem ai celor „zece mii", ci ai milioanelor și milioanelor de muncitori și țărani. Milioane de ochi ne citesc cărțile, milioane de suflete ne așteaptă cuvîntul și ne judecă. E limpede că avem de împlinit o mare misiune, și ținem să nu fie știrbită demnitatea numelui de scriitor.

Tocmai de aceea exigența noastră trebuie sporită din toate punctele de vedere, tocmai de aceea trebuie să ne arătăm hotărîți să înlăturăm orice manifestare menită să submineze prestigiul scriitoricesc.

Cer scuze cititorilor (și mai ales confraților) că în cele ce urmează voi relata un caz personal. Cazul e personal într-adevăr, dar se putea întîmpla oricui.

Într-o ședință ținută, acum cîțiva ani, la Uniunea scriitorilor, luînd cuvîntul, poetul Eugen Jebeleanu ne comunica impresiile culese într-o documentare literară. Vorbind despre acel contact cu terenul, Jebeleanu, înainte de a-și expune planul unei viitoare lucrări, a cerut ca onoratul auditor să-și dea cuvîntul de onoare că nu-i va „ciupi" cumva subiectul poemului pe care, de altfel, întărea poetul, a și început să-l scrie. Am rîs de această „glumă", dar n-aș fi rîs dacă știam la ce întîmplare aveam să fiu martor la numai cîteva zile după asta. Intrînd în redacția unei reviste dedicată căminelor culturale, nu mică mi-a fost surprinderea, răsfoind un manuscris aflat pe un birou. Manuscrisul acceptat pentru tipar și intitulat *„Mărul lui Vania"*, amintea foarte mult de un poem pe care-l scrisesem nu mult înainte: *„Vișinul lui Vania"*. Poemul nu apăruse încă nicăieri, fusese citit doar într-un cenaclu literar bucureștean. Semnatarul „Mărului" era membru al acelui cenaclu. Surprinderea mi-a fost și mai mare, cînd redactorul care acceptase manuscrisul (membru, de altfel al aceluiași cenaclu) mi-a atras binevoitor atenția că nu e vorba de un furt literar, ci m-a sfătuit să mă bucur chiar, pentru că versurile mele sînt apreciate, iar tinerele talente își însușesc metoda mea de lucru.

„Tînărul talent", care înainta vertiginos spre vîrsta de 50 de ani, nu știu dacă era și pomicultor, dar știu că-mi apreciase într-un asemenea mod „Vișinul" încît își însușise — nu numai o frunză sau o creangă — ci pomul în întregime, avînd grijă, prin nu știu ce miraculos altoi, să-l prefacă în măr.

Întîmplarea pare hazlie, dar ascunde miezul unui adevăr trist.

Mirajul literaturii este mare și din păcate se mai strecoară cîte un impostor sub ochiul vreunui redactor adormit. Nu-i vorba aici de un fenomen. Sînt cazuri cu totul izolate, dar înfierarea lor e necesară. Găinăria literară n-are ce căuta în paginile revistelor noastre.

La baza mentalității acelor care rîvnesc să-și lingă degetele vărîte în mierea unei glorii ce nu le aparține, stă fără îndoială prostia. Și dacă plagiatul, ca orice furt de drept comun, se pedepsește de lege, nu trebuie cruțați de înfierare nici acei care mijlocesc apariția plagiatului. A da „bun de tipar" unei lucrări furate, înseamnă a-ți da vot de blam calificării tale de redactor. Pentru că ignoranța nu poate servi drept calificare profesională unui redactor și din păcate sînt și astfel de redactori superficiali și ignoranți.

Dacă n-ar fi așa, nu ne-am mira citind în aceeași revistă, în același an, aceeași poezie apărută de două ori și sub două semnături diferite. Astfel, am citit în 1954 în *„Cravata roșie"* o poezie semnată de autorul ei, Al. Andrițoiu, și tot în *„Cravata roșie"* am mai citit aceeași poezie semnată de plagiatorul ei.

Dacă anumiți redactori ar fi la curent cu cărțile care apar, dacă ar citi mai multă literatură, fără îndoială că n-am fi avut prilejul să întîlnim în coloanele *„Scînteii tineretului"* (nr. festiv pentru 30 decembrie 1953) poezia *„Cuvînt despre patrie"* iscălită de un oarecare Petre Constandache. Poezia este o revoltătoare și grosolană îmbinare a două poezii bulgărești, una aparținînd lui Pencio Slaveikov, iar cealaltă lui V. Racovski, amîndouă intitulate *Patria* și apărute amîndouă în traducere românească în volumul *„Poeme bulgare"* (E.S.P.L.A. 1952).

Dacă unii redactori de la *„Albina"* ar fi avut cît de cît pregătire profesională, fără doar și poate că ar fi respins în anul 1954 poezia *„Orație de nuntă"* de G. Bădan, care nu este altceva decît plagierea *„Cîntecului bielorus de petrecere"* de Isakovski, apărut în tălmăcire românească în 1950.

Să fi fost ceva mai exigenți tovarășii de la secția de poezie a *„Gazetei literare"* n-ar fi publicat versuri de soiul acesta:

„De aceea spun cînd trec prin grîul
nalt,
Cu spicul greu, pe pai voinic și drept:
Hai, grîule, pornește la asalt,
Lovește-mă cu spicele în piept!"

Poezia e semnată Vasile Iosif și a apărut (în *„Gazeta literară"* anul I nr. 26 din 9 sept. 1954) la mai bine de doi ani de cînd aceeași poezie a mai fost citită în culegerea *„Poeme bulgare"*. Poezia aparține de fapt lui Marangozov, și finalul îl reproducem:

„Hai, freamătă talaz al holdei noastre,
Mare de grîu, izbește-mă în piept!"

Mai bine se izbea în cap cu pumnii respectivul redactor, decît să accepte un asemenea material.

În *„Romînia liberă"* (duminică 17 octombrie 1954 nr. 3122) e publicat *„Cîntecul marii prietenii"* de Radu Drăgan pe versuri de Vasile Iosif.

Or fi chiar versurile lui Vasile Iosif? Ascultați:

„Toate florile aș strînge
De pe-al țării-ntreg hotar,
Pentru Marea Uniune
Să i le trimit în dar.
Dar nu-s azi pe plaiul țării
Flori atîtea cît dorim,
Pentru omul sovietic
Drag prieten ce-l slăvim.
Toate grîurile, toate
De pe-al țării scump pămînt
Pentru Marea Uniune
Eu le-aș strînge-ntr-un cuvînt
Cald cuvînt, mereu să spună
Dragostea ce o simțim
Pentru omul sovietic
Drag prieten ce-l iubim"

etc. etc.

Nu știm în ce măsură e sincer „autorul" față de el însuși, dar știu că în 1949 Mihu Dragomir a scris cunoscutul text pentru cunoscutul *„Cîntec pentru slava lui Stalin"* de A. Vieru. Vi-l amintiți cu toții:

„Sînt vorbe prea puține în grai,
Și flori sînt prea puține pe plai".

etc.

Lui Vasile Iosif nu i-a revenit nimic mai mult decît să dezvolte în mai multe versuri fiecare vers al lui Mihu Dragomir. Ideea poetică a cîntecului este plagiată.

E firesc să ne întrebăm: Cum se pot întîmpla astfel de potlogării în vremea noastră? Pe cine vor să înșele acești găinari literari? Și de cîtă condamnabilă ușurință mai pot da dovadă anumiți redactori, dezonorînd coloanele publicațiilor noastre, gîndind în ele pe hoții de literatură?

Plagiatorii fac parte din acea categorie de oameni incapabili, dar care țin cu dinadinsul să parvină — indiferent de mijloacele pe care le întrebuințează — fie din sete de glorie, fie în scopuri mai practice. Unii dintre ei, din fericire azi mai puțin, ieri în mai mare măsură, puteau fi văzuți mișunînd printre scriitori, tocind scările redacțiilor și editurilor, dînd tîrcoale fondului literar. Ne-am obișnuit să-i numim tineri doar pentru faptul că au fost într-adevăr tineri cîndva și ni se părea că nutresc cît de cît interes pentru literatură. Au fost ajutați și răs-ajutați să învețe, să se dezvolte, dar, se vede treaba, nu aceasta era și intenția lor. Anii trec, literatura noastră crește, apar nume noi, apar cărți noi, tinere talente își spun cu îndrăzneală cuvîntul. Numai așazișii „tineri" de ieri rămîn tot tineri și astăzi, nu se mai coc, nu se mai maturizează, nu mai îmbătrînesc; la 30, la 40, la 50 de ani, ei se mențin într-o stranie „tinerețe fără bătrînețe"; se complac în comoditatea vreunui fotoliu de redacție, iau masa la cantina scriitorilor, asaltează cu cereri contabilitatea fondului literar, iar la anumite manifestări, teribil le place să ocupe locurile întîi, zîmbind cu „talent" din umbra vreunui maestru, în fața obiectivului fotografic.

Alții pot fi văzuți patronînd mese de cheflii în crișme periferice, alături de elemente dubioase, suspecte: pot fi auziți în crișme, la ore tîrzii, debitînd calomnii, defăimînd tot ce este nou și cinstit în viața noastră literară. Minciună, grosolănie, prostie, lipsă de talent — iată ce se poate citi pe fețele lor zbîrcite și urîte de propria lor decădere. Ei știu că un text „se plătește bine". 1000 lei bucata. Ca șobolanii pot fi văzuți ieșind din vizuinile lor, cu cinci texte în dinți fugind spre casa de creație, la radio, la „estradă", pretutindeni. Despre calitatea acestor produse să nu mai vorbim. E bine că speța aceștui fel de *poieței* se împuținează. Vin vremuri grele pentru ei, unele redacții își revizuiesc cadrele redacționale. Tovarășa Exigență le cercetează mai atent legitimațiile la fiecare intrare în instituțiile de artă.

Sînt oameni care stingheresc, care ne defăimează, care ne încurcă și e de la sine înțeles că tot ceea ce ne încurcă trebuie înlăturat. Astfel de oameni constituie un exemplu rău pentru tinerii noștri scriitori.

Dar o bună parte din vină o purtăm fiecare. De multe ori exigența o trîmbițăm doar ca principiu și nu sîntem față de noi înșine exigenți. Apar reputări și de sub pana celor mai înzestrați dintre noi și în versurile celor mai dotați poeți se străvede de multe ori cenușiul. Explicația este simplă: comod tatea, lenea, teama de a nu jigni aproapele, criticîndu-l. Și se mai poate adăuga: lipsa unei temeinice culturi poetice. Multe din versurile noastre se aseamănă, se repetă. Sînt versuri migratorii, întîlnite în multe și multe poezii. Facilitatea este mama tuturor răutăților. Poetul s-a grăbit să publice. Are sau n-are ceva de spus, el scrie și fiindcă nu scrie pentru sertar, publică.

Ne închinăm cu pietate în fața memoriei lui Eminescu, dar pilda amarei lui sîrguințe n-o urmăm. Susținem că învățăm din poezia sovietică — și asta este realitatea — dar uneori înțelegem greșit această învățătură, însușindu-ne nu metoda, ci modelul.

O imagine folosită cu succes de către un anumit poet este imitată servil de către altul. Imaginea poetică a *„Plicului buclucaș"* de Mioara Cremene (vezi volumul recent apărut) este una și aceeași cu a poeziei *„Vaza sfărîmată"* de S. Mihalkov (vezi tălmăcirea lui T. Măinescu, în *„Viața românească"* 1953).

George Toma Maiorescu în *„Moartea lebedei"* (*„Contemporanul"* nr. 45 din 5 noiembrie 1954) are următoarele versuri:

„E liniște,
și-atît de plină,
c-aud cum în noaptea lină
din lună
se desprinde-o rază
și noaptea fulger o brăzdează
și-apoi se sparge de oglindă".

Aceste versuri le-am mai întîlnit mult înainte, la L. Blaga:

„E-atîta liniște în jurul meu c-aud
cum se izbesc de geam raze de lună"
(*„Poemele luminii"* 1919)

În poezia *„O sută de milioane de dolari răsplată pentru cei mai buni tîlhari"* de Ștefan Iureș, versurile:

„Mai lesne-așezi argintul viu în stivă!
Mai lesne marea o supui sub vergi!"

cititorul le-a mai întîlnit cu doi ani înainte și în poezia *„Atîțătorilor la război"* de Dan Deșliu:

„Mai degrabă supuneți cu vergelele
marea!
Mai degrabă sub bice necuprinsul
văzduh!"

(D. Deșliu *„Versuri alese"*, pag. 39—40)

Povestea tînărului strungar scrisă în vers popular de 4 și 5 silabe de către semnatarul acestor rînduri este o imitație servilă a *„Povestei lui Remeș"* din largul poem *„Minerii din Maramureș"* de Dan Deșliu. Odată versul „imitat" poezia nu mai impresionează, își pierde valoarea, nu aduce nimic nou.

Perioada de influență a lecturilor e inevitabilă și totodată necesară oricărui poet. Numai să nu se extindă la maxim. Din graba cu care scriem uneori versurile, apar imagini, frînturi de vers, sau versuri întregi de apartenență străină. Uneori le atribuim lucrărilor noastre proprii, alteori poeziilor pe care le traducem.

Nina Cassian, de pildă, traduce cunoscuta *„Katiușa"* a lui Isakovski. Iată cum sună în traducerea poetei primul vers: *„Meri și peri* își înfloreau urcușul" (subl. n.) De fapt Isakovski spunea mult mai simplu: *„Înfloreau merii și perii"*. Poetei nu i-a plăcut pesemne simplitatea (caracteristică în general poeziei lui Isakovski) și a căutat să-i înzorzoneze versul cu o imagine proprie. Atît doar că imaginea nu-i aparține, ci e o reminiscență a lecturii *„Cîntecelor de galeră"* ale lui Cicerone Theodorescu:

„Peste valuri spuma își înflorește urcușul
Mușețel pe depărtate platouri nins!"
(C. Theodorescu — *„Cîntece de galeră"*, 1946).

S-ar crede că din necesitatea de rimă, poeta a ținut totuși la această imagine. Dar rime gen *urcușul — Katiușa*, nu-s decît asonanțe stridente, străine de poezia lui Isakovski.

A. Covaci și I. Meițoiu traduc în colaborare o poezie din lirica bulgară. Poezia se cheamă *„Grănicerul"*, iar traducerea e izbutită și chiar remarcată de cîteva ziare. Poeții sînt încîntați de laudele primite, dar nu se prea împacă cu gîndul că aceste laude trebuie să le împartă în două. Rezultatul? Se apucă fiecare în parte să scrie cîte o poezie originală, tot despre grănicer, firește, împrumutînd din poetul tradus, și idee, și imagini, și atmosferă, ba chiar și versuri întregi. Amîndouă poeziile apar. Pot fi învinuiți că au copiat unul de la altul? Nu. Au copiat amîndoi originalul bulgar. Și contrar proverbului, de data aceasta, cînd doi se ceartă, al treilea... pierde.

În *„Tînărul scriitor"* (anul III, nr. 5/1954), tînărul Vasile Balașca pastișează în poezia *„Focul pe dealuri"* poezia lui Cezar Drăgoi, *„Horia"*. Versurile sînt „ciupite" cu toptanul, sînt pasaje care seamănă ca două picături de apă, subiectul, acțiunea poemelor e aceeași, cu o singură deosebire numai: eroul lui Cezar Drăgoi se cheamă Horia, iar eroul lui Balașca se cheamă Tudor.

Poezia *„În cimitirul Eternitatea"* din volumul recent apărut *„Drumuri"*, datorat tînărului poet A. Gurghianu, putea foarte bine să lipsească. Poezia amintește întru totul poemul *„Bătrînii"* de Ion Pillat.

Cîndva George Coșbuc a folosit în *„Rugămintea din urmă"* ideea poetică a *„Testamentului"* de Lermontov, dar n-a uitat, firește, să adauge sursa inspirației: după Lermontov.

Exemplele sînt mult mai multe, ele nu se opresc aici. Timpul și spațiul nu ne permit să le aducem pe toate în discuție. Dar enumerarea lor, oricît de sumară, e suficientă și grăitoare.

Versurile de împrumut, versurile „ciupite" sau pastișate n-au ce căuta în cărțile noastre. Pentru ca aceste exemple să nu se mai repete, să fim exigenți, în primul rînd, cu noi înșine. Milioane de oameni ne citesc lucrările și ne judecă!

Victor Tulbure

O imagine realistă a unui continent îndepărtat *)

Curiozitatea pentru meleagurile îndepărtate și pentru oamenii lor nu poate constitui decît o explicație nevalabilă a interesului pe care cartea scriitorului australian Franck Hardy, „Putere fără glorie" îl trezește cititorului romîn. Cu atît mai mult cu cît din roman lipsesc chiar și urmele acelui pitoresc facil, care ar fi putut fi obținut cu ajutorul citorva clișee în care să se vadă eucalipți sau căutători de aur. Romanul lui Franck Hardy este cu totul altceva: este o carte despre o Australie care ne pare cunoscută. O Australie cu orașe în care alături de cartierele de vile luxoase, se întind mahalalele sărace muncitorești, o țară cu șomaj și mizerie, cu enorme contradicții sociale.

La o lectură continuă, romanul este mai mult decît simpla poveste a unui om și a drumului său spre bogăție și putere fără măsură. În realitate, urmărindu-l pe John West, personajul central, scriitorul cuprinde în obiectiv probleme dintre cele mai importante ale dezvoltării societății capitaliste în țările înapoiate. John West izbutește să strîngă avere printr-o întreprindere de pariuri sportive nelegale, în care sînt jefuiți tocmai oamenii săraci, amăgiți de dorința de a-și îmbunătăți soarta cu ajutorul vreunei loviturri norocoase. Armele lui sînt măsluirea curselor și a rezultatelor, corupția, violența. Faptul este semnificativ în măsura în care arată că la baza acumulării capitaliste stau violența, înșelăciunea, exploatarea. Primul volum al romanului e centrat tocmai pe urmărirea ascensiunii economice a lui West, care, așa cum se schițează în această parte, se apropie substanțial de tipul „gangsterului". Deși tabloul societății australiene a epocii este incomplet tocmai pentru că locul precumpănitor e ocupat de studiul personajului, totuși încă din aceste pagini apar în roman elementele care se vor dezvolta treptat și-l vor transforma într-un rechizitoriu împotriva unei întregi orînduiri sociale. În jurul lui John West apar și trăiesc personaje secundare. Polițiști corupți, judecători venali, avocați specializați în apărarea criminalilor, jucători escroci de profesie. Cea mai mare parte din aceștia trăiesc în carte numai în măsura în care sînt legați de West. Ei sînt sortiți în primul rînd să sublinieze condițiile și mediul în care se poate naște un asemenea personaj. Tema, prezentă, a putreziciunii societății capitaliste, e încă puțin dezvoltată. Ea se încheagă din scene și personaje secundare aparținînd unei anumite lumi care nu cuprinde decît parțial societatea burgheză. Pe măsură ce romanul crește, această temă, exprimată la început cu mijloace restrînse, se amplifică. Momentul esențial al acestui proces e reprezentat de hotărîrea lui West de a trece la furtul legal, la exploatarea în mare a muncitorilor din fabrici, a sportivilor de pe stadioane. Meritul lui Hardy este de a semnala că printr-un astfel de salt se caracterizează transformarea personajului în capitalist.

Proveniența averii nu prezintă importanță dacă ea depășește o cifră obișnuită. Se schimbă în fond, — și romanul o demonstrează — nu numai dimensiunile: corupția exercitată în trecut asupra unor simpli polițai este extinsă la miniștri, la șefi de partide, la deputați cărora West le dă bani pentru campaniile electorale sau le cumpără pur și simplu locuri în parlament. Studiind felul în care crește influența politică a personajului său, Hardy are prilejul să pună în evidență cele mai amănunțite mecanisme ale politicianismului burghez. Analiza făcută acestor aspecte respingătoare ale vieții publice din țara sa își îndreaptă tăișul în special împotriva partidului laburist australian, principal mijloc pentru înșelarea și amăgirea maselor, pentru abaterea maselor pe drumul steril al stingerii luptei de clasă și al revendicărilor economice pure. Scriitorul, cu un obiectiv aproape fotografic, ne pune în fața ochilor numeroase tipuri reprezentative, de la politicianul laburist de cartier, care vînează un post în consiliul municipal, la ministrul sau deputatul laburist care ascultă de instrucțiunile pe care le primește de la reprezentanții marelui capital. Demascarea amplă a trădării laburismului domină întreaga parte a doua a cărții și îi dă o forță combativă, evident, de un nivel superior începutului. Această curajoasă situare a scriitorului pe cele mai înaintate poziții de critică biciuitoare, a lovit ușurător cercurile politicienilor, ale oamenilor de afaceri, ale liderilor sindicali din Australia. Reacțiunea lor violentă a îmbrăcat forme dintre cele mai variate, de la împiedicarea apariției cărții, pînă la încercarea de a opri răspîndirea ei. Înfrîngerea lor s-a datorit în primul rînd zidului puternic pe care masele muncitoare l-au făcut în jurul cărții, perseverenței cu care a fost apărat dreptul la libertatea reală a cuvîntului scris, răspîndirii rapide pe care a cunoscut-o romanul. „Putere fără glorie" a constituit o izbîndă atît pentru autor, cît și pentru forțele progresiste din Australia.

Ceea ce este prețios în romanul lui Hardy nu e numai intensitatea criticii. Prețioasă este și înfățișarea forțelor înaintate prezente în societatea pe care o descrie.

Oprindu-se pagini și pagini asupra lui John West, a lui Thurgood, a lui Ned Horan, a lui Lammence sau a altora ca ei, Hardy nu-și pierde încrederea în oameni. El strecoară în ini-

FRANK HARDY

ma șoviătorului Franck Ashton o scînteiere de lumină și de speranță în eliberarea clasei muncitoare, scînteiere pe care nici o rătăcire și nici o greșeală nu va izbuti să o stingă. Pe Nelly West o privește cu indulgență. Îi păstrează lui Barney Robinson o urmă de cinste și de demnitate omenească. Analizînd condițiile în care astfel de personaje s-au dezvoltat, Hardy nu caută să le justifice sau să le ierte slăbiciunile. Important pentru el este că au păstrat măcar în adîncul sufletului ceva bun, ceva care într-o altă lume ar fi putut înflori și da roade. În eroi ca Ben Worth, ca Mary West, sau ca simpli muncitori pe care îi schițează adesea din fuga condeiului, sînt prezente toate acele calități pe care scriitorul le consideră specifice omului. Asemenea eroi dau imaginea veridică a unui popor care luptă și care va cîștiga victoria. Sentimentul de zădărnicie a întregii sale vieți, care îl cuprinde în ultimii ani pe West, se explică doar parțial prin nemulțumirile personale ale unei existențe lipsite de orice bucurii adevărate. West își dă seama de inutilitatea sforțărilor sale pentru putere abia atunci cînd vede cum în jur apar tot mai numeroși oameni pe care nu-i poate cumpăra sau intimida, vestitorii unei lumi noi. În concepția autorului, „putere fără glorie" are semnificația forței brutale, odioasă maselor, a forței care este sortită unei înfrîngeri lipsite de orice strălucire.

Romanul lui Franck Hardy ridică probleme. Multe dintre ele țin într-o măsură considerabilă de însăși structura epică a cărții. Scriitorul a adunat o abundență de fapte dintre cele mai variate, a creat multiple personaje secundare. Sarcina de a uni într-un tot un material atît de amplu, a fost dusă la bun sfîrșit de Hardy prin folosirea de metode diverse. Una dintre verigile principale de legătură între momentele acțiunii, sau între eroii ei, este constituită într-o primă perioadă de personajul central West. Pe măsură ce romanul se îmbogățește și cuprinde noi și noi domenii ale realității, această legătură devine insuficientă. Alte personaje tind tot mai mult să devină independente, să ocupe în carte locuri tot mai importante. Factorul menit să asigure unitatea apare ca fiind însăși tema romanului, descrierea întregii societăți australiene contemporane.

Scopul propus nu e însă întotdeauna atins, cu toată bogăția de fapte. Cîmpul de observație rămîne uneori limitat. Sînt destule evenimentele de amploare pe care autorul se mulțumește să le menționeze. Mai eficace este prezentarea acestora prin aspecte cunoscute direct de scriitor. Primul război mondial se reflectă de exemplu în „Putere fără glorie" prin înfățișarea luptei ascuțite care se duce între masele care nu vor război și partizanii agresiunii imperialiste. Utilizarea pricepută a metodei permite o caracterizare dintre cele mai plastice a războiului de jaf, pus în slujba claselor exploatatoare. Alteori, limitarea observației poate duce la incompleta cuprindere a unor aspecte importante din societate. Lucrul e evident atunci cînd Hardy zugrăvește numai anumite pături ale burgheziei australiene, lăsînd de o parte tipul bogătașului conservator, cu avere mai veche și mai solidă. Nu odată, din această cauză, West apare ca un capitalist de un soi diferit de ceilalți, prin faptul că s-a îmbogățit prin mijloace mai vădit necinstite. E un exemplu grăitor pentru felul în care bogăția de fapte nu însemnează întotdeauna cuprinderea deplină a realității, realizabilă chiar prin mijloace mai sintetice. Pe de altă parte, referindu-ne tot la materialul romanului, nu putem trece cu vederea strînsele sale legături cu istoria, în special politică, a țării. Sursa de culegere a întîmplărilor, a scandalurilor financiare, a afacerilor murdare, ca și a figurilor de tot felul, nu poate să nu fie evidentă. Desigur, important nu este dacă Hardy l-a creat pe West sau pe alții folosind unul sau mai multe modele, sau folosind doar trăsături diferite caracteristice unei întregi categorii. Toate aceste metode sînt valabile dacă personajul e veridic, tipic, dacă trăiește din punct de vedere literar. Unul din criteriile valorii unui personaj este faptul că se recunosc în el una sau alta dintre trăsăturile care caracterizează politicianul corupt existînd în realitate. În ceea ce privește faptele, scriitorul era dator să le respecte desfășurarea istorică. Îndeplinirea acestei condiții dă demascării un caracter concret, îi dă vigoare și eficacitate. Problema este de a nu transcrie, ci de a interpreta mișcările populare, fenomenele politice sau economice, apariția și dezvoltarea anumitor tipuri omenești. Studiind mecanismele interne ale vieții australiene, Hardy realizează tocmai această interpretare, obligatorie pentru literatură.

Franck Hardy nu este un pasionat. El convinge printr-o demonstrație strînsă în care argumentele sînt fapte și personaje. Stilul sobru, simplu, curgător, permițînd o urmărire ușoară și atentă, contribuie la această impresie. Ceea ce predomină este logica de neînlăturat. Metoda se dovedește sub pana lui a fi plină de valabilitate. Cititorul cinstit se revoltă, la din punct de vedere emoțional atitudine, în primul rînd pentru că recunoaște realități generale prezente în capitalism. Vorbindu-ne de aceste aspecte generale, cartea lui Hardy nu uită o clipă ceea ce este caracteristic patriei sale, dar specificul nu e obținut cu acele clișee de care vorbeam la începutul articolului, ci prin analiza unei serii de fenomene de dezvoltare particulare îndepărtatului continent. Faptul ne încredințează încăodată că în toată diversitatea condițiilor existente astăzi pe glob există totuși un același țel spre care lupta maselor muncitoare poartă întreaga omenire, acela al eliberării de exploatare, al păcii și al progresului necontenit.

Horia Stancu

*) Franck Hardy — „Putere fără glorie" (E.S.P.L.A.).

NOTĂ

„Domnișoara țărancă"

E o vorbă: cuvîntul nu-l poți prinde nici cu arnăsarul.

Închipuiți-vă ce nenorocire cade pe capul unui ziarist care scapă într-un articol un cuvînt nepotrivit: cuvîntul lui nu înseamnă o singură greșeală, ci zece mii, o sută de mii de greșeli, după cum e tirajul ziarului în care i-a scăpat cuvîntul cu pricina.

De gravitatea acestei situații și-a dat seama și Elena Ducu, eroina schiței *„Două ziariste"*, semnată de Eva Dragomir în „Contemporanul" nr. 1/434.

Elena Ducu scria reportaje despre colectiviști, — proaste desigur — din moment ce nu-și întemeia arta decît pe datele seci, scoase din dosare și din listele de evidențiați afișate la gazeta de perete. Multe cuvinte nepotrivite, lipsite de căldură și de convingere, o fi aruncat în lume Elena Ducu! Ea însă se hotărăște eroic să nu mai fie străină de viața țăranilor, ci să le afle sufletul pentru a scrie reportaje bune. Se întîmplă, însă, un lucru ciudat. Cînd citești mai atent schița, cazi într-o lume fantastică, vezi că eroina nu e vinovată cu nimic încă de la titlul schiței și pînă în final, te convingi că îndurerarea ei e neîntemeiată, că ea nu e ea...

Iei schița de la cap. Vasăzică: Elena Ducu a fost țărancă pînă mai ieri, deci e strîns legată de viața satului, de țărani, prin întreaga ei ființă. Bun. Apoi tot Elena Ducu are cunoștințe proaspete despre agricultura colhoznică sovietică, pentru că a făcut parte dintr-o delegație de țărani romîni care au vizitat imensele pămînturi deșelenite. Foarte bine. Tot Elena Ducu are o pricepere rară în problemele de tehnică agricolă. Excelent! Însfîrșit, aceeași Elena Ducu e ridicată în munca de reporter la un ziar. Nici asta nu-i rău. Te întrebi atunci: cum se face că tocmai o asemenea ființă înzestrată cu bun simț, cu atîtea calități, posedînd atîtea mijloace de a cunoaște și a înțelege munca și viața colectiviștilor, să fie eroina unei drame de felul următor: să se poarte față de țărani cu o sfială „îndelicată", demnă de o domnișoară abia ieșită din pension (vai, dragă ce interesanți sînt țăranii!), să aibă procese sufletești confuze, să nu știe să vorbească cu un țăran, să stea cu capul în jos, să-și stringă pumnișorii de ciudă că nu și-a dat seama că lucrul cel mai bun e să iei legătură cu colectiviștii, cînd vrei să afli ceva mai acătării despre ei!... Extraordinar! N-ar mai lipsi decît să se arate că Elena Ducu a uitat și cum o cheamă și că a leșinat cînd a ajuns la țară.

Las-o-ncolo, îmi veți zice, e prea de tot. Poate că autoarea vrea să arate că, deși Elena Ducu e țărancă de felul ei, deși e atît de pricepută în tehnica agricolă, totuși — se întîmplă — odată ajunsă ziaristă, la oraș o fi nimerit într-un mediu mic-burghez, care a înstrăinat-o de viața oamenilor simpli, i-a denaturat caracterul. Autoarea însă nu suflă un cuvînt despre o asemenea pacoste. Din contră, redactorul-șef al ziarului, la care scrie articole plate domnișoara Elena Ducu, e un om cinstit, aproape că nu i-a spus ziaristei: — „Fetițo, ai călcat cu stîngul, schimbă-ți meseria!" De asemenea, cei alți colegi de redacție sînt curați ca lacrima, juri că n-au pus și nu vor pune niciodată pe limbă un strop măcar din băuturile amare obișnuite de eroii lui Cehov și Caragiale!

Atunci, te întrebi: ce rost are toată povestea asta? Că Elena Ducu scrie reportaje proaste? Dacă e numai și numai necazul ăsta, Eva Dragomir nu trebuia să scrie o schiță, ci un articol de critică literară și să condamne reportajele proaste de care, — slavă domnului! — nu duce lipsă. Dar, schița continuă. Cum credeți că se rezolvă drama Elenei Ducu, cum reușește ea să nu mai scrie reportaje

Fasciștii au trecut la atacuri armate

Ziarele de ieri au publicat o notă a guvernului romîn către guvernul elvețian cu privire la atacul banditesc împotriva Legației R.P.R. la Berna. După relatarea ziarelor, faptele s-au petrecut astfel: în cursul nopții de 14 spre 15 februarie, la orele 22, o bandă de fasciști romîni și alte elemente criminale au pătruns pe teritoriul Legației noastre în Elveția. Banditii erau înarmați cu arme automate, cu topoare, cuțite, burghiuri, instrumente de deschis case de bani, etc. După ce au lovit de nenumărate ori cu cuțitele pe șoferul Legației, tov. Aurel Șetu, banditii au pătruns în Legație. O parte din personalul Legației a izbutit să se salveze. Alții au rămas ore întregi sub amenințarea banditilor. Tovarășul Aurel Șetu care a fost lăsat mult timp într-o baltă de sînge în curtea Legației, pînă cînd autoritățile elvețiene au binevoit să-l transporte la un spital, a încetat din viață. La treizeci și șase de ore după săvîrșirea atacului, banditii-fasciști, — cu toate protestele tovarășului Stöffel, însărcinatul cu afaceri al R.P.R. la Berna — stăpîneau încă Legația noastră, înlăuntrul căreia se îndeletniceau cu spartul casei de bani, cu devastarea meselor și a scaunelor, cu găurirea zidurilor și stricarea ușilor... Guvernul elvețian n-a găsit încă de cuviință să aplice măsurile legale: evacuarea banditilor fasciști din Legație și arestarea lor pentru atacul armat săvîrșit asupra Legației R.P.R., pentru spargere și pentru crima săvîrșită prin asasinarea tovarășului Aurel Șetu. Dar despre această atitudine de neînțeles a guvernului elvețian, vom reveni ceva mai jos.

Știrea săvîrșirii unui atac banditesc de către fasciștii romîni asupra Legației noastre la Berna a umplut de indignare poporul nostru care n-a uitat, care n-a putut să uite și n-a vrut să uite vechile crime ale fascistilor. Acum, cînd în toate sectoarele de activitate ale Statului nostru, noi muncim cu rîvnă, ne bucurăm de fiecare succes pe care-l avem și cînd întîlnim greutăți ne străduim din toate puterile să le înlăturăm și izbutim să le înlăturăm, ne aducem adeseori aminte de toate momentele întunecate prin care am fost nevoiți să trecem pînă am ajuns aci, să fim liberi în țara noastră liberă și să ajungem singurii stăpîni ai țării noastre.

Nu! N-au fost deloc ușori anii noștri din trecut. Ei au fost plini de neînchipuite suferințe. Fascismul a mînjit acei ani îndepărtați cu sînge. Crimele, asasinatele și măcelurile făptuite de fasciști nu au înfricoșat poporul nostru și nici nu l-au oprit în lupta lui dîrză pentru libertate. Aceste crime, aceste asasinate, aceste măceluri au scîrbit însă poporul nostru și l-au făcut să urască fascismul și pe fasciști, oricare ar fi fost numele pe care ei și-l luau, oricare ar fi fost uniformele în care fasciștii se învesmîntau. Poporul nostru nu a practicat și nu a recunoscut niciodată în trecutul său crima ca mijloc pentru rezolvarea problemelor politice. Crimele și asasinatele au fost introduse în viața politică românească de către fasciști, după bine cunoscutele exemple folosite în atîtea rînduri în Germania de către fasciștii hitleriști. Amintirea crimelor și asasinatelor lui Adolf Hitler și ale bandelor sale nu s-a șters încă din memoria oamenilor. Hitler, abia venit la putere, și-a asasinat o parte din complicii de bandă, între alții și pe Röhm. Tot atunci a ucis un mare număr de generali, printre care von Bredow și Schleicher și oameni politici dintre care unii îl ajutaseră să vină la putere. Chiar în vara în care Adolf Hitler vărsa sînge, răfuindu-se fie cu unii din vechii săi camarazi de clică, fie cu mulți dintre presupușii săi adversari, la București, fasciștii romîni, care — cu un an și ceva mai înainte — îl asasinaseră pe peronul gării la Sinaia pe primul ministru de atunci al țării, liberalul I. G. Duca, îl uciseau cu lovituri de topor, pe un pat al spitalului Brîncovenesc, unde zăcea, s'ert de boală, pe Mihail Stelescu și el fascist, însă un fascist dizident, plecat din organizația legionară. Marea majoritate a poporului nostru nu simpatiza politica pe care o făcea I. G. Duca, cu atît mai puțin politica, și ea de culoare fascistă, a lui Mihail Stelescu. Dar amîndouă aceste crime, comise de membrii unei organizații politice, în numele acelei organizații, au fost înfierate de poporul nostru. Fasciștii au continuat să comită oribile crime. Ei au continuat să folosească pistoalele, topoarele și cuțitele ca supreme argumente politice. Credeau că sprijiniți de fasciștii hitleriști vor lua într-o zi puterea în Statul Romîn și atunci toate crimele lor vor fi șterse cu buretele biruinței, că toate crimele lor vor fi socotite — bineînțeles de către serviciile lor de propagandă — acte de eroism vrednice de a fi lăudate și lăsate drept pilde vrednice de urmat celor mai tineri. Și într-adevăr, pînă la un punct, așa s-a și întîmplat. După prăbușirea Poloniei și înfrîngerea și îngenunchierea Franței, Germania hitleristă a făcut presiuni asupra burghezo-moșierimii și monarhului și a cerut aducerea la putere a fasciștilor. Pentru anihilarea oricărei rezistențe, o importantă regiune, Ardealul de Nord, a fost ruptă din trupul țării noastre. În septembrie 1940 fasciștii romîni au luat puterea. Trupele hitleriste au invadat țara noastră. Se pregătea intervenția în Balcani și se pregătea mai ales criminalul război antisovietic. Înainte de a veni la putere — în toamna anului 1939 — fasciștii mai asasinaseră un prim ministru: pe Armand Călinescu. Dar setea lor de sînge abia acum aveau să încerce să și-o astîmpere. În perioada de guvernare legionaro-antonesciană, crimele făptuite de fasciști s-au numărat întîi cu zecile, apoi cu sutele și în cele din urmă cu miile și cu zecile de mii. Astfel, în noiembrie 1940, aproape o sută de oameni politici, foști deputați și foști senatori, foști miniștri și foști primi miniștri, generali și înalți magistrați, profesori universitari și savanți renumiți, — au fost uciși fără nici o judecată, unii în închisorile în care fuseseră aruncați, alții în pragul caselor lor, în mărginea drumurilor sau la poale de pădure. Unii au fost uciși cu focuri de armă, alții sfîrtecați și sfărîmați cu topoarele, alții înjunghiați cu cuțitele. Pe mulți dintre aceștia, înainte de a-i ucide, fasciștii i-au schingiuit îndelung. În acel noiembrie al anului 1940 au căzut asasinați de fasciști, între alții alții, Virgil Madgearu și profesorul Nicolae Iorga. Pe obrazul bătrînului savant Nicolae Iorga rămăsese încremenită groaza. Cadavrul arăta urmele unor schingiuiri sălbatice. Scîrbit și îngrozit, poporul nostru a blestemat pe asasinii fasciști și a blestemat fascismul. Poporul nostru a spus atunci: fascismul folosește crima ca mijloc de luptă politică. Fasciștii sînt criminali. Nu trebuie să existe loc pentru fasciști în țara noastră.

Hitleriștii i-au sprijinit însă pe fasciștii romîni și aceștia au păstrat puterea. Crimele din noiembrie ale fasciștilor romîni aveau să fie lăsate în umbră de crimele pe care aceiași fasciști le-au făptuit în ianuarie 1941 cu prilejul așa-zisei rebeliuni legionare. Atunci mii de oameni au fost ridicați de pe la casele lor, duși la sediile organizațiilor fasciste, schingiuiți, jefuiți și în cele din urmă uciși. Pădurile din jurul Bucureștilor au fost cîteva zile la rînd pline de cadavre. Fasciștii au tras în soldați. Peste soldații răniți în ciocnirile dintre armată și fasciști, fasciștii au turnat benzină și le-au dat foc. Soldații răniți au murit arși de vii...

Dar șirul crimelor fasciste nu s-a terminat în acel sîngeros ianuarie 1941. În iunie 1941, Antonescu a aruncat țara, alături de Hitler, în criminalul război antisovietic. Instinctele criminale ale fasciștilor noștri au avut atunci cele mai mari posibilități pentru a fi săturate. În Moldova mai ales, la Iași, și în nordul țării, mii și mii de oameni au fost asasinați de fasciști. Au fost folosite aceleași mijloace: împușcarea, zdrobirea cu toporul, înjunghierea, la care, pentru variație, s-au mai adăugat spînzurarea, înecarea în apă, înăbușirea...

Era firesc ca la prăbușirea în țărînă a dictaturii fasciste a lui Antonescu, complicii acestuia și ai lui Sima — criminalii, asasinii și jefuitorii să încerce să scape de dreptele pedepse care îi așteptau, fugind peste hotare. Mulți dintre aceștia, în zilele care au precedat sau au urmat marii zile a eliberării noastre de sub fascism, 23 August 1944, au și izbutit să fugă și să găsească adăpost în unele țări din apus. Unii burghezi naivi s-au lăsat induși în eroare de asasinii care, pentru circumstanță, se îmbrăcaseră în piei de oaie și se dădeau drept „democrați anticomuniști" ca și cum democrația adevărată s-ar putea împăca vreodată cu anticomunismul. Alții însă n-au găsit necesară nici măcar această travestire de ocazie. Ei s-au arătat de la început chiar ceea ce erau în realitate — fasciști vechi și înrăiți, implicați în jafuri și schingiuiri, în crime, în asasinate, în măceluri. Și s-au angajat cu trup și suflet în serviciile de spionaj, de provocare, de atîtare la un nou război — ale cercurilor agresive americane. Din ceata acestora, care pare să fie destul de numeroasă — pleavă de care poporul romîn are scîrbă și a lepădat-o de mult de la sine — și-au recrutat atîțătorii la un nou război spionii care au fost parașutați la noi noaptea și pe care vigilența întregului popor i-a făcut inofensivi și i-a pus după zăbrele.

Din ceata acestora și-au recrutat serviciile de spionaj imperialiste, elementele care se dedau cînd ici cînd colo la acte de provocare îndreptate împotriva patriei pe care au mînjit-o de sînge, au trădat-o și apoi au părăsit-o.

Din ceata acestora s-au recrutat și acei pretinși publiciști trădători de care ne-am ocupat aici în fugă, acum cîteva săptămîni.

Din ceata acestora au fost recrutați și scandalagiii, care, recent au încercat să împiedice la Paris minunatele reprezentații ale ansamblului nostru de cîntece și dansuri populare.

Nu încape nici o îndoială că banditii care aproape de miezul nopții s-au strecurat pe teritoriul romînesc al Legației noastre din Berna, înarmați pînă în dinți, au atacat și ucis cu lovituri de cuțit pe funcționarul Legației, tovarășul Aurel Șetu, au ocupat și au devastat birourile Legației, sînt vechi fasciști romîni, care au la activul lor furturi și jafuri, crime, asasinate și măceluri, care au părăsit țara de teama pedepsei meritate și care, de mulți ani, sînt întreținuții serviciilor de spionaj imperialiste.

Asasinarea tovarășului Aurel Șetu seamănă cu toate asasinatele comise de-a lungul anilor de fasciști.

Atacul banditesc asupra Legației noastre din Berna seamănă cu atacurile fasciste din trecut asupra instituțiilor sau caselor particulare.

Atît asasinarea tovarășului Aurel Șetu cît și atacarea, ocuparea și devastarea Legației noastre de la Berna, sînt făptuite după bine cunoscute de noi tipicuri și apucături fasciste.

Dar... Mai este un dar...

Poporului elvețian i-a plăcut totdeauna să se laude cu ospitalitatea sa, cu legile sale, cu libertățile sale totdeauna oamenilor politici elvețieni și diplomaților elvețieni le-a plăcut să se fălească, să se laude cu democratismul lor ca și cu hotelurile lor, cu luxoasele lor stațiuni climaterice și cu ceasornicele lor de precizie. Le-a plăcut politicienilor elvețieni să se laude cu legalismul lor.

Cum s-a făcut atunci că dintr-una din țările vecine Elveției s-a strecurat pe teritoriul elvețian un grup de fasciști înarmați cu arme automate, cu topoare și cuțite, a călătorit pînă la Berna unde, în apropierea miezului nopții, a atacat Legația R.P.R. și l-a ucis pe tovarășul Aurel Șetu?

Nu i-a văzut nimeni pe banditi pe tot parcursul drumului?

Și cînd banditii fasciști au pătruns în curtea Legației iarăși nu i-a simțit nimeni?

Și n-a auzit nimeni strigătele celui asasinat cu cuțitele?

Apoi, cînd însărcinatul nostru cu afaceri în Elveția, tovarășul Stöffel, a adus la cunoștința autorităților elvețiene asasinatul comis de fasciști, atacarea, ocuparea și devastarea Legației R.P.R., cum s-a făcut că guvernul elvețian nu a luat nici o măsură din toate măsurile care trebuiau și puteau să fie luate cu cea mai mare urgență?

Tovarășul Aurel Șetu s-a zvîrcolit mai mult de șase ore într-o baltă de sînge. El a fost ridicat de autoritățile elvețiene și trimis la spital, cînd nu mai exista nici o șansă de salvare.

Ce crede guvernul elvețian despre această comportare a organelor sale în subordine? Sau — ceea ce ne pare verosimil — organele subalterne nu au făcut altceva decît să urmeze indicațiile guvernului? Guvernul elvețian a dat dispoziții ca Legația noastră să fie înconjurată de polițiе. Pe urmă poliția s-a retras și locul ei l-a luat armata. Dar banditii au rămas în Legație, să ducă la capăt devastarea mobilierului și furtul ori distrugerea arhivelor.

Cum privește guvernul elvețian acest fel de comportare?

Pe teritoriul Legației R.P.R. din Berna a fost ucis un cetățean romîn de către o ceată de banditi fasciști romîni și alte elemente criminale.

Acesta este un fapt.

Alt fapt este acela că Legația R.P.R. din Berna a fost ocupată și devastată de aceiași banditi.

Cum a putut guvernul elvețian să tolereze toate acestea? Crima s-a petrecut sub ochii săi, la Berna, și criminalii n-au fost încă arestați.

Atacarea și devastarea Legației s-au petrecut, de asemeni, la Berna, sub ochii guvernului elvețian. Atacatorii, devastatorii — care au pe mîinile lor sîngele cald încă al tovarășului Aurel Șetu — n-au fost încă arestați și predați — așa cum prevăd legile cu uz internațional — guvernului romîn.

La două zile după comiterea crimei și a agresiunii, guvernul elvețian n-a restabilit încă imunitatea diplomatică a Legației R.P.R. la Berna.

Hotelurile elvețiene sînt curate și hotelierii — dacă le plătești ce li se cuvine — ospitalieri.

Ceasornicele elvețiene sînt fără cusur. Sînt garantate. Dacă le întorci la timp îți arată ora exactă, fără greș.

Poporul elvețian este mîndru de frumusețile țării sale, de bogățiile ei și chiar de legiuirile pe care și le-a dat cîndva.

Cum rămîne însă cu aplicarea reală, pe teren, a legiuirilor elvețiene de către democratul guvern elvețian?

Deocamdată asasinii tovarășului Aurel Șetu sînt încă liberi.

Sînt înconjurați, este adevărat, de cîțiva soldați elvețieni. Dar acești blajini soldați stau rezemați în arme.

Stau rezemați în arme și se uită pe ferestre la banditii care continuă să sfărîme mobila, să risipească arhiva și să spargă în țăndări ușile din clădirea Legației.

Ciudat democratism și ciudat legalism.

Poporul romîn așteaptă ca guvernul elvețian să treacă la măsurile cerute de împrejurări și de legi.

Adică la restabilirea imunității diplomatice a Legației R.P.R. la Berna, la arestarea și extrădarea neîntîrziată a criminalilor, autorităților romîne.

Poporul romîn i-a cunoscut pe fasciști, atunci cînd ei erau în floare. L-a cunoscut crimele, s-a luptat cu ei și i-a doborît.

Poporul romîn va duce pînă la capăt această luptă.

Pentru fasciști și pentru fascism nu mai este loc în țara noastră.

Poate și din această pricină fugarii fasciști de peste hotare au început — în această primăvară timpurie — să fie apucați de turbare.

Zaharia Stancu

Proect de statue ecvestră în amintirea guvernării lui Mendès France.

Desen de A. POCH

Note de călătorie

PARIS, IANUARIE 1955

Primele zile ale acestui an au adus Parisului puține bucurii și multe griji. O iarnă neobișnuit de aspră a mînat spre Franța cețurile britanice și viscolele norvegiene. Pe urmă, pe neașteptate, vremea s-a încălzit, au început să cadă ploi torențiale iar zăpezile adunate pe povîrnișurile munților s-au topit într-un răstimp foarte scurt. Pe albii secate de ani de zile, s-au format torente năvalnice, care au pompat tone de apă în pîntecele riurilor și fluviilor, făcîndu-le să crească peste măsură și să cotropească păduri, cîmpii, șosele și așezări omenești, pe întinderi de sute de kilometri.

Iată de ce, încă din cele dintîi ceasuri petrecute la Paris, ne izbește chipul îngrijorat al orașului. Mii de oameni s-au îngrămădit pe cheiurile îmbrăcate în piatră ale Senei, privind țintă spre apele ei tulburi și frămîntate, de parcă ar spera să le coboare nivelul sub greutatea privirilor lor. Dar zi după zi, Sena crește tot mai mult: ciudata statuie a zuavului, cufundată de obicei în apă pînă la genunchi și pe care parizienii o consideră drept cel mai bun indicator al cotelor Senei, vede acum valurile îngîndu-i coapsele, apoi mijlocul, apoi umerii. În cîteva sub-urbane, apa invadează străzile și locuințele, gara subterană d'Orsay își încetează activitatea, pe multe dintre poduri circulația este interzisă, transporturile pe Sena sînt suspendate în întregime, metro-ul este amenințat.

În ciuda marii mulțimi strînse acolo, cheiurile au un aer trist și mohorît: faimoșii buchiniști și-au închiat prăvălioarele-cutii, iar unii dintre ei au și început să le evacueze; nu mai puțin faimoșii pescari cu undița au dispărut cu desăvîrșire; oamenii vorbesc cu voce scăzută și murmurul înăbușit al mulțimii este acoperit de șopotul mînios al apelor. Sena a încetat să mai fie „un poem al Parisului", cum spune Blaise Cendrars, ea a devenit o amenințare.

Cîte un bătrîn își amintește, în mijlocul unui grup: „Pînă aci a urcat apa și în marile inundații din 1910". Ceilalți îl ascultă și gîndesc: 1910—1955! În 45 de ani — timp în care au avut loc și două războaie mondiale, măsurile de protecție împotriva revărsărilor Senei nu s-au îmbunătățit cu nimic. Nici nu-i de mirare: pregătirea unui al treilea război mondial cere cheltuieli prea mari, pentru ca să mai rămînă bani disponibili și pentru diguri.

★

Eram de cîteva zile în Paris și simțeam în mod nelămurit că ne surprinde ceva. Nu ceva ce vedeam — lucruri din acestea erau multe, dar foarte clare pentru toți — ci ceva ce *nu* vedeam. Ne lipsea ceva, dar nu ne dam seama ce anume. Abia cînd am făcut o plimbare prin mica și cocheta grădină a Luxemburgului și cînd am întîlnit o femeie împingînd un cărucior de copil, am înțeles că tocmai asta ne lipsise. Bucureștiul ne-a obișnuit să vedem în fiecare dintre străzile lui. nenumărate tinere mame, cu copiii de mînă, în brațe sau în cărucioare. În capitala Franței, însă, poți umbla ceasuri întregi fără să întîlnești vreun copil.

Printre luxurile Parisului, unul dintre cele mai costisitoare este acela de a avea copii.

★

Minunată seară la Comedia Franceză, cu „Burghezul gentilom"! Strălucita distribuție, în frunte cu Louis Seignier în rolul titular, este identică cu cea pe care piesa a avut-o în timpul turneului Comediei Franceze în Uniunea Sovietică.

Este cu neputință să nu fii profund emoționat atunci cînd vezi o piesă a lui Molière în însăși casa acestuia. Sala în care se dă reprezentația și care poartă numele cardinalului Richelieu este leagănul teatrului francez. Publicul zîmbește, rîde, hohotește la porunca marelui dramaturg, veșnic tînăr după mai bine de două sute de ani de cînd a trăit și a muncit.

Ce păcat că și acest sfînt lăcaș este profanat — la fel ca toate teatrele din Paris — de psalmodierile comerciale ale plasatorilor și bufetierelor: „Demandez le programme! Chocolat glacé! Coca-cola délicieux!" Ciudată senzație să auzi aceste strigăte, răsunînd cu putere, ca pe peronul unei gări de provincie, printre zidurile bătrîne care mai păstrează parcă ecourile glasurilor lui Thalma, Rachel, Sarah Bernhardt, sau Coquelin...

★

Metro-ul din Paris: întinit de iungă, întortocheată și murdară hrubă, care înghite și vomită prin sutele sale de intrări și ieșiri zeci de mii de oameni în fiecare ceas. Mirosul lui greu, înecăcios, este incomparabil mai specific parizian decît parfumurile Chanel sau Arpège.

În vagoanele scurte și late, tapisate cu reclame tipătoare, călătorii stau înghesuiți în tăcere, așteptînd cu nerăbdare să iasă din nou la aer liber. Cu mult înainte de miezul nopții — oră la care încetează circulația trenurilor — pe treptele intrărilor în metro te împiedici de trupurile celor care își petrec acolo noaptea, în lipsa unui alt adăpost.

În gările mici, pe care lumina crudă a becurilor fluorescente le face să pară și mai triste, cozi lungi se formează în dreptul caselor de bilete. Cu prețul unei călătorii în metro, puteai face în urmă cu cîțiva ani ocolul Parisului în taxi. Alături de casele de bilete, automate mărunte distribuie contra unei monete de douăzeci de franci o bucățică de gumă de mestecat. În fața acestor automate se opresc numai militari americani.

Există totuși și cîteva gări mari: una din ele se numește Stalingrad! Acolo nu am văzut militari americani, nici măcar în fața automatelor de chewing-gum.

★

Ansamblul nostru de cîntece și dansuri populare a fost solicitat să participe la cel mai mare spectacol public săptămînal de televiziune, „La joie de vivre" (Bucuria vieții). Am avut cinstea și bucuria să fim colegi de reprezentație cu o seamă de fruntași ai scenei, filmului și radio-ului francez, printre care menționez pe Yves Montand, Simone Renant, Noël-Noël, Odette Joyeux, Renée Saint-Cyr.

Dar în numărul care ne-a precedat imediat, a evoluat baletul „Blue bell girls" (titlul englezesc, a cărui traducere în românește ar suna: „Fetele clopoțelului albastru"). Membrele acestui balet se deosebesc prin cîteva trăsături caracteristice: cea mai scundă dintre ele măsoară 1,80 metri, au un minimum de îmbrăcăminte pe corp și un maximum de pene pe cap și, însfîrșit, nici una din ele nu dansează. Toate se mărginesc să defileze cu pași lenți în lungul și latul scenei, mișcînd languros din șolduri și din pene.

Trebuie să adaug, spre cinstea publicului din acea seară că, în vreme ce jocul din Făgăraș, executat de dansatorii și dansatoarele noastre a fost primit cu un adevărat tunet de ovații, exhibițiile „fetelor clopoțelului albastru" au avut parte de cîteva aplauze jenate și de o imensă tăcere ironică.

Spectacolele noastre au un public entuziast, care ne răsplătește fiecare număr cu lungi minute de aplauze și strigăte nesfîrșite de „Bravo! Bis!". Din loc în loc, cîte un bărbat sau o femeie mai în vîrstă privesc „Joaca fetelor" sau ascultă doina cîntată la nai, în timp ce lacrimi mari li se rostogolesc pe obraz: sînt români emigrați de mult, pe vremea regimului burghezo-moșieresc și spectacolul le aduce acum, în miez de iarnă, o boare a veșnicei primăveri din țara noastră.

Dar mai sînt și altfel de „români": cei care ne așteaptă la ieșirea din teatru. În primele seri, au fost gingași și mieroși. „Rămîneți cu noi! ne îmbiau ei. Nu vă mai întoarceți acasă!" În fața eșecului lamentabil al acestor tentative, veritabila lor aramă a ieșit la suprafață: susurul mieros a dispărut, lăsînd loc insultei răcnite cu o voce răgușită, figura politicoasă a pierit fără urmă și în schimb s-a ivit mutra congestionată, cu ochii holbați și cu spume la gură. Se agită stîngaci, nu numai pentru că hainele lor sînt de împrumut, comandate special de cei care îi plătesc pentru a ne convinge cît de bine se trăiește în „țara libertății", ci și pentru că le lipsește singurul veșmînt în care s-ar simți la largul lor: cămașa verde.

Iar poliția? Poliția asistă impasibilă și zîmbitoare la felul cum sînt insultați și amenințați niște soli ai artei române, oaspeți ai Franței, de către o adunătură de lepădături fasciste, de trădători fără patrie.

Să nu greșesc totuși: poliția se activizează și ea din cînd în cînd. De exemplu, atunci cînd face controale, re-controale și super-controale ale pașapoartelor noastre, toate acestea cu cîteva minute înaintea spectacolului, doar-doar s-or enerva și demoraliza oamenii noștri.

Rezultatul tuturor acestor provocări? Reprezentațiile noastre au un nivel artistic tot mai înalt, succesul lor merge crescînd. O mînă de provocatori criminali, fie ei chiar susținuți de poliția parizianâ, nu poate înfrînge marea cauză a cunoașterii reciproce între popoare, a prieteniei între ele.

★

Champs-Elysées este strada cea mai largă din Paris, cu magazinele cele mai mari și mai scumpe, cu cinematografele cele mai elegante. Cele mai multe dintre aceste cinematografe proiectează filme americane (urmările acordului de tristă celebritate Blum-Byrnes, care a strangulat producția de filme franceze, se fac încă din plin resimțite).

Reclame mari de neon anunță „cel mai mare film al anului: „Pe cheiuri". Este vorba de un film american, menit să discrediteze pe docherii din New-York în special și organizarea sindicală a muncitorilor în general. Pelicula face apologia trădării și a spionajului în favoarea F.B.I.-ului. Nu degeaba producătorul, regizorul și scenaristul filmului au trădat, în urmă cu cîțiva ani, în fața comisiei pentru cercetarea activităților anti-americane, pe colegii lor de la Hollywood, bănuiți de opinii progresiste.

În aceste condiții, nu este de mirare că la premiera de gală a filmului a asistat însuși președintele Republicii, că filmul rulează în cele mai mari săli ale circuitului SOGEC, controlat de guvern și că „Centrul național al cinematografului" a încuviințat — dată fiind „valoarea ridicată a spectacolului" — ca prețurile locurilor să fie scumpite cu 25%.

Aceasta în vreme ce capodopere ale cinematografiei franceze sînt schilodite din motive comerciale (cum s-a întîmplat cu filmul „Le rouge et le noir") sau sînt pur și simplu interzise de cenzură (așa cum e cazul cu filmul „Bel-Ami").

★

Paris, ianuarie 1955... Este Parisul care în numele întregii Franțe spune „Nu!" reînvierii Wehrmacht-ului. Este Parisul care în fruntea întregului popor duce lupta pentru a scoate din uz arma atomică și celelalte arme de exterminare în masă. Este Parisul care își unește glasul cu corul celorlalte capitale ale lumii, pentru pace, împotriva uneltitorilor unui nou măcel.

N. Minei

Note și comentarii

O seară de muzică închinată lui Anton Pann

Ni s-au oferit la spectacolul prezentat joi, 10 februarie, în sala Dalles, mijloace plăcute și instructive de a înțelege muzica lui Anton Pann. Atît competența conferință a profesorului Gh. Breazul — care ne-a introdus în specificul problemelor ridicate de tezaurul muzical transmis de Anton Pann — cît și interpretarea numeroaselor melodii îndeplinită cu pasiune și adîncă înțelegere de profesorul Const. Stroescu și Dan Moisescu, au reușit să ne dea o imagine vie și impresionantă din istoria noastră culturală.

Conferința, melodiile interpretate ne-au prezentat cele mai variate și mai semnificative aspecte ale muzicii lui Anton Pann și în același timp ale muzicii românești de atunci, căci în cîntecul lui Anton Pann, ca și în opera lui literară, se întîlnesc cele mai diferite motive. Fenomenul desprinderii culturii de sub egida vechilor instituții, tendințele ei puternice spre laicizare, ne-au fos sugerate de o seamă de melodii, care deși mai păstrează ecouri din muzica religioasă, îmbrățișează cu precădere sentimente omenești realiste. Melodiile orientale, cu ritmul lor lenes, care desfătau petrecerile unei pături sociale ofioase, ne-au evocat lumea cîftanelor, a giubelelor, narghilelelor și temenelelor. Apoi, cîntecele de ospăț, serenadele cîntate pe sub ferestrele duducelor, în acompaniamentul unui mic taraf de lăutari, pe care le-au pomenit în scrierile lor, atît Anton Pann, cît și Nicolaie Filimon sau Ion Ghica... Mahalaua Bucureștiului de altădată — cu lumea ei pestriță de ciocoiași, de „slujnicari" (ca memorabilul Mitică Rîmătorian din nuvela lui Filimon), de oameni fără căpătîi care trăiau din meserii improvizate, dubioase și instabile — ne-a fost evocată prin melodii ca „Văduvița grasă", în care sentimentele omenești apar denaturate.

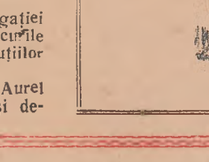

Rămîi impresionat de atenția ascuțită a lui Anton Pann, căruia nu i-a scăpat nimic din ceea ce prezintă interes pentru specificul muzical al epocii sale.

Observi în melodiile lui Pann cum se întretaie ecourile muzicii bisericești cu acelea ale orientului turcesc; conferențiarul a subliniat că în tehnica muzicală folosită de Pann sînt prezente atît semnele influenței muzicii indiene, dar și acelea ale muzicii apusene mai noi; alături de toate aceste ecouri, se fac din ce în ce mai simțite motivele cîntecului nostru popular. Muzica lui Anton Pann, cu ciudatele ei amestecuri, îți arată parcă imaginea unor confluențe, a unor confruntări care vestesc o așezare, o limpezire viitoare...

Cînd au fost interpretate cîntecele „sătești" ca „Femeea bătută" (textul literar se află și în „O șezătoare la țară") sau ca melodiile pătrunse de sentimente autentice, năvalnice, în care spiritul popular triumfă, cînd am ascultat melodiile haiducești care evocau viața „Jianului" și a țăranilor ce luaseră calea codrului, — ne-am dat seama că ne aflăm în fața unui luminiș al istoriei și în același timp în fața unui drum pe care activitatea muzicală a lui Anton Pann îl deschide dezvoltării viitoare a compozițiilor noastre naționale.

Și cum să nu prețuim semnificațiile largi ale artei lui Pann, apărută și desfășurată în împrejurările unei mari răspîntii istorice, cînd ni se descoperă că melodia „Din sînul maicii mele" — melodie în care „finul Pepelii" își mărturisește amărăciunile îndurate în viața lui vitregă — a fost primită cu pasiune de poetul Andrei Mureșanu? Această melodie, pătrunsă de o adîncă tristețe, a fost transformată, înviorată într-un ritm viguros, și împreună cu versurile poetului Andrei Mureșanu, a devenit marșul revoluției de la 1848...

Șt. B.

Poezia-manifest și poezia-șablon...

Într-un moment cînd versul poeților noștri caută să aibă tăria și virulența apei tari, pentru a combate nesăbuitele ieșiri ale cercurilor agresoare din apus, scriitorii au un rol de seamă. Atunci cînd ei abordează un subiect politic, dacă versul lor nu are aciditate și vehemență expresivă, el nu-și atinge scopul.

Ne gîndim la aceasta, citind între alte multe versuri inexpresive, ce se mai publică și azi la noi, la poezia „Roșu", apărută în numărul 9 al revistei „Steaua" sub semnătura Aurel Rău. Poezia ne ajută să demonstrăm ce deosebire este între o adevărată poezie-manifest și una leșietică, formală și inexpresivă.

Sporind lista copiilor după același șablon, Aurel Rău, care publică în același număr poezia foarte frumoasă, intitulată „Ninge", repetă cunoscuta poveste a capitalistului îngrozit de culoarea roșie, poveste multiplicată în zeci de caricaturi și cuplete de valoare indoielnică. Nevoiți să utilizăm argumente adecvate poeziei în discuție, răspundem că rău culoarea roșie în sine este urîtă de capitaliști, această culoare nefiind refuzată veșmintelor, mobilei și lucrurilor înconjurătoare acestora. Capitaliștii urăsc comunismul, democrația, oamenii, și aceasta este altceva. A reduce această ură la războinarea pe care un președinte de republică burgheză o aplică figlelor roșii de pe acoperișuri, a trata această ieftină chestiune patologică în versuri solemne și încîlcite, înseamnă a bagateliza problema, a o trata în mod formal.

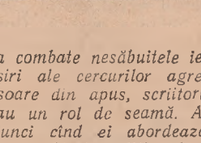

Sîntem convinși că talentatul poet clujean poate să scrie poezii substanțiale, înfierînd real dușmanii popoarelor, — capitaliștii.

Camil Baltazar

„Te iubesc Paraschivo", în noi variante

Am cunoscut multe texte de cîntece plate, lipsite de sare, dar n-am crezut ca, în 1955, posturile noastre de radio să difuzeze la emisiunea „Cîntecul săptămînii", „versurile", sub orice nivel, ale textierei Păuna Răzvan. Pentru că în *„Știu că mă iubești și tu"* trecutul *cîntec al săptămînii* difuzat de șase ori în acest răstimp, textiera Păuna Răzvan s-a întrecut să debiteze cele mai înfiorătoare platitudini, cele mai prozaice și banale cuvinte ce se puteau spune despre dragoste, toate versificate stîngaci, la nivelul unui școlar din clasele primare.

Dintr-un început, textiera se arată a fi foarte perspicace. Nici mai mult, nici mai puțin, în doi timpi și trei mișcări, a înțeles că preopinentul este încălzit de aceleași înalte sentimente care frămîntă și inima sa:

„Știu că mă iubești și tu
Am simțit chiar din prima seară
Cînd, cuprinși de dor,
ne-am privit,
Ne-am intins mina prima oară
și ne-am zimbit".

Mai mult decît atît, textiera poate chiar să

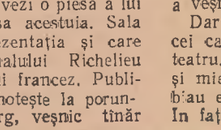

măsoare cantitatea de dragoste de care e însuflețit respectivul, sentimentele ei devin un fel de barometru cu care poate aprecia stările sufletești ale celuilalt:

„Știu că mă iubești și tu
Cum și eu te iubesc pe tine..."
(Atențiune la stil)

Dacă pînă acum strofele mai aveau — cu chiu, cu vai — vreo logică, la un moment dat începem să întîlnim versuri puse cap la cap, fără prea multă legătură:

„Tot mereu la tine-mi e gîndul
Să-mi răsari iar în drum
Mă-ntreb nopți intregi
de-a rîndul
Ce îți sînt, dar acum..."

(Cel puțin acest *„dar acum"* cu punctele de rigoare, nu-l poți înțelege și pace. Tare dificili mai sînt și poeții!) După această efuziune lirică, poeta asigură pe *andrisant* că *„Toate-s altfel în jurul meu / Iar eu rid din nimica toată / Și cînt mereu"*. Curios mod de exteriorizare a dragostei! Să te gîndești tot timpul, mai merge. Să cînți mereu, iarăși e posibil. (Poate în felul acesta nici nu mai ai timp să faci versuri). Dar să rizi, chiar așa, din senin... e semn rău.

Nici N. Nasta, autorul textului *„Cîntă plopii în șoapte"* (Cîntecul săptămînii în curs) nu se arată mai fericit inspirat. Și el repetă aceleași banalități: *„Cîntă plopii în șoapte / Cerul e-nstelat"*. Sau *„Zvon molcom de ape / Va cînta cu noi / Stele mai de-aproape / Vor privi spre noi"*. Foarte curioasă boala molipsitoare de care suferă unii textieri. Prima reacțiune a eroilor din cîntecele lor — în general de o sărăcie uluitoare a sentimentelor și cu totul absenți din tumultul vieții — e zîmbetul. Iată ce spune N. Nasta: *„Îți voi șopti ușor / Tu vei zîmbi"* (Dacă și șoaptele vor fi tot la nivelul versurilor, în mod sigur respectiva n-ar putea decît să zîmbească). Bine că n-a apucat-o rîsul.

Pe noi ne miră două lucruri: cum de admit compozitorii să transpună pe note asemenea versuri și mai ales, cum pot tovarășii din Direcția muzicală Radio să difuzeze de șase ori într-o săptămînă asemenea texte de romanțe desuete. Așa cred ei că pot răspîndi în mase muzică și literatură de bună calitate? Cu versuri ca acelea ale Păunei Răzvan și confraților ei? Avem toate motivele să ne îndoim de rezultate.

Val. Dîmbu

Aniversarea nașterii lui Alexandru Toma

Vineri, 11 crt., la Casa scriitorilor a avut loc o reuniune cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea regretatului poet Alexandru Toma, membru al Academiei R.P.R.

După cuvîntul de deschidere a adunării, rostit de scriitorul Mihai Beniuc, despre viața și opera poetului a vorbit prof. univ. Ion Vitner.

Analizînd bogata activitate a lui Alexandru Toma, conferențiarul a arătat că poetul a început să scrie către sfîrșitul secolului al XIX-lea, sub influența mișcării muncitorești. Dezvoltîndu-și opera în plină epocă imperialistă — în general, în plină epocă de cruntă dominație a monstruoasei coaliții dintre burghezie și moșierime în țara noastră, poetul Alexandru Toma a trăit lupta intensă a clasei muncitoare și a năzuit către izbînda ei.

Debutul său, situîndu-se la confluența unor mari creații literare și ideologice: Eminescu, Caragiale, Creangă și Coșbu